

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ LOTNICTWA I OBRONY POWIETRZNEJ

DOWODZENIE LOTNICTWEM WOJSK LĄDOWYCH SZ RP

Studium operacyjne

65227

WARSZAWA

2002

Zielinski 263

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ LOTNICTWA I OBRONY POWIETRZNEJ

P

DOWODZENIE LOTNICTWEM WOJSK LĄDOWYCH SIŁ ZBROJNYCH RP

Studium operacyjne

4.29.04

WARSZAWA

2002

Opracował zespół autorski:

Kierownik zespołu: – ppłk nawig. dr Jacek NOWAK – wstęp, rozdział I

Członkowie zespołu: – mjr nawig. dr Eugeniusz CIEŚLAK – rozdział III

– mjr nawig. dr Wiesław MARUD – rozdział II,
zakończenie

Recenzent: płk dr hab. inż. Ryszard KURIATA

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
1. GENEZA DOWODZENIA LOTNICTWEM WOJSK LĄDOWYCH SIŁ ZBROJNYCH RP	9
2. DOWODZENIE LOTNICTWEM WOJSK LĄDOWYCH SIŁ ZBROJNYCH RP – STAN OBECNY	41
2.1. Struktury organizacyjne	41
2.2. System dowodzenia	48
3. PERSPEKTYWY ROZWOJU DOWODZENIA LOTNICTWEM WOJSK LĄDOWYCH SIŁ ZBROJNYCH RP	54
3.1. Kształt systemu dowodzenia LWL	54
3.2. Procedury planowania działań LWL	67
3.2.1 Planowanie działań ogniowych	68
3.2.2 Planowanie działań śmigłowców uderzeniowych w lotniczych połączonych zespołach uderzeniowych	72
3.2.3 Procedury dowodzenia dla użycia LWL w działaniach powietrzno- -manewrowych	81
3.2.4 Procedury dowodzenia LWL dla działań transportu powietrznego	87
3.2.5 Procedury użycia śmigłowców LWL dla zabezpieczenia dowodzenia ..	89
3.2.6 Dokumenty dowodzenia LWL	94
ZAKOŃCZENIE	99
LITERATURA	101
ZAŁĄCZNIK	103
POJĘCIA I TERMINY NATO UŻYWANE W PRACY	124
SKRÓTY NARODOWE STOSOWANE W PRACY	126

WSTĘP

Z analizy przebiegu lokalnych konfliktów zbrojnych wynika, iż śmigłowce wojsk lądowych w operacjach realizują coraz szersze spektrum zadań. Ze wstępnych ocen wynika, iż część zadań wsparcia wojsk lądowych wykonywanych dotychczas przez jednostki sił powietrznych przejmuje Lotnictwo Wojsk Lądowych (LWL) wyposażone w różnego typu i przeznaczenia śmigłowce. Są to zadania ogniowe, powietrzno-manewrowe, transportowe, rozpoznawcze oraz pomocnicze.

Również w Siłach Zbrojnych RP prowadzone są prace i badania mające na celu podwyższenie potencjału bojowego sił LWL, obejmujące modernizację posiadanego sprzętu oraz optymalizację struktur organizacyjnych jednostek lotniczych. Oprócz całej sfery problemów związanych z posiadaniem nowoczesnego śmigłowca istotnym wyzwaniem które nie znalazło dotychczas satysfakcjonującego rozwiązania pozostaje nadal dowodzenie siłami LWL.

Podstawowe zasady dowodzenia zapewniające jego ciągłość, operatywność i skrytość powinny znaleźć odbicie w proponowanych i wprowadzanych w życie rozwiązaniach. Aby jednostki LWL mogły skutecznie działać powinny otrzymać w odpowiednim czasie zadania do wykonania. Zadania te muszą być ściśle skoordynowane z działaniami i potrzebami walczących wojsk lądowych. Wymagania w zakresie pełnej integracji działań zgrupowań śmigłowcowych i naziemnych wojsk lądowych wymuszają zmiany w organizacji dowodzenia.

Powyższe uwarunkowania zainspirowały zespół autorski do przeprowadzenia badań, których rezultaty zebrano w niniejszym studium operacyjnym zatytułowanym „**Dowodzenie lotnictwem wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP**”. Zawiera ono materiał dotyczący historycznych, współczesnych i perspektywicznych aspektów dowodzenia LWL.

Potrzeba opracowania specyficznych rozwiązań sprawiły, że przedmiot badań zawężono do organizacji i procedur dowodzenia lotnictwem wojsk lądowych w aspektach:

- uwarunkowań ogólnych (doktrynalnych) i specyficznych dla LWL SZ RP;
- przyjętych zobowiązań polityczno-militarnych wobec NATO.

Celem prowadzonych badań było opracowanie koncepcji dowodzenia lotnictwem wojsk lądowych sił zbrojnych RP.

Świadomość rozległości i złożoności badań wymaganych dla osiągnięcia tego celu stała się zasadniczą przesłanką do wprowadzenia pewnych ustaleń ograniczających koncepcję do zagadnień dotyczących:

- kształtu systemu dowodzenia LWL (bez uwarunkowań technicznych);
- procedur stosowanych w dowodzeniu LWL;
- podstawowych dokumentów dowodzenia LWL.

Na podstawie badań wstępnych stwierdzono, iż od początku zastosowania LWL starano się doskonalić system dowodzenia tym lotnictwem. Z obecnie obowiązujących definicji systemu dowodzenia lotnictwem wynika, że łączy on w sobie zagadnienia natury technicznej, jak też dotyczące pracy ludzi w nim działających. W systemie dowodzenia obowiązują określone procedury, które należy rozumieć jako ustalone, jednakowo rozumiane przedsięwzięcia dowodzenia związane z przekazywaniem zadań i szeroko pojętą wymianą informacji między poszczególnymi organami dowodzenia. System dowodzenia posiada określona hierarchię, z którą wiążą się określone kompetencje dowodzenia. Dlatego też **główny problem badawczy** w prezentowanej pracy można przedstawić pytaniem: jaki jest pożądany kształt systemu dowodzenia LWL SZ RP?

Aby odpowiedzieć na powyższe pytanie będące otwartym problemem naukowym sprecyzowano **częstkowe problemy badawcze**:

1. Jakie był system dowodzenia LWL w aspekcie historycznym, jakie w tym zakresie występowały prawidłowości?
2. Jaka jest obecnie organizacja systemu dowodzenia LWL?
3. Jaka powinna być koncepcja przyszłego systemu dowodzenia LWL SZ RP w aspekcie integracji z NATO?

W wyniku badań wstępnych, obejmujących głównie analizę literatury, sformułowano hipotezy robocze.

1. Możliwość realizacji szerokiego spektrum zadań przez LWL spowodowała konieczność organizacji jego systemu dowodzenia. Założono, iż w przeszłości do dowodzenia LWL wykorzystywano stałe elementy systemu dowodzenia jak też

elementy organizowane doraźnie, w zależności od potrzeb i zadań jakie miało LWL wykonywać. Założono również, iż funkcjonowanie tych elementów wynikało zarówno z potrzeb wojsk lądowych, LWL, oraz obecnego lotnictwa WLOP. Organizacja systemu dowodzenia LWL wynikała z zadań jakie to lotnictwo miało realizować. Przypuszczamy, że zadania operacyjne wojsk lądowych w dalszym ciągu determinować będą kształt dowodzenia LWL znajdując odzwierciedlenie w perspektywnych rozwiązaniach w zakresie architektury systemu dowodzenia oraz stosowanych w nim procedur.

2. Sądzymy, iż aktualnie wprowadzane zmiany w organizacji dowodzenia LWL SZ RP nie do końca odpowiadają potrzebom obronnym RP i wymaganiom wynikających z konieczności prowadzenia działań w ugrupowaniu sojuszniczym.
3. Przypuszczamy, że implementacja procedur dowodzenia NATO w połączeniu z wydzielaniem wyspecjalizowanych zespołów dowodzenia LWL do związków taktycznych wojsk lądowych przyczyni się do poprawy skuteczności i efektywności procesu dowodzenia LWL.

W procesie badawczym zastosowane zostały różnorodne metody¹. Prowadzenie badań odbywało się z zastosowaniem **teoretycznych i empirycznych metod badawczych**. Wiodącą metodą teoretyczną była **analiza**. Posłużyła ona do pozyskiwania materiału badawczego w wyniku myślowego rozdzielenia na części zdarzeń i procesów złożonych.

Z analizą nieodłącznie związana była **synteza**. Posłużyła ona do uogólnienia faktów jednostkowych wynikających z analizy zebranego materiału naukowego, między innymi do formułowania definicji i sądów naukowych dotyczących dowodzenia LWL.

Niezwykle cenną metodą badawczą, stosowaną do badań było **porównanie** rozwiązań przeszłych i teraźniejszych. Pozwoliło to ustalić powtarzające się elementy i prawidłowości dowodzenia a na tej podstawie przewidywać kierunki doskonalenia oraz przyszłe możliwe rozwiązania.

---

¹ „(...) metoda to sposób systematycznie stosowany”. T. Kotarbiński, *Dzieła wszystkie. Ontologia, teoria poznania i metodologia nauk*, PAN, Warszawa 1993, s. 475.

Z porównaniem, a szczególnie z syntezą, ściśle związana była **metoda uogólnienia**, jako operacja myślowa przechodzenia od twierdzeń o pojedynczym zjawisku do twierdzeń bardziej ogólnych.

W trakcie realizacji badań zastosowano też **metody empiryczne**, takie jak **obserwacja naukowa**, przeprowadzana w trakcie wspólnych z dowództwami narodowymi i sojuszniczymi przedsięwzięć szkoleniowych oraz ćwiczeń taktycznych.

Ze względu na szeroki zakres tematyczny studium niezbędnym było wprowadzenie pewnych ograniczeń. Obszar badań został zawężony do analiz rozwiązań stosowanych w dowodzeniu LWL głównie na szczeblu taktycznym, natomiast szczebel operacyjny uwzględniono tylko w stopniu niezbędnym. Istotnym zawężeniem pracy jest ukierunkowanie analiz głównie na realizację podstawowych grup zadań LWL w ramach operacji wojsk lądowych.

W całej procedurze badawczej najbardziej istotne były studia literatury. Do najcenniejszych pozycji należały:

- R. Szustek, E. Cieślak, *Lotnictwo wojsk lądowych w działaniach bojowych*, AON, Warszawa 2000;
- J. Nowak, *Dowodzenie lotnictwem SP w działaniach ofensywnych*, AON, Warszawa 2001;
- Praca zbiorowa, *Dowodzenie lotnictwem*, cz. V, VI, IX, ASG, Warszawa 1986;
- A. Janicki, E. Cieślak, J. Nowak, *Dowodzenie LSL NATO*, AON, Warszawa 1998;
- S. Zajas, R. Szustek, E. Cieślak, *Użycie polskiego LWL w aspekcie interoperacyjności z siłami zbrojnymi NATO*, AON, Warszawa 1999;
- *Praca dowódcy i sztabu wojsk lotniczych frontu podczas przygotowania działań bojowych*, DWLot, Poznań 1984;
- Praca zbiorowa, *Dzieło*, tom XI, Warszawa 1984.

Podczas opracowania studium korzystano również z materiałów normatywnych NATO wydanych w języku angielskim. Wykorzystano je do ustalenia doktrynalnych założeń dowodzenia LWL wg poglądów Sojuszu. Były to głównie *ATP-49(C) Use of Helicopters in Land Operations*, *ATP-41 Airmobile Operations*,

ATP-35(B) NATO Tactical Land Doctrine, ATP-40(C) Airspace Control During Crisis and War, FM 100-103 Army Airspace Command and Control in a Combat Zone.

W przeprowadzonych badaniach przydatne były także informacje i opinie uzyskane w wyniku udziału w sympozjach naukowych, seminariach i naradach. **Do najbardziej cennych z punktu widzenia tematu pracy zaliczono sympozja:**

1. **Natowski i narodowy system dowodzenia siłami powietrznymi.** Sympozjum przeprowadzone zostało w AON w dniu 05.04.1999 r., w AON.
2. **Narodowe a koalicyjne procedury dowodzenia SP.** Sympozjum przeprowadzone zostało w AON w dniu 25.05.2000 r.

W **pierwszym rozdziale** przedstawiono genezę dowodzenia LWL SZ RP. W rozdziale tym dokonano syntetycznej analizy stosowanych w przeszłości rozwiązań oraz dokonano ich oceny. Rozdział ten jest bardzo istotny ponieważ dotyczy on stosunkowo niedalekiej perspektywy historycznej. Pozwala on usystematyzować wiedzę dotyczącą rozwoju dowodzenia LWL SZ RP.

W rozdziale tym poddano analizie rozwiązania stosowane w polskim LWL działającym w jednolitej strukturze dowodzenia Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego oraz rozwiązania stosowane w latach pięćdziesiątych w tak zwanym okresie samodzielności militarnej (po rozwiązaniu Układu Warszawskiego i przed wstąpieniem Polski do NATO).

W **drugim rozdziale** przedstawiono współczesne aspekty dowodzenia lotnictwem LWL SZ RP. Badaniom poddano obecną organizację, system i procedury dowodzenia LWL.

Wnioski wyciągnięte z pierwszego i drugiego rozdziału stanowiły bazę do opracowania perspektywicznej koncepcji dowodzenia LWL SZ RP – będącej treścią **rozdziału trzeciego**. Stanowi ona zasadniczą część pracy powstałą w wyniku analizy i syntezy rozwiązań teoretycznych oraz doświadczeń praktycznych, dotyczących systemu i procedur dowodzenia LWL.

Założono przy tym, że prowadzone badania dotyczyć będą w głównej mierze specyfiki rozwiązań strukturalno-organizacyjnych lotnictwa polskiego, niemniej jednak przy opracowywaniu koncepcji dowodzenia uwzględniono potrzebę interoperacyjności działania w strukturach NATO, a co za tym idzie, standardy i procedury sojusznicze.

1. GENEZA DOWODZENIA LOTNICTWEM WOJSK LĄDOWYCH SIŁ ZBROJNYCH RP

Z założonego głównego problemu badawczego wynika potrzeba uzyskania spójnego poglądu w zakresie historycznych rozwiązań dowodzenia lotnictwem wojsk lądowych sił zbrojnych RP. Z badań wstępnych wynika, iż w tym obszarze polskie LWL posiada bogate doświadczenia. Poznanie prawidłowości występujących w dowodzeniu LWL w przeszłości pozwoliło zespołowi autorskiemu wyciągnąć wnioski dotyczące obecnych i prognozowanych rozwiązań w tym zakresie. Rozdział poniższy jest redakcją wyników badań ukierunkowanych na uzyskanie odpowiedzi na pytanie zawarte w pierwszym cząstkowym problemie badawczym

Z analizy materiałów źródłowych wynika, że rozwój polskiego LWL datuje się od 1956 roku². W czerwcu tego roku została zorganizowana w Świdniku grupa szkolna wyposażona w śmigłowce Mi-1. W początkowym okresie podstawowym zastosowaniem wojskowych śmigłowców SM-1 w jednostkach były loty łącznikowe, patrolowe i dyspozycyjne. Z początkiem lat sześćdziesiątych polskie LWL znacząco zwiększa swój stan posiadania. W okresie tym powstał 47 pułk lotnictwa łącznikowo-sanitarnego w Modlinie, jak również 56 pułk śmigłowców w Inowrocławiu wyposażony w śmigłowce SM-1 i SM-2. Obydwa pułki podporządkowano Dowództwu Lotnictwa Operacyjnego, a pod względem wykorzystania Szefostwu Artylerii Wojska Polskiego³.

W 1956 r. uruchomiono w kraju produkcję nowoczesnego śmigłowca turbinoowego Mi-2. Stworzyło to dobre warunki do dalszego rozwoju LWL. W tym czasie powstał 49 pułk śmigłowców w Pruszczu Gdańskim. Pułki te w okresie pokojowym skupiały w zasadzie całość sił ówczesnego LWL. Oprócz pułkowych eskadr LWL były to armijne eskadry lotnictwa łącznikowego, dywizyjne eskadry śmigłowców oraz klucze brygad rakiet operacyjno-taktycznych.

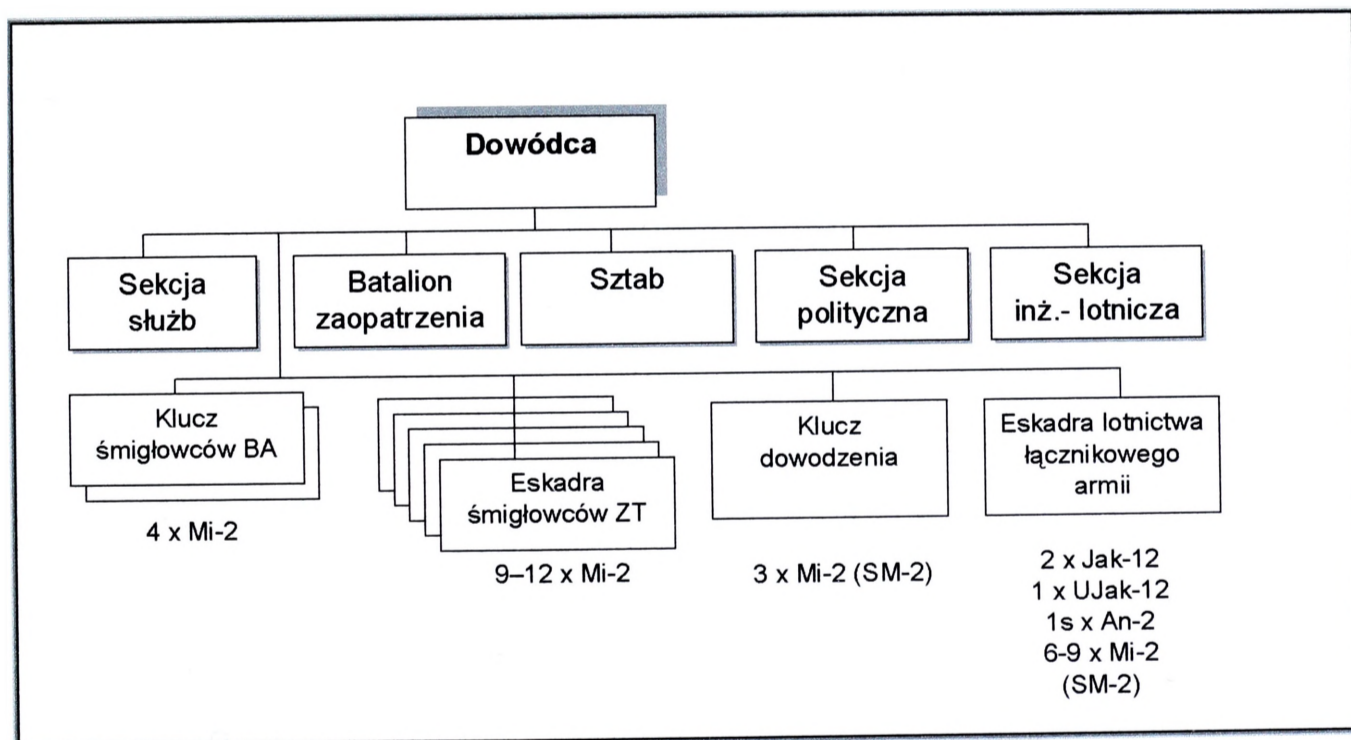
² R. Szustek, E. Cieślak, *Lotnictwo wojsk lądowych w działaniach bojowych*, t. II, AON, Warszawa 2000, s. 4.

³ Tamże, s. 13.

W grudniu 1969 roku zaczęto formować w Inowrocławiu 37 eskadrę śmigłowców transportowych⁴.

W początkowym okresie rozwoju LWL głównym problemem w zakresie dowodzenia był przede wszystkim brak technicznych środków łączności. Należy nadmienić, iż w latach sześćdziesiątych z podobnych przyczyn cały system dowodzenia Lotnictwa Operacyjnego borykał się z dużymi problemami⁵.

Z przeprowadzonych analiz literatury przedmiotu wynika, że pod koniec lat sześćdziesiątych w składzie polskiego LWL znajdowały się: dwa pułki śmigłowców, trzy eskadry śmigłowców oraz klucze łącznikowe okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych w tym brygad artylerii. Struktury organizacyjne LWL w analizowanym okresie były ujednoczone, co w sposób pośredni wpływało na organizację i proces dowodzenia LWL.

Źródło: R. Szustek, E. Cieślak, *Lotnictwo wojsk lądowych w działaniach bojowych*, AON, Warszawa 2000, s. 41.

Rys. 1. Struktura organizacyjna pułku śmigłowców – lata sześćdziesiąte

W skład pułku śmigłowców wchodziło dowództwo, sztab, sekcja inżynierijno-lotnicza i batalion zaopatrzenia. Pułk rozwijał stanowisko dowodzenia (SD), które było miejscem pracy dowództwa i sztabu. Należy pamiętać, iż w okresie tym SD

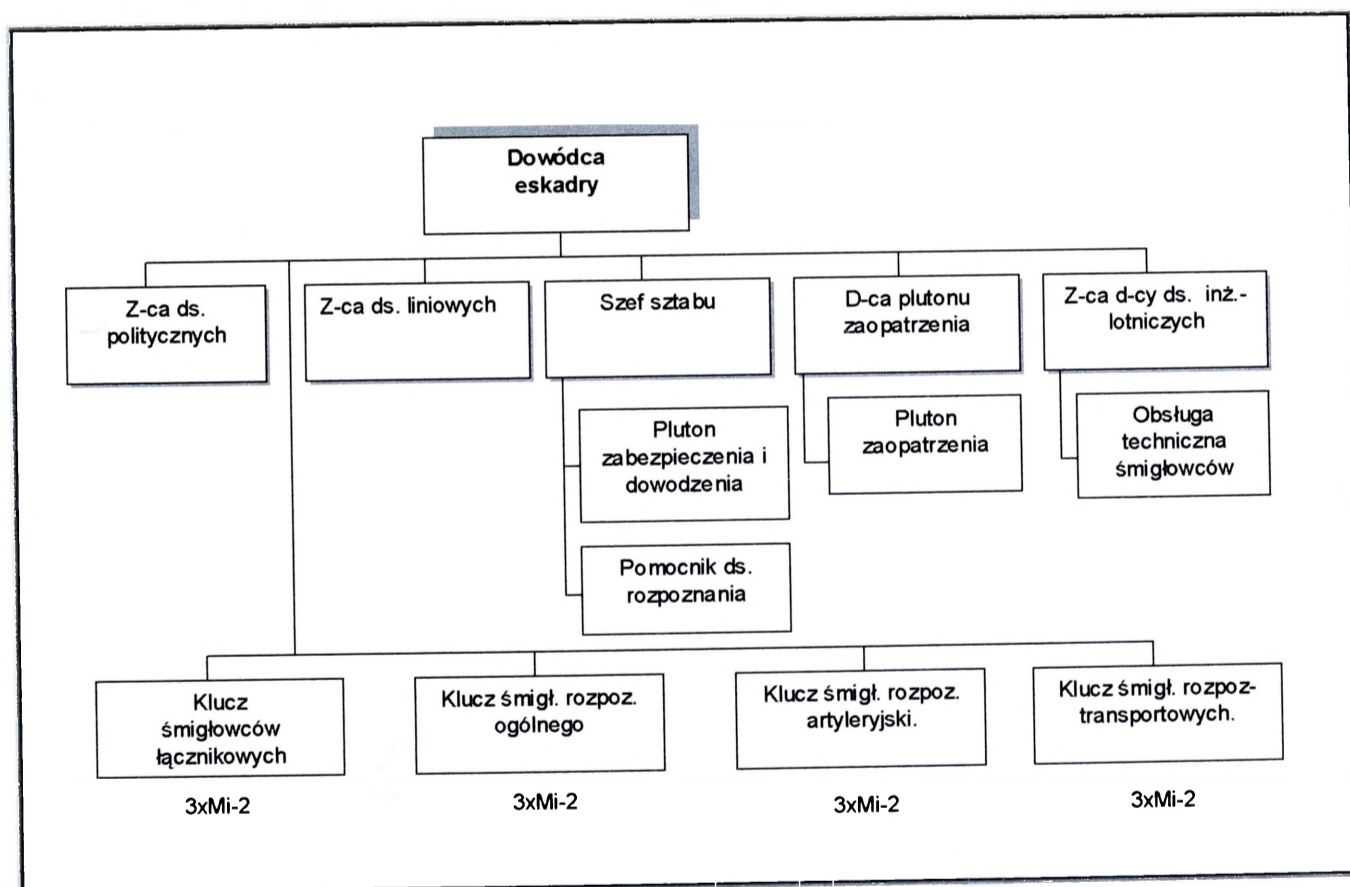
⁴ Praca zbiorowa, *Dzieło II, Rozwój Ludowego Wojska Polskiego, 1956 – 1980*, s. 38.

⁵ Praca zbiorowa, *Dowodzenie lotnictwem SP w działaniach wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2001, s. 41.

było bardzo skromnie wyposażone w techniczne środki dowodzenia, jednak starano się zapewnić relacje łączności zarówno z przełożonym jak i podwładnymi (rys. 1).

Organizacja eskadry śmigłowców ZT (rozpoznawczo-łącznikowych) w analizowanym okresie przedstawiała się następująco: klucz śmigłowców łącznikowych, klucz śmigłowców rozpoznania ogólnego, klucz śmigłowców rozpoznania artyleryjskiego oraz klucz śmigłowców rozpoznawczo-transportowych (rys. 2).

W składzie eskadry lotnictwa łącznikowego armii były: klucz samolotów łącznikowych, dwa klucze śmigłowców łącznikowych, klucz śmigłowców rozpoznania skażeń oraz pozostałe pododdziały zabezpieczenia podobnie jak w eskadrze śmigłowców rozpoznawczo-łącznikowych. Łącznie w eskadrze było 9 śmigłowców Mi-2 (SM-2) oraz 4 samoloty Jak-12 i An-2.

Źródło: R. Szustek, E. Cieślak, *Lotnictwo wojsk lądowych w działaniach bojowych*, AON, Warszawa 2000.

Rys. 2. Struktura organizacyjna eskadry śmigłowców rozpoznawczo-łącznikowych ZT

Skład klucza śmigłowców brygad artylerii był następujący: dowódca klucza, klucz śmigłowców, drużyna gospodarcza, drużyna ubezpieczenia i obsługa techniczna. Razem w kluczy były trzy śmigłowce Mi-2 (SM-2).

Wymagania w zakresie dowodzenia były pochodną spektrum zadań wykonywanych przez śmigłowce na polu walki. Dotyczyły one głównie:

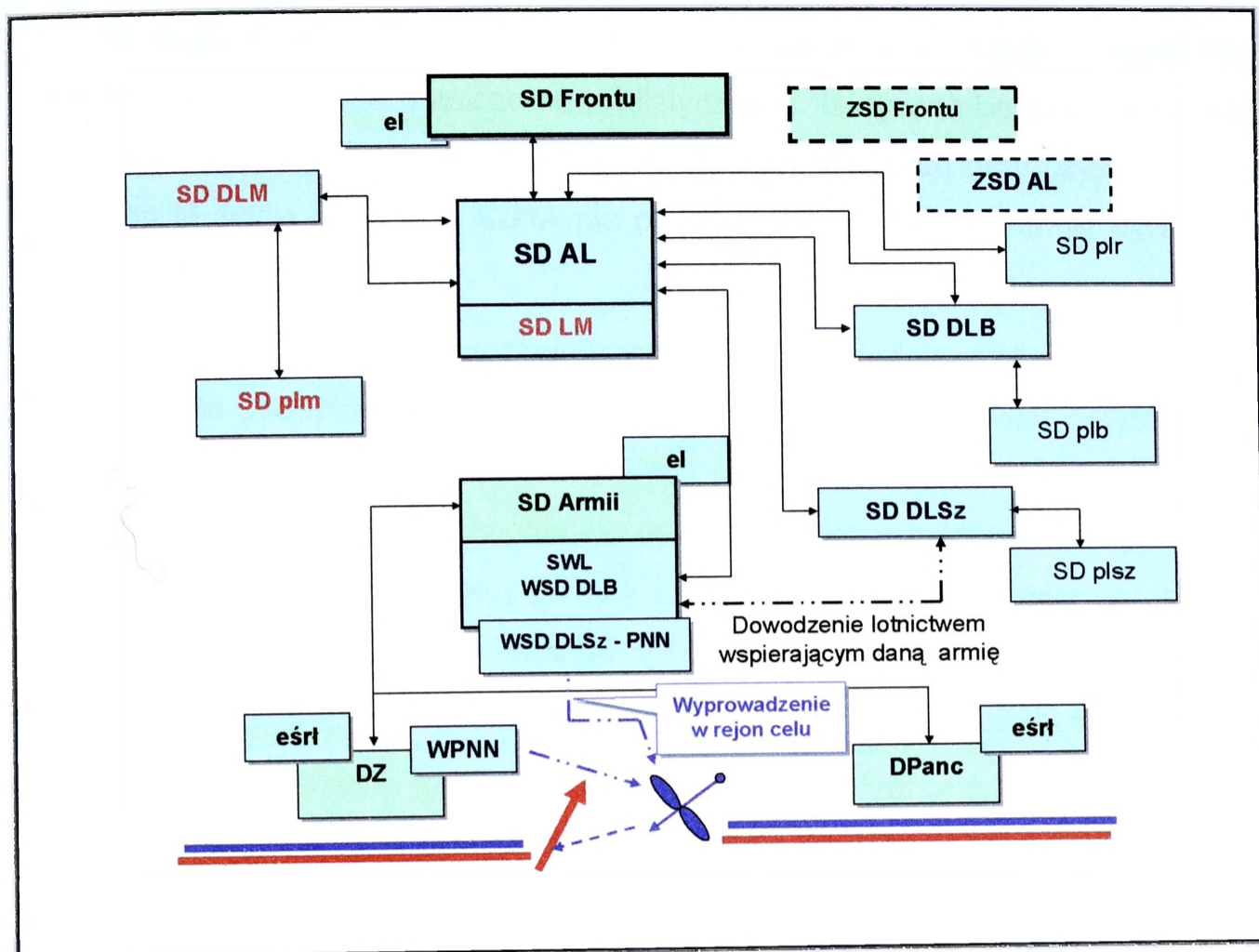
- rozpoznania i obserwacji pola walki;
- zabezpieczenia dowodzenia wojskami;
- transportu ładunków i grup dywersyjno-rozpoznawczych;
- ewakuacji rannych i chorych⁶.

Wyraźnie podkreślić należy, iż śmigłowce nie były wówczas wykorzystywane do realizacji zadań ogniowych w ramach ogniowego wsparcia WLąd, co ułatwiało organizację i proces dowodzenia LWL, zwłaszcza z ogniem i manewrem wspieranych wojsk.

Podsumowując można stwierdzić, iż LWL w latach sześćdziesiątych podlegało Dowództwu Lotnictwa Operacyjnego, a pod względem wykorzystania Szefostwu Artylerii WP. Obejmowało praktycznie dwa pułki śmigłowców, w których znajdowało się 10 eskadr rozpoznawczo-łącznikowych, 2 eskadry lotnictwa łącznikowego armii oraz 4 klucze brygad artylerii (raket).

---

⁶ R. Szustek, E. Cieślak, *Lotnictwo Wojsk Lądowych...*, wyd. cyt., s. 20.

Źródło: R. Szustek, E. Cieślak, *Lotnictwo wojsk lądowych w działaniach bojowych*, AON, Warszawa 2000, s. 20.

Rys. 3. System dowodzenia lotnictwem operacyjnym i LWL w latach 1958 – 1969

Wszystkie te pododdziały śmigłowców na czas „W” miały być podporządkowane poszczególnym ZT (dywizjom) i ZO (armiom) wojsk lądowych i realizowały zadania stawiane przez dowódców tych związków. Eskadry były włączane w system dowodzenia wojsk lądowych a ich punkty dowodzenia były umieszczane przy SD wojsk lądowych (patrz rys. 3).

Jak wskazuje analiza literatury, w latach siedemdziesiątych nastąpił w Polsce dynamiczny rozwój poglądów odnośnie użycia śmigłowców do wsparcia ogniowego wojsk⁷. Dokonano uzbrojenia śmigłowców Mi-2 i dotychczasowe pułki śmigłowców w Pruszczu Gdańskim i Inowrocławiu przemianowano na pułki lotnictwa wojsk lądowych. Przeznaczeniem ich było wsparcie ogniowe na polu walki oddziałów i ZT wojsk lądowych⁸.

⁷ R. Szustek, E. Cieślak, *Lotnictwo Wojsk...*, wyd. cyt., s. 28.

⁸ Tamże, s. 40.

W analizowanym okresie pułki LWL organizacyjnie wchodziły w skład Wojsk Lotniczych. Szkolenie lotniczo-specjalistyczne i taktyczno-bojowe prowadzono w pułkach zgodnie z planem Dowództwa Wojsk Lotniczych przy czym synchronizowano je ściśle z planami szkolenia poszczególnych OW, a nawet dywizji i samodzielnych brygad.

Pułk LWL miał przejść w podporządkowanie dowódcy armii wojsk lądowych. Zadania dla podporządkowanego operacyjnie pułku LWL stawiał dowódca (szef sztabu) armii, a szczegółowo rozwijali je i precyzowali szefowie rodzajów wojsk i służb oraz dowódcy poszczególnych dywizji dla potrzeb których mogły być wydzielone poszczególne eskadry pułków LWL. Dlatego też w okresie tym panował pogląd, iż biorąc pod uwagę wzajemne współdziałanie i wymianę informacji SD pułku LWL powinno być rozwijane bezpośrednio przy SD Armii (rys. 4).

W dotychczasowym szkoleniu (do czasu wprowadzenia śmigłowców uzbrojonych) zakładano, iż pułk LWL przechodził w podporządkowanie operacyjne danej armii bezpośrednio po osiągnięciu przez niego pełnej gotowości bojowej. W pierwszym etapie, eśrł przebazowywały się do rejonów alarmowych ZT danej armii. Następnie, wspólnie z dywizjami przechodziły do rejonu wyjściowego do operacji. Natomiast dowództwo i sztab pułku LWL oraz pozostałe odziały zabezpieczenia, w pierwszym etapie, przebazowywały się do rejonu alarmowego SD Armii, a następnie przemieszczały się do rejonu wyjściowego, w rejon planowanego rozmieszczenia SD Armii⁹.

Po wprowadzeniu do uzbrojenia pułków LWL eskadr śmigłowców szturmowych, zastosowano inne rozwiązanie. Pułk LWL miał się przebazowywać w całości, bezpośrednio do rejonu wyjściowego do operacji. Eskadry rozpoznawczo-łącznikowe podporządkowano dywizjom pancernym i zmechanizowanym pierwszego rzutu operacyjnego armii w rejonie wyjściowym. Eskadry śmigłowców szturmowych i pozostałe rozpoznawczo-łącznikowe utrzymywano w ręku dowódcy pułku i wykorzystywano je zgodnie z decyzją dowódcy armii. Wynika z tego, iż dowódca armii mógł w całości wykorzystać siły podległego pułku LWL na najważniejszym kierunku i do najważniejszych zadań¹⁰.

---

⁹ Tamże, s. 43.

¹⁰ J. Sajak, *Organizacja i wykorzystanie plwl*, ASG WP, Warszawa, 1973, s. 20.

W okresie tym przeznaczenie LWL definiowano jako uzupełnienie działań Lotnictwa Operacyjnego oraz Wojsk Raketowych i Artylerii w zakresie bezpośredniego wsparcia ogniowego oddziałów i ZT, a także zabezpieczenie przerzutu i działań śmigłowcowych desantów taktycznych oraz grup specjalnych.

Od roku 1971 zintegrowany system dowodzenia Wojsk Lotniczych Frontu i Wojsk Lotniczych Armii obejmował w pasie frontu następujące elementy polowego systemu dowodzenia lotnictwa:

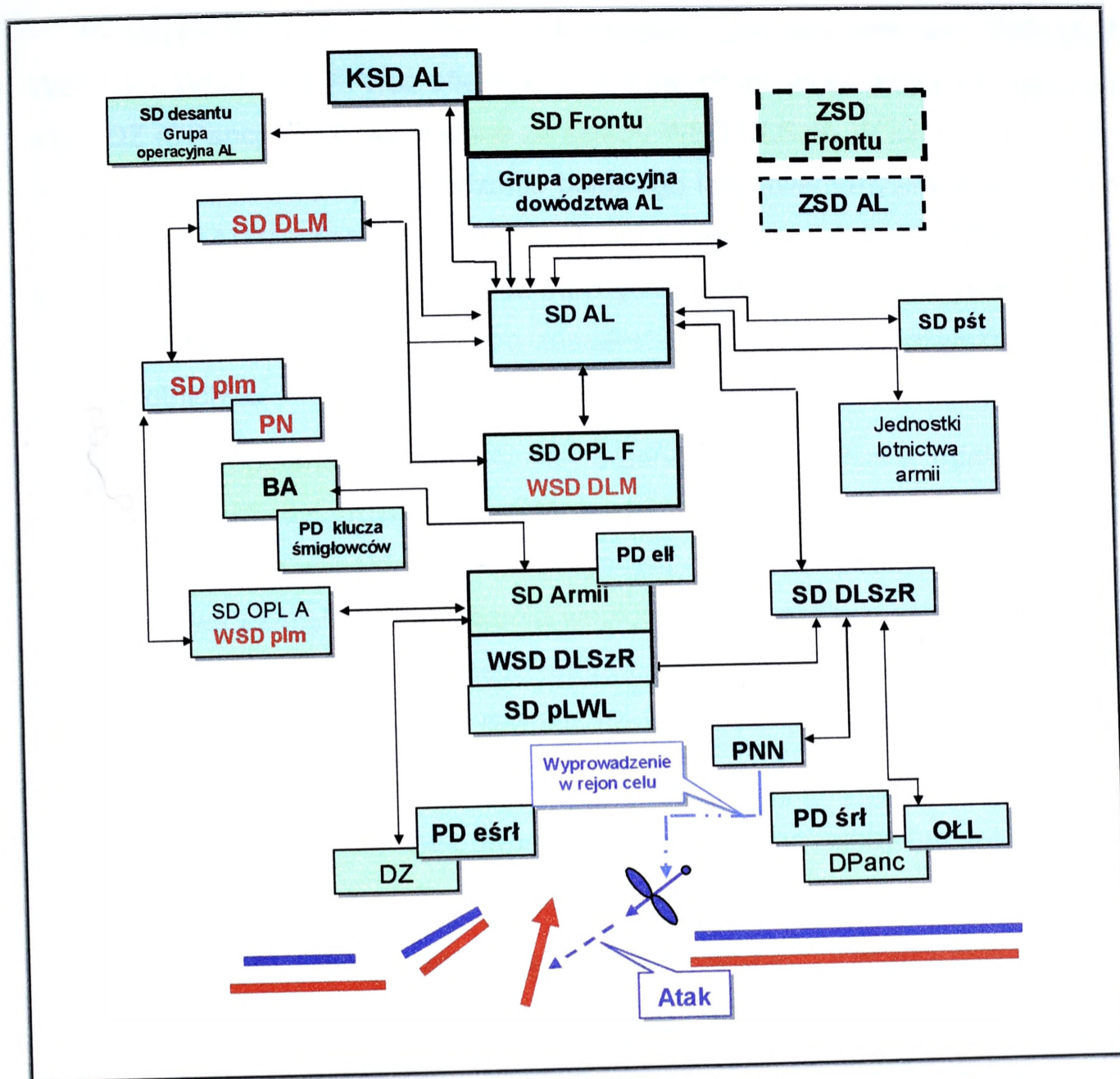
- SD AL – w odległości kilku – kilkunastu kilometrów od SD frontu;
- WSD AL – w pobliżu WSD frontu;
- KSD AL – jednopółżeniowe w odległości kilku – kilkunastu kilometrów od SD AL;
- grupa operacyjna (GO) AL – na SD frontu;
- SD dywizji lotniczych (DLSzR i DLM) – w pobliżu lotniska bazowania jednego z pułków dywizji;
- WSD DLM – wspólnie z OK OPL frontu;
- WSD plm przy SD SD OPL armii;
- WSD DLSzR – przy SD armii ogólnowojskowej pierwszego rzutu;
- SD brygady lotnictwa rozpoznawczo-bombowego;
- SD pułków lotniczych – przy lotniskach bazowania;
- SD pułków LWL – przy SD armii ogólnowojskowej;
- PD eśrł – przy SD dywizji zmechanizowanych;
- oficerowie łącznikowi lotnictwa (OŁL) z WSD DLSzR – przy dowódcach pierwszorzutowych dywizji wojsk lądowych;
- punkty naprowadzania naziemnego (PNN) DLSzR – jeden – dwa w pasie działania każdej armii ogólnowojskowej pierwszego rzutu frontu;
- punkty naprowadzania (PN), po jednym w każdym plm, na bazie własnych środków radiotechnicznych¹¹.

¹¹ Praca zbiorowa, *Dzieło II...*, wyd. cyt., s. 167.

Rozwiązanie to funkcjonowało do 1978 roku. Jednak system ten nie był wolny od wad, co szczególnie uwidaczniało się podczas ćwiczeń z wojskami. Wyeksponowano w nim przede wszystkim funkcję planowania użycia lotnictwa oraz kierowania jego działalnością w skali taktycznej. Drugorzędnie zaś potraktowano problem scentralizowanego dowodzenia oraz kierowania ruchem lotniczym i działalnością samolotów i śmigłowców w walce. Nie rozwiązano w nim również problemu zapewnienia bezpieczeństwa lotnictwu od własnych środków OPL. Szczególnie narażone były śmigłowce lotnictwa wojsk lądowych, które często zadania wykonywały bezpośrednio nad ugrupowaniem walczących wojsk lądowych.

Pomimo podporządkowania wszystkich sił lotnictwa Dowództwu Wojsk Lotniczych, na SD armii ogólnowojskowej znajdowało się kilka odrębnych organów dowodzenia lotnictwem (WSD DLSzR, WSD plm, SD plwl). Stanowiska te rozwijane były oddzielnie i nie były ze sobą strukturalnie i funkcjonalnie powiązane, a dla zapewnienia warunków pracy bojowej rozwijały oddzielne kanały łączności ze stanowiskami dowodzenia, które je wydzieliły. Brak było ogniwa synchronizującego działalność bojową wymienionych organów dowodzenia lotnictwem. W wyniku tego trudno było rozwiązywać wówczas problemy związane ze współdziałaniem LWL, LM i lotnictwa uderzeniowego.

W roku 1971 utworzono 37 pułk śmigłowców transportowych (pśt). Po jego utworzeniu w 1975 roku powstała w Dowództwie Wojsk Lotniczych nowa komórka organizacyjna LWL pod nazwą Szefostwa Lotnictwa Wojsk Lądowych, Transportowego i Łącznikowego. Pułk ten był samodzielnym oddziałem lotniczym podlegającym bezpośrednio Dowódcy Wojsk Lotniczych Frontu – WLF. Zaliczony był do składu lotnictwa wojsk lądowych, jednak ze względu na sprzęt w jaki był wyposażony oraz z uwagi na charakter wykonywanych zadań bojowych traktowany był jako element składowy frontowego lotnictwa transportowego. Zakładano jego bazowanie około 80 km od rubieży styczności bojowej wojsk.

Źródło: S. Zajas, J. Nowak, *Dowodzenie lotnictwem sił powietrznych*, AON, Warszawa 1999, s. 60.

Rys. 4. System dowodzenia wojsk lotniczych z elementami LWL w roku 1971

Prace nad usprawnieniem tego systemu podjęto w 1972 roku. W tym czasie pojawiły się również rekomendacje Naczelnego Dowództwa Zjednoczonych Sił Zbrojnych Państw – Stron Układu Warszawskiego w sprawie systemu dowodzenia armii lotniczych. Ich wynikiem było wprowadzenie w 1978 *Instrukcji organizacji współdziałania wojsk lądowych z lotnictwem frontowym w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych Państw Uczestników Układu Warszawskiego*. W instrukcji tej określono kompetencje każdego szczebla dowodzenia w zakresie wykorzystania lotnictwa frontowego w tym i lotnictwa wojsk lądowych.

W nowym systemie dowodzenia zlikwidowano takie elementy jak: WSD DLM, WSD plm, WSD DLSzR oraz oficerów łącznikowych lotnictwa przy pierwszorzutowych DZ (DPanc) i PNN wydzielane ze składu WSD DLSzR. W ich miejsce zostały wprowadzone: centrum dowodzenia bojowego lotnictwem myśliwskim armii lotniczej (CDB LM AL), centrum dowodzenia bojowego armii lotniczej (CDB AL), grupy dowodzenia bojowego (GDB) oraz punkty naprowadzania i wskazywania celów (PNWC). W systemie pozostawiono zasadnicze SD związków taktycznych i oddziałów lotnictwa.

Zakres kompetencji poszczególnych organów dowodzenia w odniesieniu do śmigłowców LWL był zróżnicowany. W systemie tym dowódca armii ogólnowojskowej organizując współdziałanie z lotnictwem dokonywał podziału otrzymanego limitu lotnictwa i śmigłowców wsparcia według zadań i potrzeb związków taktycznych. Precyzował on również sposób realizacji zadań przez środki ogniowe w tym również śmigłowce. Określał on również do jakich związków taktycznych należy wysłać podległe GDB i PNWC.

W sztabie armii w zakresie dowodzenia LWL ustalano rejony bazowania i strefy dyżurowania dla śmigłowców.

Centrum Dowodzenia Bojowego Armii Lotniczej (CDB AL) było przeznaczone do dowodzenia wydzielonymi siłami LMB, LMSz (LSzR), LRT i LWL działającymi na korzyść i w pasie armii ogólnowojskowych oraz do organizowania i realizowania współdziałania z rodzajami wojsk armii¹². W składzie AL były dwa takie centra. Podlegały one bezpośrednio dowódcy AL. Rozmieszczały się i współdziałały z SD armii ogólnowojskowej pierwszego rzutu frontu. Składały się z zespołu planowania i współdziałania, zespołu dowodzenia bojowego, jednego – dwóch PNWC, dwóch – trzech grup dowodzenia bojowego, punktu radionawigacyjnego. CDB AL było odpowiedzialne z racjonalne zaplanowanie przydzielonego limitu wysiłku lotnictwa (w tym LWL) na korzyść armii wojsk lądowych.

Punkty Naprowadzania i Wskazywania Celów (PNWC) przeznaczone były do naprowadzania samolotów myśliwskich podczas zwalczania ŚNP przeciwnika we wspólnej strefie z wojskami OPL oraz zapewnienia bezpieczeństwa własnym

¹² *Instrukcja organizacji współdziałania wojsk lądowych z lotnictwem frontowym w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych Państw Uczestników Układu Warszawskiego*, DWLot, Poznań 1978, s. 15.

samolotom i śmigłowcom w strefach ognia danej jednostki rakiet przeciwlotniczych. Zadania te wykonywały przy wykorzystaniu własnych środków radiolokacyjnych. PNWC ze składu CDB LM rozmieszczały się przy SD frontowej brygady i pułku rakiet przeciwlotniczych. PNWC ze składu CDB AL rozmieszczały się przy SD armijnych pułków rakiet przeciwlotniczych¹³.

Grupy Dowodzenia Bojowego Lotnictwem (GDBL) były elementem składowym CDB AL i rozmieszczały się przy SD DZ (DPanc) pierwszego rzutu armii w celu realizacji współdziałania lotnictwa z wojskami dywizji oraz dowodzenia samolotami i śmigłowcami (grupami) zwalczającymi cele naziemne w pobliżu linii styczności bojowej¹⁴. W latach osiemdziesiątych niektóre GDL-e wyposażono w środki automatyzacji dowodzenia. Montowano je na transporterach opancerzonych typu MT-LB. Tworzyły razem z aparaturą automatyzacji dowodzenia obiekt WDSz MP-23¹⁵.

Punkty radionawigacyjne (PRN) rozmieszczały się samodzielnie w odległości do 30 km od linii styczności bojowej (w osi korytarza przelotu) i były przeznaczone do nawigacyjnego ubezpieczenia lotów w pasie armii ogólnowojskowej. W pasie armii rozmieszczał się jeden PRN¹⁶.

Na szczeblu ZT wojsk lądowych dokonywano podziału przydzielonego limitu śmigłowców LWL według zadań i obiektów. Koordynowano uderzenia śmigłowców z działaniami innych środków ogniowych.

Dowódca pułku śmigłowców LWL w ramach analizowanego systemu był odpowiedzialny za uzgodnienie z dowódcą związku taktycznego wojsk lądowych podziału wysiłku na wsparcie ogniowe i towarzyszenie jednostkom według etapów natarcia lub obrony. Dowództwo pułku LWL precyzowało współrzędne obiektów, sposób i czas wykonania uderzeń przez śmigłowce. Było też odpowiedzialne za synchronizację działań LWL z innymi środkami ogniowymi. Określało prawdopodobne rubieże wykonania uderzeń przez śmigłowce wsparcia oraz miejsca bazo-

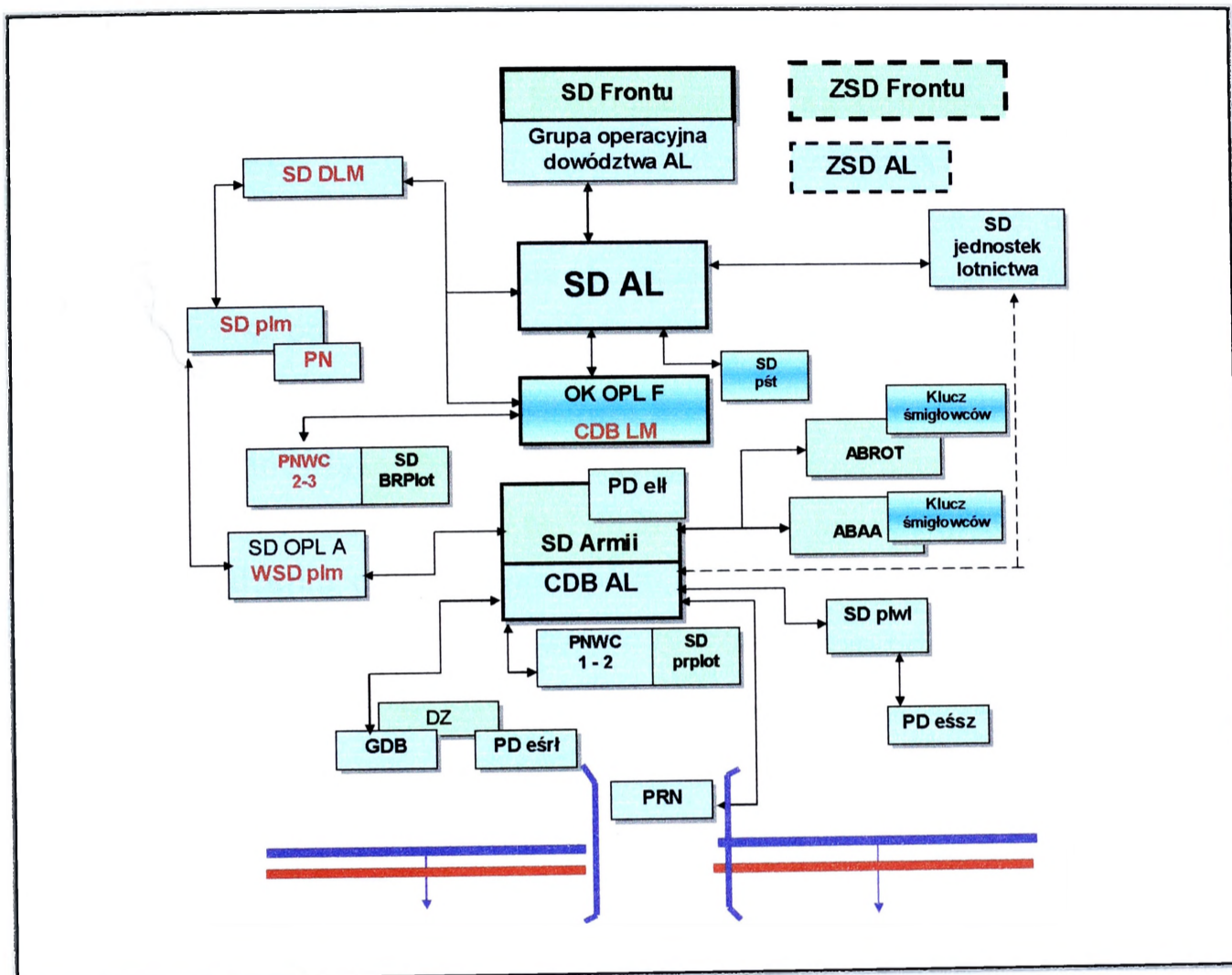
¹³ Tamże, s. 10–16.

¹⁴ Tamże, s. 17.

¹⁵ Praca zbiorowa, *Zasady bojowego wykorzystania i metody pracy osób funkcyjnych GDBL DZ (DPanc) wyposażonych w zestaw środków automatyzacji dowodzenia PZSDW ZT (WDSz-23)*, ASG WP, Warszawa 1987, s. 10.

¹⁶ Praca zbiorowa, *Dzieło II...*, wyd. cyt. s. 170.

wania podległych sił. Dowódca przydzielonego pułku LWL był również odpowiedzialny za uzgodnienie sposobu naprowadzania śmigłowców na cele naziemne przez GDB działającymi w pasie ZT wojsk lądowych¹⁷.

Źródło: opracowanie własne J. Nowak

Rys. 5. System dowodzenia lotnictwem po roku 1978

Koncepcja użycia LWL w tym okresie oparta była na częściowej decentralizacji dowodzenia wyrażającej się tym, że eśłł, eskadra lotnictwa łącznikowego i klucze śmigłowców brygad artylerii przechodziły w podporządkowanie ZT armii i wykonywały zadania wg decyzji dowódców tych związków. Dowodzenie eskadrami śmigłowców szturmowych realizowane było w sposób scentralizowany, przez dowódcę armii z Centrum Dowodzenia Bojowego Armii Lotniczej – CDB AL (rys. 5).

¹⁷ *Instrukcja organizacji współdziałania...*, wyd. cyt., s. 15.

Kolejną istotną zmianę w systemie dowodzenia lotnictwem frontowym przyniosły lata osiemdziesiąte. Był to również okres wprowadzenia do uzbrojenia śmigłowców Mi-24, które w tym czasie stanowiły zupełnie nową jakość w LWL.

Na szczeblu frontu, z dotychczasowych organów dowodzenia lotnictwem powstało **Połączone Stanowisko Dowodzenia Wojsk Lotniczych i OPL Frontu** (PłSD WL i OPL F). Integrowało ono dowodzenie lotnictwem uderzeniowym, lotnictwem myśliwskim i naziemnymi środkami OPL. Stanowisko to rozwijane było w pobliżu SD frontu. Obok niego na szczeblu frontu organizowano zapasowe PłSD WL i OPL F oraz pomocniczy połączony punkt dowodzenia WL i WOPL F¹⁸.

Na szczeblu armii ogólnowojskowej powstało również podobne SD. Było to **Połączone Stanowisko Dowodzenia Wojsk Lotniczych i OPL Armii** (PłSD WL i OPL A). Na tym szczeblu mógł być dodatkowo rozwijany **Połączony Wysunięty Punkt Dowodzenia** oraz **Powietrzny Punkt Dowodzenia Lotnictwem i OPL Armii**. Stanowisko to przeznaczone było do planowania i dowodzenia lotnictwem podporządkowanym armii. Rozwijano je w pobliżu SD armii ogólnowojskowej¹⁹.

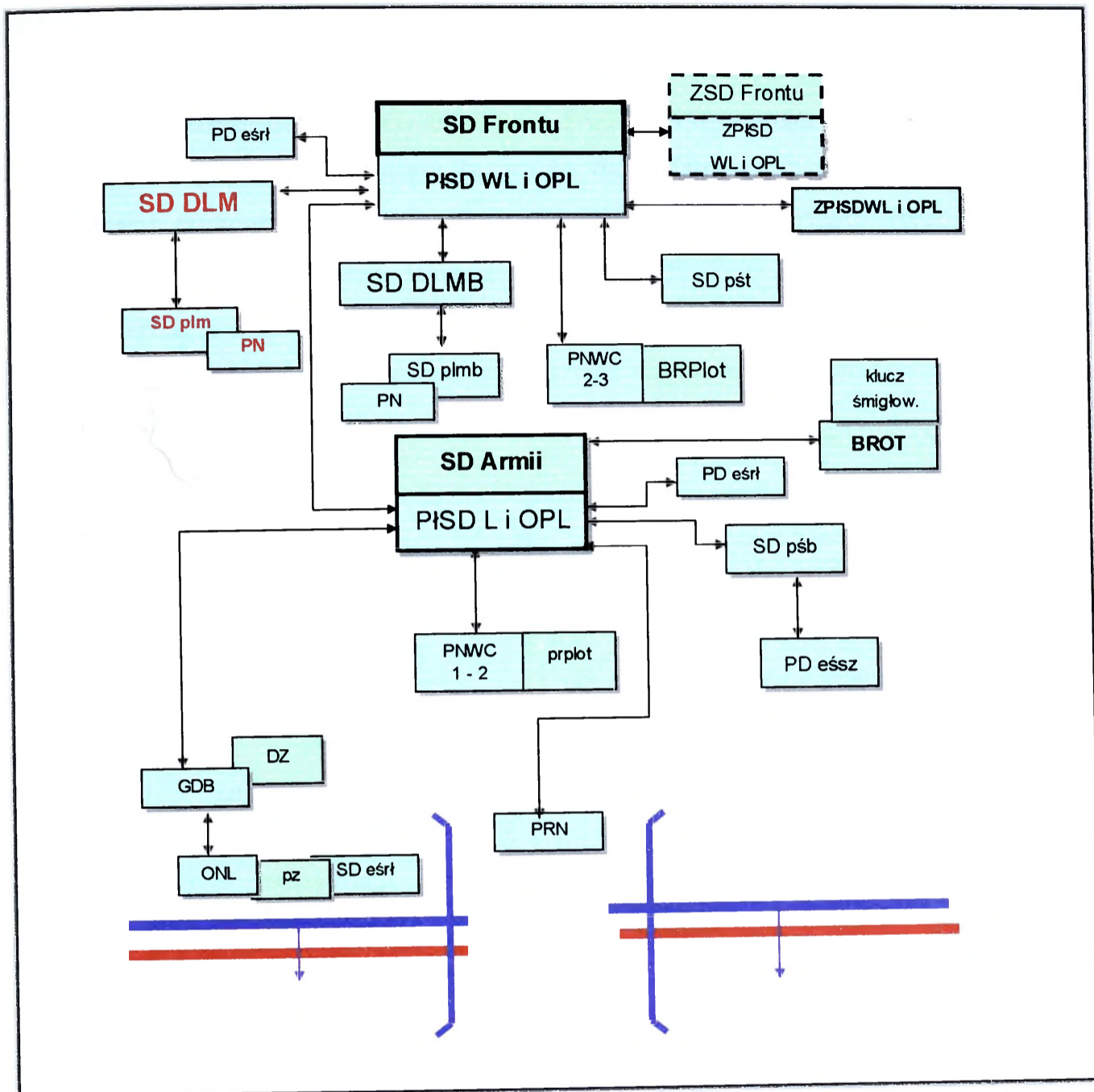
W tym okresie na szczeblu pułku śmigłowców LWL rozwijano własny podsystem dowodzenia, który obejmował SD pułku i punkty dowodzenia eskadr. Również eskadry śmigłowców rozpoznawczo-łącznikowych rozwijały punkty dowodzenia.

Stanowisko dowodzenia pułku śmigłowców bojowych rozwijano w rejonie lądowiska bazowania (głównego). Przewidywano również tworzenie zapasowe SD w rejonie lądowiska zapasowego (lub lądowiska jednej z eskadr śmigłowców szturmowych). Obydwa te stanowiska dowodzenia były wyposażone i urządzone jednakowo. W praktyce jednak zawsze lepiej było wyposażone zasadnicze SD pułku. Do tego celu wykorzystywano specjalny samochód – zwany potocznie ruchomym SD (RSD). Jak wskazują doświadczenia z ćwiczeń praktykowano również urządzenie SD w namiotach lub w innych obiektach.

---

¹⁸ *Podstawy taktyki lotnictwa*, DWLot, Poznań 1989, s. 19-20.

¹⁹ Tamże, s. 19-20.

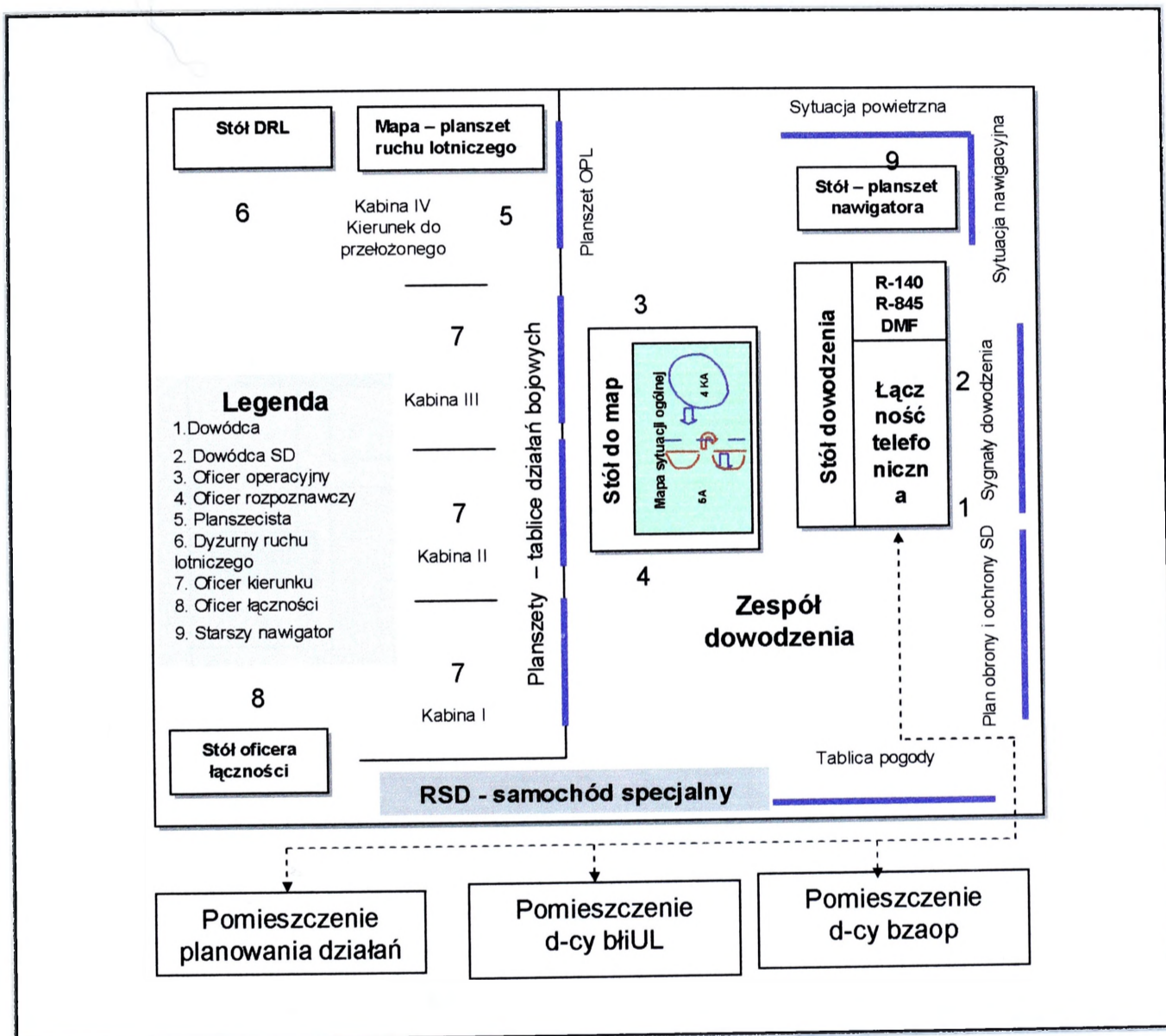

Źródło: Praca zbiorowa, Dowodzenie lotnictwem. Główne przedsięwzięcia i dokumenty pśb, cz. V, ASG WP, Warszawa 1986, s. 11

Rys. 6. Struktura dowodzenia wojsk lotniczych – 1986 r.

SD było miejscem pracy dowództwa i sztabu pułku. Dlatego też dążono do tego aby umożliwiała ono zarówno utrzymanie łączności z przełożonym i podwładnymi jak też zbiór i zobrazowanie informacji niezbędnej do dowodzenia podległymi siłami. Oprócz dowódcy w trakcie działań na sali bojowej SD pracowali szef sztabu, nawigator pułku, oficerowie kierunków oraz oficerowie operacyjni i inni w zależności od potrzeb. Informacje o pogodzie zapewniała własna stacja meteorologiczna rozwijana w bezpośredniej bliskości SD. Stanowisko dowodzenia było rozwijane siłami batalionu łączności i ubezpieczenia lotów (bliUL), natomiast

obsadę stanowili oficerowie różnych specjalności. W dodatkowych namiotach lub pomieszczeniach organizowano salę planowania, zabezpieczenia oraz tyłów pułku. W latach osiemdziesiątych głównymi środkami łączności były radiostacje KF i UKF. Wykorzystywano również łączność dalekopisową oraz polową łączność telefoniczną organizowaną na bazie ruchomego węzła łączności (RWŁ)²⁰. W połowie lat osiemdziesiątych DWLot wydało instrukcję dotyczącą organizacji i funkcjonowaniu SD szczebla taktycznego. Jej wprowadzenie spowodowało ujednoczenie SD wszystkich jednostek Dowództwa Wojsk Lotniczych.

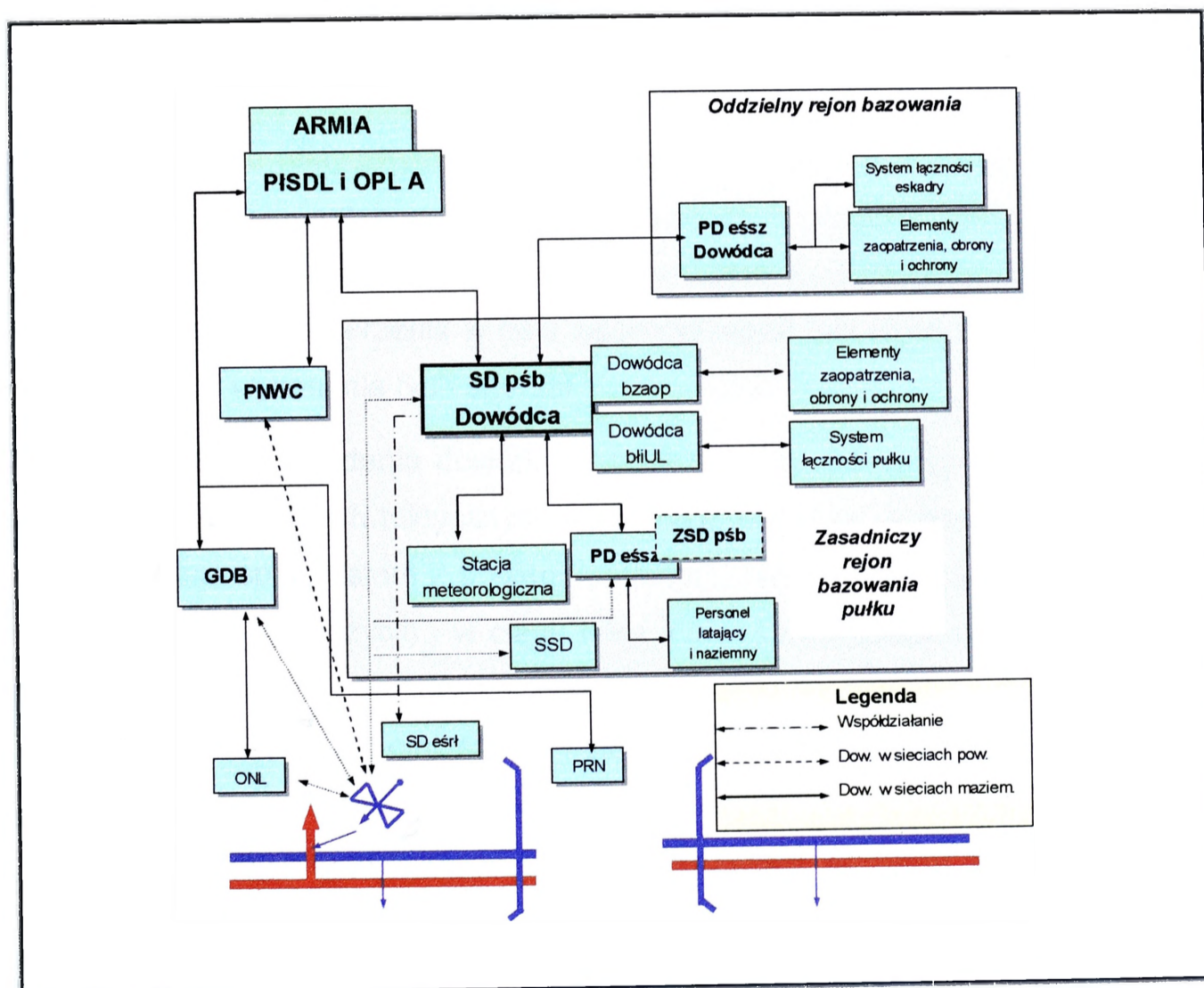
Źródło: opracowanie własne J. Nowak – na podstawie „Dowodzenie lotnictwem...”, cz. V, wyd. cyt., s. 12 jak również wniosków i doświadczeń z ćwiczeń.

Rys. 7. Schemat SD pułku śmigłowców bojowych – koniec lat osiemdziesiątych

²⁰ Praca zbiorowa, *Dowodzenie lotnictwem. Głównie przedsięwzięcia i dokumenty pśb*, cz. V, ASG WP, Warszawa 1986, s. 11–12.

Każda eskadra pułku śmigłowców organizowała własny punkt dowodzenia (PD). Elementy te były znacznie skromniej wyposażone niż SD pułku, jednak umożliwiały zachowanie łączności z przełożonym i dowodzenie eskadrą. Organizacja PD eskadry była szczególnie ważna wtedy, gdy bazowała ona na oddzielnym lądowisku. PD eskadry miał zapewnić jej dowódcy i sztabowi dobre warunki pracy w całym cyklu organizacyjnym dowodzenia.

Jak już wcześniej wspomniano pśb rozwijał własny podsystem dowodzenia, który był ściśle związany z systemem dowodzenia WLF, jak również z systemem dowodzenia armii. W jego skład wchodziły zasadnicze i zapasowe SD pułku, punkty dowodzenia eskadr, elementy ubezpieczenia lotów, zaopatrzenia i łączności. Wariant podsystemu dowodzenia pśb został przedstawiony na rys. 8.

Źródło: opracowanie własne J. Nowak.

Rys. 8. System dowodzenia pśb na tle systemu dowodzenia WLF – koniec lat osiemdziesiątych

Przetrwał on w zasadzie w prawie niezmienionej postaci aż do obecnego czasu. Z różnych powodów zmieniał się system dowodzenia WLF i LWL jako całość, jednak zasadnicze elementy podsystemu dowodzenia pśb pozostały niezmienione i w dalszych jego odmianach. Jak wynika z rys. 8 jednostki LWL było podporządkowane dowódcy armii wojsk lądowych. Bezpośredni nadzór nad przydzielonym pułkiem śmigłowców sprawowało PłSD i OPL A. Punktem wyjścia do planowania i organizowania działań na szczeblu armii była decyzja dowódcy frontu. Na jej podstawie dowódca armii podejmował szczegółową decyzję odnośnie użycia podległych sił w tym śmigłowców LWL. Na szczeblu armii dokonywano podziału przydzielonych śmigłowców do wsparcia poszczególnych ZT.

Za organizację współdziałania odpowiadał zarówno dowódca pśb jak również dowódca wspieranego ZT wojsk lądowych, jednak decyzja podjęta przez dowódcę pśb musiała być zgodna z decyzją dowódcy wspieranego ZT.

Na szczeblu taktycznym pod pojęciem dowodzenia rozumiano wykonywanie przez dowódcę i sztab czynności związanych z organizacją przygotowania i wykonania uderzeń na cele pola walki, kierowanie w powietrzu grupami śmigłowców wykonującymi uderzenia w celu wsparcia wojsk lądowych oraz podsumowanie rezultatów wykonania tych uderzeń²¹.

Po otrzymaniu zadania dowódca, po niezbędnej ocenie sytuacji, precyzował decyzję. Na szczeblach taktycznych, konkretyzowanie jej często sprowadzało się do zadawania specjalistom z podległego sztabu niezbędnych pytań, wysłuchaniu ich odpowiedzi (propozycji) i w ciągu kilku minut sprecyzowaniu decyzji. Dopiero wówczas znajdowała ona odzwierciedlenie w rozkazie bojowym²². Czas pomiędzy postawieniem zadania bojowego a osiągnięciem nakazanej gotowości bojowej wykorzystywano na **organizację działań bojowych**. Po wylądowaniu ostatniego śmigłowca (samolotu) wykonującego zadanie bojowe zaczynał się okres **podsumowania działań**.

Na szczeblu pułku LWL zadania wykonawcom z reguły stawiał osobiście dowódca, jednak również w tym celu przewidywano wykorzystanie **technicznych środków dowodzenia**.

²¹ R. Seregiet, *Praca sztabu pułku lotniczego wykonującego zadania wsparcia*, ASG WP, Warszawa 1972, s. 23.

²² S. Zajas, J. Nowak, *Dowodzenie lotnictwem...*, wyd. cyt., s. 70.

Po zapoznaniu się z treścią zadania dowódca i szef sztabu przeprowadzali jego analizę. Następnie dowódca ustalał zamiar (jeżeli było to możliwe) i udzielał wytycznych oficerom sztabu. Po wysłuchaniu meldunków oficerów sztabu dowódca precyzował decyzję i meldował ją przełożonemu. Dokonywał tego na podstawie analizy zadania i oceny sytuacji. Zatwierdzoną decyzję dowódca przedstawiał sztabowi, który z kolei przystępował do organizacji współdziałania z podległymi pułkami i elementami systemu dowodzenia a następnie do kontroli realizacji procesu przygotowania do działań. Cykl ten kończył się osiągnięciem gotowości bojowej do działań²³.

Zauważyć należy, że w zasadzie do lat osiemdziesiątych nie były jeszcze dokładnie określone metody przygotowania do działań bojowych. **Na szczeblu taktycznym** zakres i treść czynności dowódcy i sztabu w procesie dowodzenia zależały od tego, czy zadanie zostało postawione w sposób pełny, czy też nie, oraz od ilości i dokładności otrzymanych od przełożonego gotowych elementów decyzji. Otrzymanie potrzebnych danych dotyczących zadania oraz gotowych elementów decyzji zwalniało dowódcę od ich wypracowania. W przypadku, gdy zadanie było postawione wykonawcy w sposób niepełny, sztab realizował proces wypracowania decyzji²⁴.

W okresie tym zaczęto jednak uważać, iż stosowane metody pracy dowódcy i sztabu sięgające korzeniami okresu drugiej wojny światowej zdeaktualizowały się. Decydującą rolę zaczął odgrywać czas reakcji systemu dowodzenia. Dlatego też uważano, że zadania bojowe powinny być przesyłane przede wszystkim z wykorzystaniem technicznych środków dowodzenia. Poszukiwano coraz efektywniejszych rozwiązań dotyczących procesu dowodzenia.

Na początku lat osiemdziesiątych wprowadzono **sformalizowane metody pracy sztabu**: metoda kolejnego planowania działań, metoda równoległego pla-

---

²³ R. Seregiet, *Praca dowódcy i sztabu związku taktycznego lotnictwa wykonującego zadania wsparcia oraz struktura niektórych jego komórek w świetle rozwoju historycznego, charakteru współczesnych działań bojowych i zagadnień dowodzenia*, ASG WP, Warszawa 1966, s. 116.

²⁴ R. Seregiet, *Praca sztabu pułku lotniczego wykonującego zadania wsparcia*, ASG WP, Warszawa 1972, s. 27.

nowania działań oraz metoda kombinowana, która było połączeniem planowania kolejnego i równoległego²⁵.

Intensywnie rozwijała się teoria dowodzenia, w tym metodyka wypracowywania decyzji. Rozwój ten wynikał z twórczego wykorzystania wcześniejszych doświadczeń, jak również z chęci uporządkowania poglądów dotyczących dowodzenia. Główne opracowania teoretyczne tego okresu, zasadniczo w niezmienionej formie obowiązywały do czasu wstąpienia Polski do NATO. Ustalenia dokonane w latach osiemdziesiątych nie odbiegały zdecydowanie od wcześniejszych wzorców.

Lata dziewięćdziesiąte przyniosły wiele zmian w różnych dziedzinach. Zmiany te dotknęły również polskie lotnictwo bojowe, mogące realizować wsparcie wojsk lądowych. Zaowocowało to utworzeniem 30. 06. 1990 r. Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej, powstałych z połączenia Wojsk Obrony Powietrznej Kraju i Wojsk Lotniczych²⁶.

W tym samym czasie powstał **4 Korpus Lotniczy** (4 KL), który przejął lotnictwo myśliwsko-bombowe, transportowe, rozpoznawcze oraz śmigłowcowe. Lotnictwo myśliwskie podporządkowano w całości dowództwom korpusów OP.

Przyjęto, iż nowo powstały związek taktyczno-operacyjny lotnictwa, jakim był 4 KL, miał wykonywać zadania ofensywne w ramach walki o przewagę w powietrzu, izolacji rejonu działań bojowych i wsparcia lotniczego walczących wojsk²⁷.

Nadrzędną rolę w całym systemie dowodzenia WLOP odgrywało Centralne Stanowisko Dowodzenia (CSD) Dowódcy WLOP. Umożliwiało ono dowodzenie operacyjne podległymi siłami obrony powietrznej oraz z konieczności siłami 4 KL²⁸.

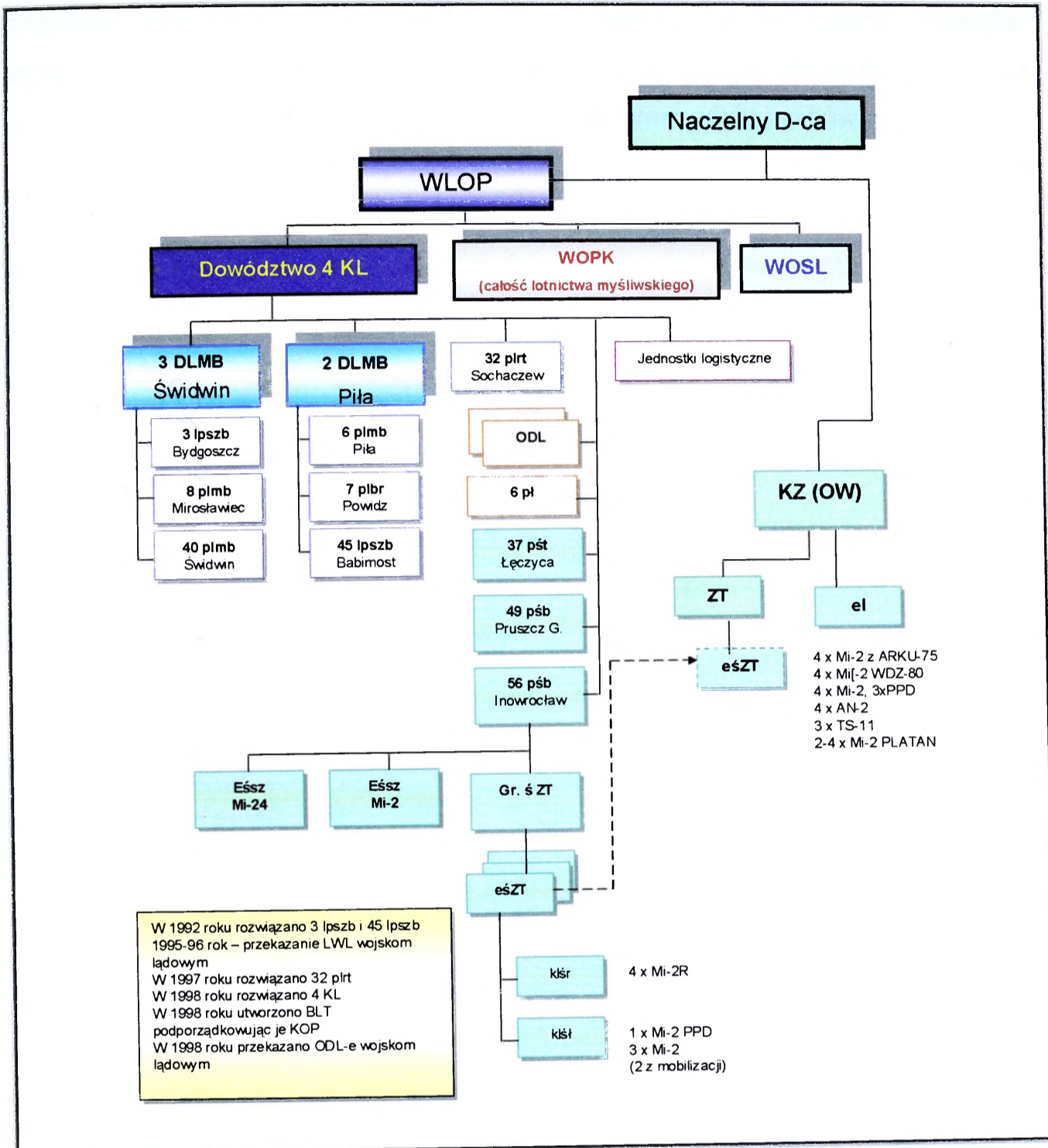
---

²⁵ *Praca dowódcy i sztabu Wojsk Lotniczych Frontu podczas organizacji działań bojowych*, DWLot, Poznań 1984, s. 15.

²⁶ L. Konopka, *Lotnictwo III Rzeczypospolitej*, [w:] „Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej” 2000, nr 3, s. 43.

²⁷ W. Michalak, *Działania bojowe Korpusu Lotniczego. Podstawy użycia Korpusu Lotniczego*, t. 1, AON, Warszawa 1993, s. 7–8.

²⁸ Stanowisko to było przygotowywane głównie jako element OP.

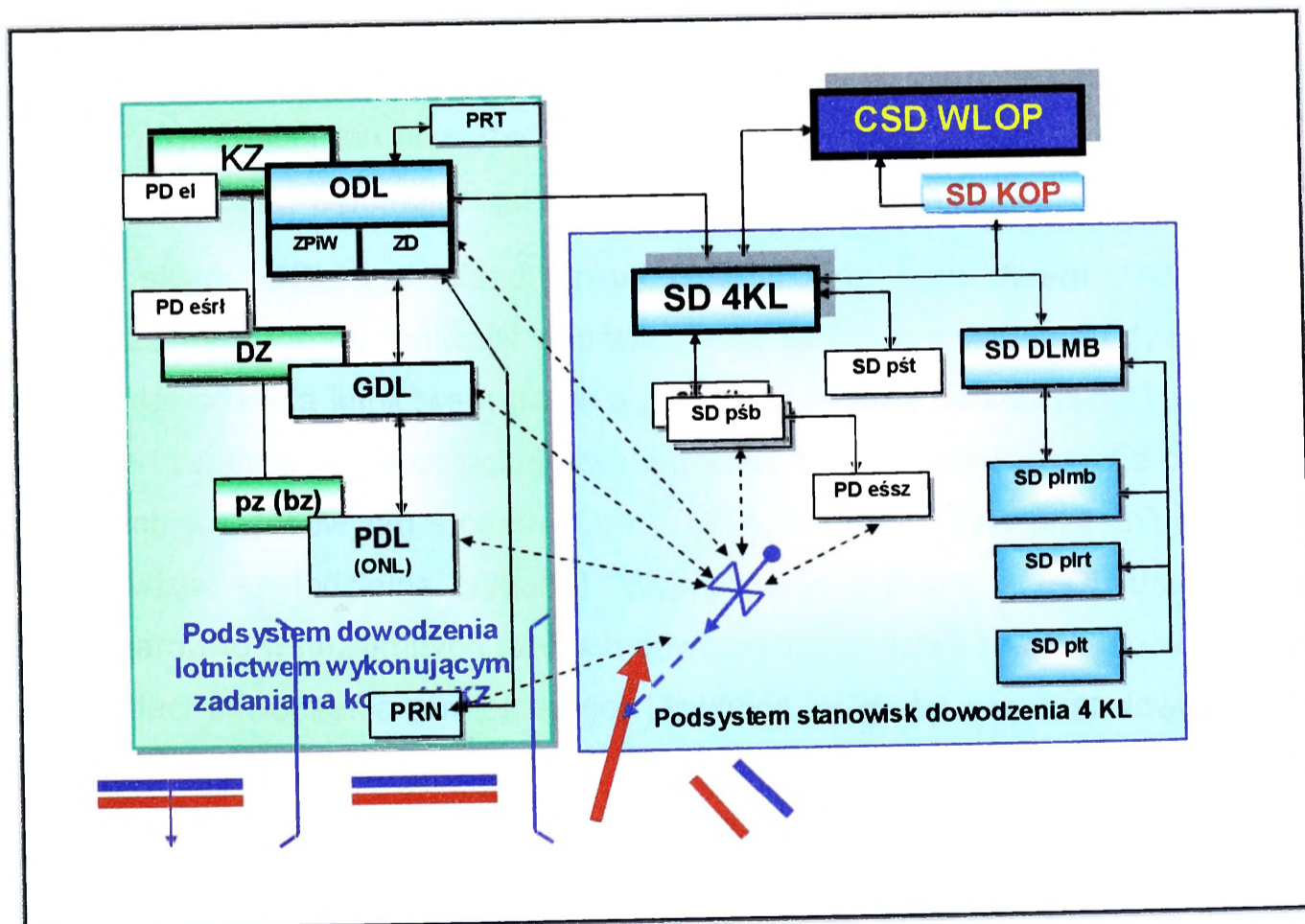
Źródło: opracowanie własne J. Nowak.

Rys. 9. Lotnictwo wojsk lądowych w strukturach SZ RP (lata dziewięćdziesiąte)

Dowódca 4 KL dysponował oddzielnym stanowiskiem dowodzenia – stałym i zapasowym. Organizacja systemu łączności zapewniała bezpośrednie relacje pomiędzy dowódcą 4 KL a dowódcami podległych jednostek. Każda jednostka dysponowała stanowiskiem dowodzenia zasadniczym (stałym) i zapasowym (ruchomym). Cały system utrzymywano w wysokim stopniu gotowości bojowej. Generalnie był to system odziedziczony po Wojskach Lotniczych Frontu, jednak

z konieczności dokonano korekty elementów realizujących dowodzenie wsparciem wojsk lądowych. Na bazie istniejących centrów dowodzenia bojowego (CDB) zorganizowano dwa **Ośrodki Dowodzenia Lotnictwem** (ODL). Głównym ich zadaniem było planowanie wydzielonego wysiłku lotnictwa, w tym również śmigłowców LWL, przyznawanego korpusom wojsk lądowych. Ośrodki te zapewniały również dowodzenie lotnictwem wspierającym dany korpus oraz zapewniały bezpieczeństwo lotnictwu od środków OPL wspieranego korpusu. ODL-e spełniały funkcję „wydłużonego ramienia” dowodzenia dowódcy 4 Korpusu Lotniczego i stanowiły zasadniczy element w systemie dowodzenia 4 KL, realizujący współdziałanie z wojskami lądowymi.

Z analizy materiałów źródłowych²⁹ wynika, że podsystem ten przeznaczony był zarówno do dowodzenia LMB, jak też do dowodzenia LWL, które w tym okresie wchodziło organizacyjnie w skład 4 KL.

Źródło: opracowanie własne J. Nowak.

Rys. 10. System dowodzenia 4 KL – rok 1993

²⁹Teczka nr 6, Dokumenty zespołu planowania i współdziałania oraz dowodzenia bojowego. Meldunek o realizacji zadań szkoleniowo-wychowawczych w 1993 r, 2 CDBL 07/93.

W skład ODL (rozwijanego przy SD KZ) wchodziły następujących elementy: centrum dowodzenia, centrum planowania, grupy dowodzenia lotnictwem oraz punkty radionawigacyjne.

Centrum dowodzenia było miejscem pracy zespołu dowodzenia (ZD), grupy ruchu lotniczego i kontroli warunków lotów oraz grupy kierunków. Zespół dowodzenia przeznaczony był do dowodzenia załogami samolotów i śmigłowców działających w rejonie (pasie) działań KZ, a także miał zapewniać bezpieczeństwo lotów (przelotów) przez strefy ognia środków OPL KZ. Grupę ruchu lotniczego i kontroli warunków lotów przeznaczono do zabezpieczenia informacyjnego o planowanych i wykonywanych lotach w strefie odpowiedzialności KZ.

Grupę kierunków przeznaczono natomiast do utrzymywania łączności w ustalonych kierunkach (relacjach) dowodzenia i współdziałania, przekazywania zadań, meldunków (informacji) itp.³⁰

Centrum planowania było miejscem pracy zespołu planowania i współdziałania (ZPiW). Zespół ten przeznaczony był do planowania działań bojowych lotnictwa (w tym i LWL) wykonującego zadania na korzyść wojsk KZ.

Ze składu ODL wydzielano **Grupy Dowodzenia Lotnictwem** (GDL), które były przeznaczone do realizacji współdziałania lotnictwa z wojskami dywizji (brygady), dowodzenia lotnictwem działającym bezpośrednio na korzyść ZT wojsk lądowych i zapewnienia bezpieczeństwa lotnictwu działającemu w strefie ognia dywizyjnych (brygadowych) środków OPL³¹. GDL rozwijana była przy SD szczebla ZT (dywizja, samodzielna brygada). Wyposażenie techniczne GDL umożliwiało pracę zarówno w naziemnych sieciach dowodzenia lotnictwa i wojsk lądowych, jak też w sieci dowodzenia powietrznego. Dowódca tej grupy doradzał dowódcy ZT jak wykorzystywać przydzieloną eskadrę śmigłowców rozpoznawczo-łącznikowych.

Jak wskazują wnioski z ćwiczeń i analiza dostępnej literatury dowódca eskadry śmigłowców rozpoznawczo-łącznikowych rozwijał własny PD w rejonie SD ZT wojsk lądowych. Był on wyposażony w niezbędne środki łączności telefonicznej

---

³⁰ W. Michalak, *Działania bojowe lotnictwa w operacjach KZ*, AON, Warszawa 1993, s. 76–77.

³¹ Materiały z ćwiczenia „SKORPION-93”.

i radiowej oraz sprzęt sztabowy (stoły, mapy itp.) umożliwiające planowanie zadań eskadry zgodnie z otrzymanym zadaniem od dowódcy ZT. Po przybyciu na SD ZT dowódca esrł przedstawiał w krótkim meldunku stan aktualny i możliwości eskadry. Jej dowódca uczestniczył również we wszystkich ważniejszych przedsięwzięciach realizowanych przez sztab ZT (informowanie operacyjne, ogłoszenie zamiaru, decyzji i innych). Na szczeblu eskadry opracowywano *Plan działań eskadry*, który był zatwierdzany przez dowódcę ZT. Plan był opracowywany w formie graficznej (elementy sytuacji, dowodzenia) na mapie 1:200000, oraz zawierał część tabelaryczną w której ujęci byli wykonawcy poszczególnych zadań, treść zadania, data i czas wykonania oraz przewidywany wysiłek. W zakresie specjalistycznego wykorzystania sił eskadry jej dowódca współpracował z dowódcą GDL.

Ze składu GDL można było wydzielić 2–3 **Punkty Dowodzenia Lotnictwem** (PDL). W skład tych punktów wchodziłi **Oficerowie Naprowadzania Lotnictwa** (ONL), którzy za pomocą przekazywanych komend mogli naprowadzać lotnictwo na cele będące w zasięgu ich widzialności wzrokowej. Wyposażeni oni byli w przenośne radiostacje oraz proste przyrządy optyczne. Punkty dowodzenia lotnictwem rozmieszczano w pierwszorzutowych pułkach lub batalionach wojsk lądowych.

Ośrodek Dowodzenia Lotnictwem wydzieliał również 1–2 **punkty radionawigacyjne** (PRN), przeznaczone do oznaczania osi wydzielanego korytarza przelotu nad rubieżą styczości bojowej wojsk (RSBW). ODL dysponował własnym **posterunkiem radiotechnicznym**. Był on rozmieszczany w rejonie ODL a jego podstawowe zadanie polegało na dostarczaniu informacji o sytuacji powietrznej nad rejonem zajmowanym przez wojska KZ.

Podsystem dowodzenia lotnictwem był mobilny. Poszczególne jego elementy mogły przemieszczać się razem z wojskami lądowymi, chociaż jak wykazuje analiza wniosków z ćwiczeń możliwości pokonywania trudnego terenu był dość ograniczone³².

Studia materiałów źródłowych wskazują³³, iż 4 Korpus Lotniczy (4 KL) był przewidywany do użycia we wszystkich operacjach, jakie miały być prowadzone

---

³² Teczka nr 10, *Wnioski z ćwiczenia „ORION-93”*, 2CDBL 011/93.

³³ W. Michałak, *Działania bojowe Korpusu Lotniczego*, cz. I, AON, Warszawa 1993, s. 61.

przez Siły Zbrojne RP. Na okres działań wojennych planowano do wykorzystania określony wysiłek KL. Odzwierciedlał on ilość lotów korpusu – dywizji, pułków i eskadr wydzielonych przez przełożonego na okres działań bojowych, a także na konkretną operację i wykonanie określonego zadania bojowego, na realizację których przydzielana była odpowiednia ilość środków materiałowych, rażenia i innych. O podziale tego wysiłku decydował Naczelny Dowódca SZ RP w uzgodnieniu z dowódcą WLOP. To znaczy ustalano, jakim wysiłkiem będą realizowane działania wg planu Naczelnego Dowódcy (np. niszczenie lotnictwa przeciwnika na lotniskach w ramach walki o przewagę w powietrzu lub izolacja rejonu działań bojowych), a jakim wysiłkiem będą realizowane działania na korzyść korpusów wojsk lądowych. Ustalony wysiłek wraz z zadaniami dowódca 4 KL otrzymywał od dowódcy WLOP³⁴.

Wykorzystanie LWL w tym okresie było scentralizowane. Naczelny Dowódca miał wykorzystywać wg własnego planu około 40–50% wysiłku śmigłowców bojowych, 50–60% wysiłku śmigłowców transportowych i 20–30% wysiłku śmigłowców przystosowanych do minowania narzutowego i zadymiania³⁵.

A zatem wysiłek LWL, przydzielony wszystkim KZ prowadzącym operacje obronne i zaczepne w ramach kampanii strategicznej SZ RP stanowił odpowiednio 50–60% wysiłku śmigłowców bojowych, 40–50% wysiłku śmigłowców transportowych i 70–80% wysiłku śmigłowców z urządzeniami PLATAN i do zadymiania.

Uwzględniając powyższe uwarunkowania planowania, KZ prowadzący operację w głównym rejonie obrony lub wykonujący zadanie główne w przeciwuderzeniu mógł otrzymać:

- 80–120 ś/l śmigłowców bojowych (5–8 e/l śmigłowców bojowych);
- 80–120 ś/l śmigłowców transportowych (3–4 p/l śmigłowców transportowych)
- 80–110 ś/l śmigłowców do minowania i tyleż do zadymiania (8–11 e/l Mi-2 z urządzeniami PLATAN i WDZ-80).

³⁴ W. Michalak, *Działania bojowe lotnictwa...*, wyd. cyt., s. 63.

³⁵ Tamże, 17.

Elementem, który odpowiadał za właściwe zaplanowanie zadań wykonywanych w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego, był ośrodek dowodzenia lotnictwem. W trakcie informowania operacyjnego dowódcy ODL zapoznawany był z treścią dyrektywy operacyjnej Naczelnego Dowódcy, w której precyzowano wysiłek lotnictwa na operację korpusu wojsk lądowych. Otrzymywał on również wytyczne od dowódcy korpusu lotniczego w postaci wstępnego zarządzenia bojowego. Otrzymał wysiłek i wytyczne dowódcy 4 KL stawały się podstawą do planowania zadań przez zespół planowania i współdziałania ODL zgodnie z zamiarem dowódcy korpusu wojsk lądowych.

Szef ODL uczestniczył we wszystkich najważniejszych odprawach w sztabie KZ. Kolejnym zamierzeniem, w którym uczestniczył było wygłoszenie zamiaru przez dowódcę KZ. W trakcie tego przedsięwzięcia – jeśli była taka potrzeba – przedstawiał krótko możliwości w zakresie wykorzystania przydzielonego wysiłku LWL i LMB. Po wygłoszeniu zamiaru dowódca KZ udzielał krótkich wytycznych do przygotowania danych niezbędnych do podjęcia decyzji. Jeśli KZ przygotowywał się do działań metoda równoległą, to wynikiem wygłoszenia zamiaru było opracowanie przez sztab KZ wstępnego zarządzenia bojowego do podległych ZT.

Wygłoszony zamiar przez dowódcę KZ i otrzymany wcześniej wysiłek stanowił podstawę do opracowania przez zespół planowania ODL wstępnego zarządzenia bojowego dla współdziałających pśb i pśt, w którym zawarte było już przewidywane zadanie bojowe. Zadanie to było jeszcze nie do końca sprecyzowane, ale umożliwiało rozpoczęcie przygotowania w jednostkach LWL, z których był wydzielony wysiłek.

Zespół planowania sporządzał i wysyłał również zadania do podległych elementów systemu dowodzenia takich jak GDB (GDL), PDL (ONL). Zadania te z reguły miały postać wytycznych, w których były zawarte informacje o przeciwniku, wojskach własnych, wysiłku lotnictwa i najważniejszych danych z zamiaru dowódcy KZ.

Na szczeblu jednostek LWL (pśb, pśt) model przygotowania był taki sam. Po otrzymaniu wstępnego zarządzenia bojowego dowódca rozpoczynał proces wypracowania decyzji.

Po wysłuchaniu decyzji dowódcy KZ jego sztab opracowywał rozkaz bojowy. W decyzji dowódcy KZ były uwzględniona propozycja użycia lotnictwa w operacji, a ściślej rzecz biorąc propozycja wykorzystania przydzielonego wysiłku lotnictwa³⁶. Po podjęciu decyzji przez dowódcę KZ zespół planowania i współdziałania przystępował do opracowania planu użycia lotnictwa w operacji. Plan użycia lotnictwa w operacji zawierał ogólny podział wysiłku lotnictwa na operację. Był on codziennie aktualizowany o szczegółowy podział wysiłku na kolejną dobę działania. Podział wysiłku był przedstawiony tabelarycznie. Uwzględniano w nim czasy działania, zwalczane obiekty, jak również siły wydzielone do realizacji poszczególnych zadań. Graficzną część *Planu użycia lotnictwa w operacji korpusu* opracowywano na mapie 1:200000 i obowiązywał on na czas trwania operacji.

Należy zauważyć, że zadania wykonawcom – w tym również siłom LWL – ODL stawał za pośrednictwem SD KL. Jak wskazują doświadczenia z ćwiczeń 4 KL, zawsze istniały problemy z formą przekazywania zadań. W praktyce zespół planowania i współdziałania zadania takie przysyłał za pośrednictwem SD KL w formie zarządzeń bojowych³⁷. Aby przyspieszyć obieg informacji o zadaniach realizowanych w ramach wsparcia ogniowego zestawiano bezpośrednie linie łączności radiowej i telefonicznej pomiędzy SD pśb a ODL³⁸.

Jak wskazuje analiza materiałów z ćwiczeń „KLON-95” i „JESIEŃ-97”, dowódca pśb (pśt) w przypadku realizacji zadań wymagających ścisłego współdziałania uczestniczył bezpośrednio w najważniejszych odprawach sztabu korpusu wykorzystując do transportu śmigłowiec łącznikowy.

W trakcie działań za ruch lotniczy nad ugrupowaniem korpusu odpowiadał zespół dowodzenia ODL. W skład tego zespołu wchodził nawigatorzy oraz przedstawiciele ruchu lotniczego. Dysponując informacją radiolokacyjną z własnego posterunku oraz informacją proceduralną o planowanych i wykonywanych lotach zezwalali lub zabraniali wchodzenia w przestrzeń powietrzną KZ własnym statkami powietrznymi. Każdy lot w rejonie odpowiedzialności korpusu zmechanizowanego musiał być zgłoszony do przedstawicieli zespołu dowodzenia ODL. Szef zespołu

---

³⁶ Tamże, s. 81–97.

³⁷ Zarządzenie bojowe miało taką samą wagę jak i rozkaz bojowy lecz dotyczyło z reguły sił nie większych niż eskadra.

³⁸ Taki wariant zastosowano w ćwiczeniu „KLON-95”.

ściśle współpracował z szefem OPL KZ informując go o planowanych lotach i przelotach w przestrzeni powietrznej nad korpusem. Była to niezwykle istotna informacja, bowiem jak wskazują wnioski ze wspomnianych ćwiczeń jej brak powodował ostrzelanie (aplikacyjne) przez środki OPL grup uderzeniowych LMB oraz śmigłowców LWL realizujących zadania na korzyść wojsk lądowych.

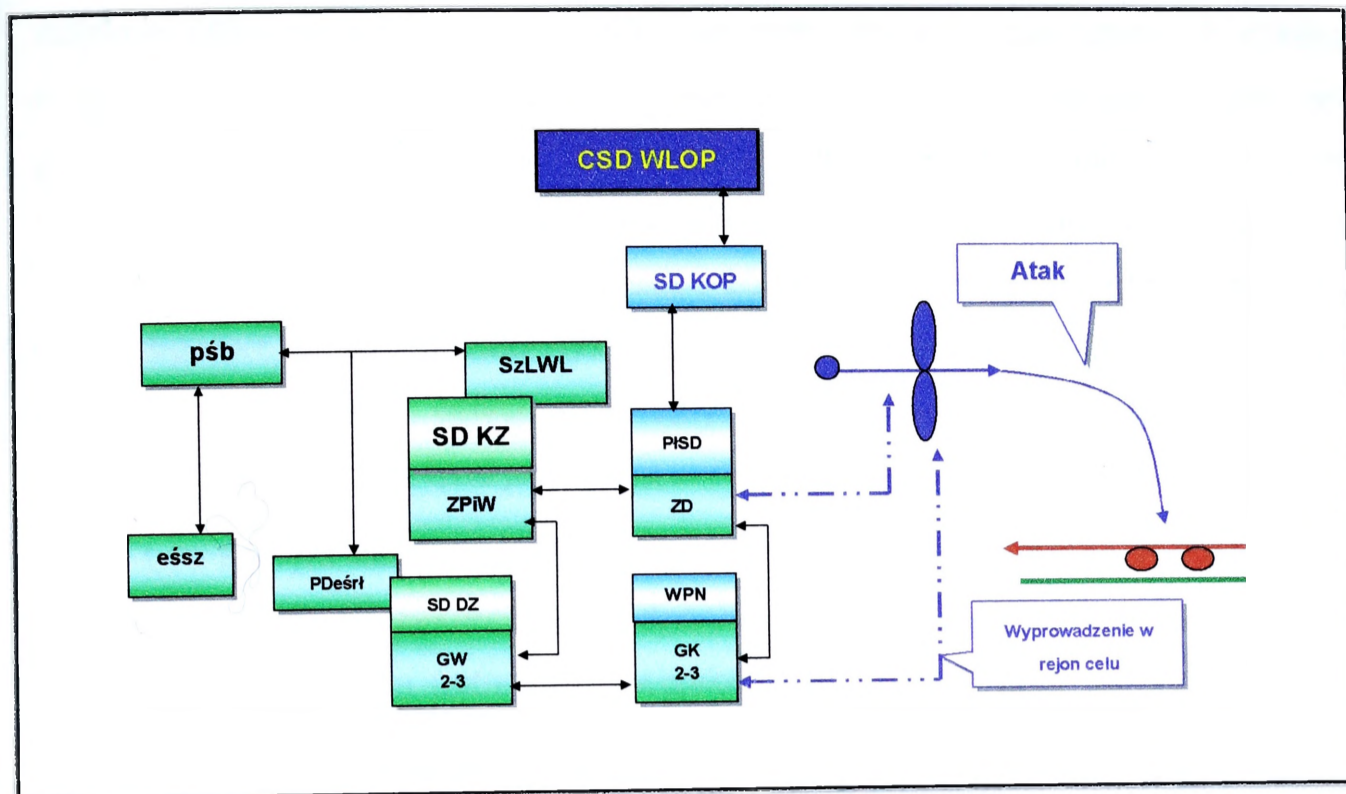
Struktura organizacyjna i wyposażenie techniczne ODL umożliwiały mu rozwijanie własnego stanowiska dowodzenia – w bezpośredniej bliskości SD KZ. Ośrodek Dowodzenia Lotnictwem był organem dowodzenia w pełni autonomicznym w zakresie obsady etatowej i wyposażenia w techniczne środki dowodzenia. W centrum dowodzenia ODL pracował zespół dowodzenia (ZD), wykorzystujący środki zbierania informacji (planszety, terminale komputerowe) oraz środki łączności telefonicznej i dalekopisowej. W połowie lat dziewięćdziesiątych zaczęto stosować urządzenia UD-90 (szybka łączność komputerowa).

W wyniku doświadczeń i badań prowadzonych w ramach ćwiczenia „KLON-95” wypracowano zmodyfikowaną strukturę organizacyjną ośrodka, która jest prezentowana na rysunku 11. Umożliwiała ona zarówno planowanie wydzielonego wysiłku lotnictwa – zgodnie z zamiarem dowódcy ogólnowojskowego, jak też dowodzenie lotnictwem myśliwsko-bombowym, z wykorzystaniem środków technicznych PłSD mieszczącego się w rejonie działania KZ – w czasie ich realizacji. **Nowa organizacja ODL nie umożliwiała jednak bezpośredniego naprowadzania lotnictwa (szczególnie śmigłowców) na obiekty pola walki, co bezpośrednio wpłynęło na organizację dowodzenia LWL.**

Zespół planowania i współdziałania ODL pracował przy SD KZ i był odpowiedzialny za zaplanowanie wykorzystania przydzielonego wysiłku lotnictwa 4 KL na korzyść korpusu wojsk lądowych.

Na szczeblu związków taktycznych wojsk lądowych współdziałanie lotnictwa i wojsk lądowych realizowały grupy współdziałania podlegające szefowi zespołu planowania i współdziałania. Nie dowodziły one lotnictwem w trakcie realizacji zadań, gdyż w ich skład nie wchodził już oficerowie naprowadzania lotnictwa.

Łącza informacyjne pomiędzy ZPiW (przy SD KZ) i ZD (przy PłSD), jak też z podległymi zespołowi planowania elementami – grupami współdziałania (GW) zabezpieczała kompania łączności ODL.

Źródło: opracowanie własne J. Nowak.

Rys. 11. Elementy systemu dowodzenia LWL – koniec lat pięćdziesiątych

Punktem wyjściowym do wprowadzenia w połowie lat 90-tych przedstawionych rozwiązań były poniższe założenia. Przyjęto, iż należy:

- zorganizować oddzielne systemy dowodzenia i współdziałania lotnictwa KL oraz LWL podległego dowódcom okręgów wojskowych;
- rozwinąć elementy systemu dowodzenia i współdziałania KL na stanowiskach dowodzenia KOP (PISD i WPN), co miało umożliwić wykorzystanie ich informacji o sytuacji powietrznej oraz stacjonarnych środków łączności do dowodzenia lotnictwem KL w strefie działań bojowych i organizacji współdziałania z systemem OP i OPL;
- utworzyć jednolity system koordynujący wykorzystanie przestrzeni powietrznej w strefie działań bojowych przez wszystkie rodzaje lotnictwa sił zbrojnych³⁹.

W czasie, gdy opracowywano przedstawioną strukturę systemu dowodzenia, lotnictwo śmigłowcowe wchodzące w skład byłego 4 KL miało być przekazane

³⁹ L. Konopka, K. Dudzic, *System dowodzenia lotnictwem Korpusu Lotniczego i Wojsk Lądowych w świetle doświadczeń z ćwiczenia „KLON-95”*, [w:] „Zeszyty Naukowe WLOP” 1995, s. 135.

wojskom lądowym. Z końcem 1996 roku pułki śmigłowców bojowych przeszły w podporządkowanie organizacyjne okręgów wojskowych. Natomiast pułk śmigłowców transportowych wszedł wcześniej w skład nowo tworzonego związku taktycznego Kawalerii Powietrznej⁴⁰, a dokładniej dywizjony lotnicze utworzone na jego bazie oraz 66 plsz włączono w skład 25 DKPow. Nie było to rozwiązanie zbyt dobre, bowiem skomplikowało wykorzystanie śmigłowców transportowych w operacji korpuśnej i w skali całych sił zbrojnych. 37 pułk śmigłowców transportowych był bowiem jedyną tego typu jednostką w naszych siłach zbrojnych.

W tym samym czasie podjęto decyzje o stopniowych zmianach systemu dowodzenia WLOP. W zakresie dowodzenia LWL zaowocowało to przekazaniem Ośrodków Dowodzenia Lotnictwem wojskom lądowym w celu wzmocnienia tworzonego systemu dowodzenia LWL.

Należy zauważyć, iż nowa struktura organizacyjna ośrodków była nieprzystosowana do dowodzenia LWL. Zdecydowanie lepszy w tym zakresie był wcześniejszy system dowodzenia z końca lat 80-tych i początku lat 90-tych (rys. 10).

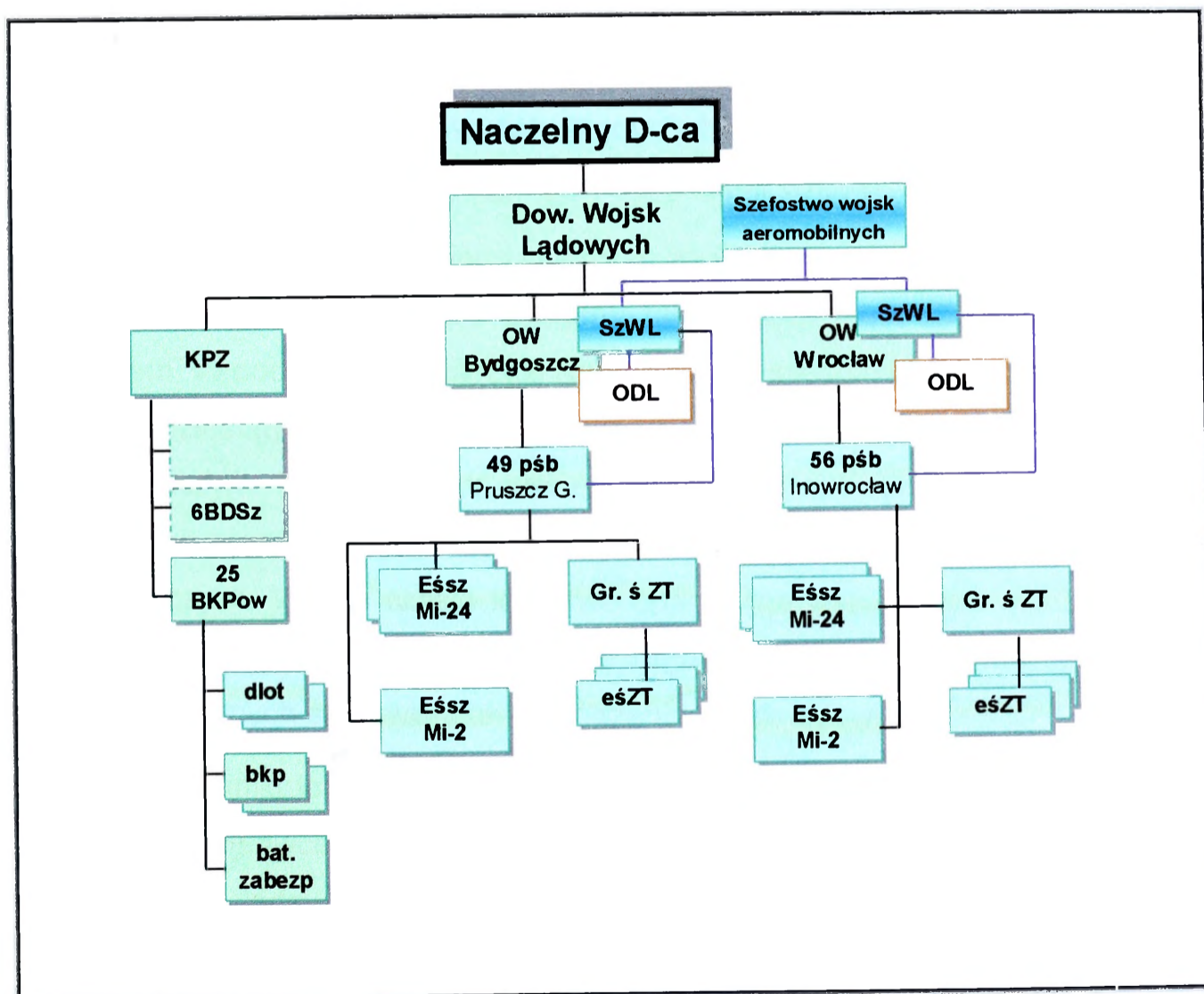
Przekazanie ODL w inne podporządkowanie spowodowało odejście części personelu, a tym samym znacząco ograniczyło jego możliwości. Po przekazaniu wojskom lądowym sytuacja ODL-i stała się bardzo niejasna bowiem zabrakło koncepcji wykorzystania tego elementu w systemie dowodzenia LWL. Obok ODL, na szczeblu OW (KZ) funkcjonowały właśnie utworzone Szefostwa Wojsk Lotniczych Okręgu (KZ). Jak wskazują doświadczenia z ówczesnych ćwiczeń były to elementy mało wydolne i w zasadzie nie przygotowane do dowodzenia podległymi siłami LWL. Nawet w trakcie ćwiczeń, gdy już przekazano śmigłowce wojskom lądowym a Ośrodki Dowodzenia Lotnictwem pozostawały jeszcze w strukturach WLOP, część personelu ODL uczestniczyła w ćwiczeniach planując w dalszym ciągu użycie LWL. Była to sytuacja niespotykana, bowiem odbywało się to w sposób nieformalny, nie mający unormowań prawnych i *de facto* sprzeczny z istniejącymi założeniami organizacji systemu dowodzenia.

---

⁴⁰ S. Zajac, R. Szustek, E. Cieślak, *Użycie polskiego LWL w aspekcie interoperacyjności z SZ NATO, AON, Warszawa 1999, s. 32.*

Na szczeblu pułku śmigłowców bojowych w tym czasie w zasadzie niewiele się zmieniło. W dalszym ciągu dysponował on mobilnym podsystemem dowodzenia na bazie którego wystawiano SD pułku i PD eskadr. Strukturę organizacyjną polskiego LWL końca lat dziewięćdziesiątych przedstawia rys. 12.

Analizując historyczne doświadczenia w zakresie dowodzenia LWL w SZ RP można dostrzec, że miało ono okresy stagnacji, ale miało też okresy burzliwego rozwoju. W zakresie dowodzenia w początkowym okresie rozwoju LWL (lata sześćdziesiąte) największym problemem było wyposażenie w odpowiednie techniczne środki dowodzenia umożliwiające wejście w funkcjonujący system dowodzenia wojsk lądowych, jak też system dowodzenia lotnictwa operacyjnego. Lata siedemdziesiąte to w dalszym ciągu szukanie najlepszych metod wykorzystania LWL. To również okres tworzenia podstaw jego systemu dowodzenia.

Źródło: S. Zajas, R. Szustek, E. Cieślak, *Użycie polskiego LWL w aspekcie interoperacyjności z SZ NATO*, AON, Warszawa 1999, s. 34.

Rys. 12. Organizacja polskiego LWL – koniec lat dziewięćdziesiątych

Jak wskazuje analiza literatury najwięcej w zakresie dowodzenia polskim LWL uczyniono w latach osiemdziesiątych i na początku lat dziewięćdziesiątych. Jest to okres, w którym funkcjonowały niezależne od struktur organizacyjnych jednostek nadrzędne elementy dowodzenia, jak również elementy umożliwiające stosunkowo bezpieczne działania LWL w przestrzeni powietrznej nad walczącymi wojskami. W tym okresie rozwinęła się teoria dowodzenia oraz wynikające z niej procedury. Unormowano sposób przygotowania i prowadzenia działań bojowych co zaowocowało wydaniem odpowiednich regulaminów, instrukcji i materiałów o charakterze normatywnym.

Niekorzystne zmiany w obszarze dowodzenia lotnictwem wojsk lądowych zašły w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych. Zlikwidowano bowiem dotychczas dość dobrze funkcjonujące elementy systemu dowodzenia lotnictwem – w tym Punkty Dowodzenia Lotnictwem (PDL) – nie wprowadzając w zamian nic nowego.

Z przedstawionych analiz dotyczących historycznych aspektów rozwoju dowodzenia LWL można wyciągnąć następujące wnioski.

1. Możliwość realizacji szerokiego spektrum zadań przez LWL spowodowała określone rozwiązania zarówno w systemie jak i procedurach dowodzenia tym lotnictwem. W początkowym okresie (od połowy lat sześćdziesiątych do połowy lat siedemdziesiątych) polskie LWL wykonywało głównie zadania o charakterze pomocniczym. Były to przede wszystkim zadania związane z transportem powietrznym oraz wykonywaniem lotów łącznikowych i w niewielkim zakresie rozpoznawczych. W tym czasie lotnictwo operacyjne wspierające wojska lądowe dysponowało już wyspecjalizowanymi organami dowodzenia funkcjonującymi przy określonych stanowiskach dowodzenia wojsk lądowych.
2. Rozwój techniki lotniczej spowodował (w Polsce od połowy lat siedemdziesiątych), iż śmigłowce z powodzeniem mogły realizować zadania wsparcia ogniowego wojsk lądowych. W związku z tym w organizacji systemu dowodzenia LWL uwzględniono potrzebę realizacji tego typu działań, zarówno ich planowania jak też dowodzenia śmigłowcami bojowymi w dynamice walki. Starano się również określić kompetencje dowództw i sztabów w zakresie dowodzenia LWL, co zaowocowało wydaniem określonych dokumentów normatywnych. Planowanie działań LWL odbywało się na szczeblu operacyjnym (wysięk, za-

dania, czas wykorzystania) jaki i na szczeblu taktycznym – wykonawczym (pułk śmigłowców) w zakresie sposobu realizacji postawionych zadań.

3. W dynamice walki śmigłowcami dowodziły określone organa i punkty dowodzenia, które informowały załogi w powietrzu o sytuacji, przeciwniku i szczegółach realizacji zadania bojowego. Był stworzony system naprowadzania śmigłowców na obiekty pola walki.
4. Z analizy materiałów źródłowych wynika, iż w latach pięćdziesiątych system dowodzenia LWL funkcjonował najlepiej. Wynikało to stąd, iż były ustalone stosunkowo proste procedury dowodzenia tym lotnictwem na szczeblu korpusu wojsk lądowych. Ujednolicono metodykę pracy dowództw i sztabów związanych z planowaniem działań LWL. Wprowadzono do użytku określone wzory dokumentów bojowych, które normowały formę i treść zadań bojowych. W systemie funkcjonowały organa dowodzenia (ODL, GDB, ONL), które zapewniały obieg informacji o działalności LWL zarówno w sieciach powietrznych jak i naziemnych. Na szczeblu pułku LWL dysponowano środkami umożliwiającymi bezkolejny wejście w system dowodzenia wojsk lądowych jak i lotnictwa WLOP. System dowodzenia LWL był mobilny i umożliwiał przemieszczanie organów dowodzenia razem z wojskami lądowymi.
5. Zlikwidowanie wszystkich elementów tego systemu dowodzenia (np. GDL i PDL, w późniejszym okresie GW) wytworzyło niekorzystną sytuację dla użytkowników przestrzeni powietrznej nad ugrupowaniem wojsk lądowych. Utrudniło przepływ informacji o działalności tego lotnictwa, co bezpośrednio, negatywnie wpłynęło na bezpieczeństwo wszystkich użytkowników przestrzeni powietrznej.
6. Do najważniejszych prawidłowości dowodzenia LWL tego okresu można zaliczyć występowanie stałych organów dowodzenia (na szczeblu operacyjnym i taktycznym) zajmujących się planowaniem użycia LWL. funkcjonującego systemu dowodzenia LWL.

2. DOWODZENIE LOTNICTWEM WOJSK LĄDOWYCH SIŁ ZBROJNYCH RP – STAN OBECNY

Członkostwo Polski w NATO, a wcześniej udział w programie „Partnerstwa dla pokoju” spowodowały, iż w lotnictwie wojsk lądowych SZ RP zachodzą ciągłe zmiany w obszarach doktrynalnych, organizacyjnych i funkcjonalnych.

Największe przewartościowania wystąpiły w strukturach organizacyjnych jednostek LWL oraz w organizacji systemu dowodzenia. Jak wykazały badania wstępne, w polskich warunkach struktura organizacyjna jednostek LWL oraz kształt systemu dowodzenia tego rodzaju lotnictwa są wzajemnie powiązane. W związku z tym treścią niniejszego rozdziału jest próba uzyskania odpowiedzi na pytanie postawione w formie drugiego częściowego problemu badawczego.

2.1. Struktury organizacyjne

Jak wykazano w poprzednim rozdziale struktury polskiego LWL ulegały dość częstym zmianom. Były one związane ze zmianami zachodzącymi w całych naszych siłach zbrojnych oraz zmianami w ich systemie dowodzenia. Obecne struktury organizacyjne polskiego LWL zostały przedstawione na rys. 13.

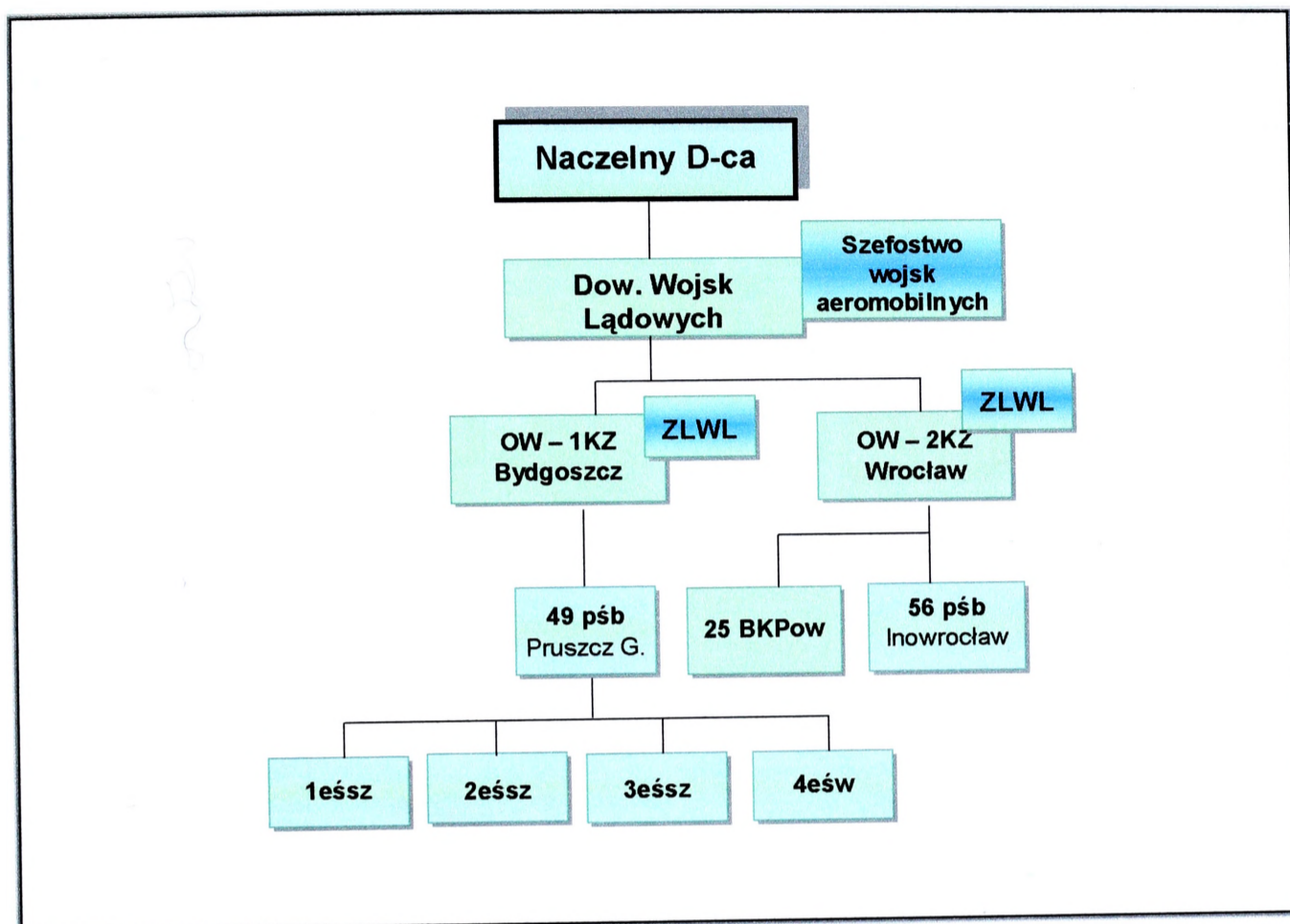
Z analizy porównawczej struktur organizacyjnych lotnictwa wojsk lądowych z lat 90-tych i obecnych (2002) wynika, iż po 2000 roku zostało zlikwidowanych szereg elementów systemu dowodzenia LWL. Przede wszystkim zostały rozwiązane Szefostwa Lotnictwa Okręgów Wojskowych. W ich miejsce powołano tzw. okręgowe zespoły LWL o bliżej nie sprecyzowanych kompetencjach. Skład tych zespołów wynosi obecnie 2–3 oficerów⁴¹ a ich działalność sprowadza się w dużej mierze do zbierania informacji o sytuacji w jednostkach LWL. Dodatkowo brakuje precyzyjnych i jednoznacznych ustaleń co do użycia powyższych zespołów w działaniach bojowych.

Kolejnym elementem systemu dowodzenia lotnictwa, który został zlikwidowany są Ośrodki Dowodzenia Lotnictwem. We wcześniejszych analizach wykazano, że były to jedyne organa dowodzenia lotnictwem wspierającym wojska lądowe. Po

---

⁴¹ Informacja z ćwiczenia „GRANICA 2002”.

przekazaniu wojskom lądowym miały stanowić podstawę budowy nowego systemu dowodzenia LWL. Tak się niestety nie stało i Ośrodki Dowodzenia Lotnictwem zostały rozwiązane.

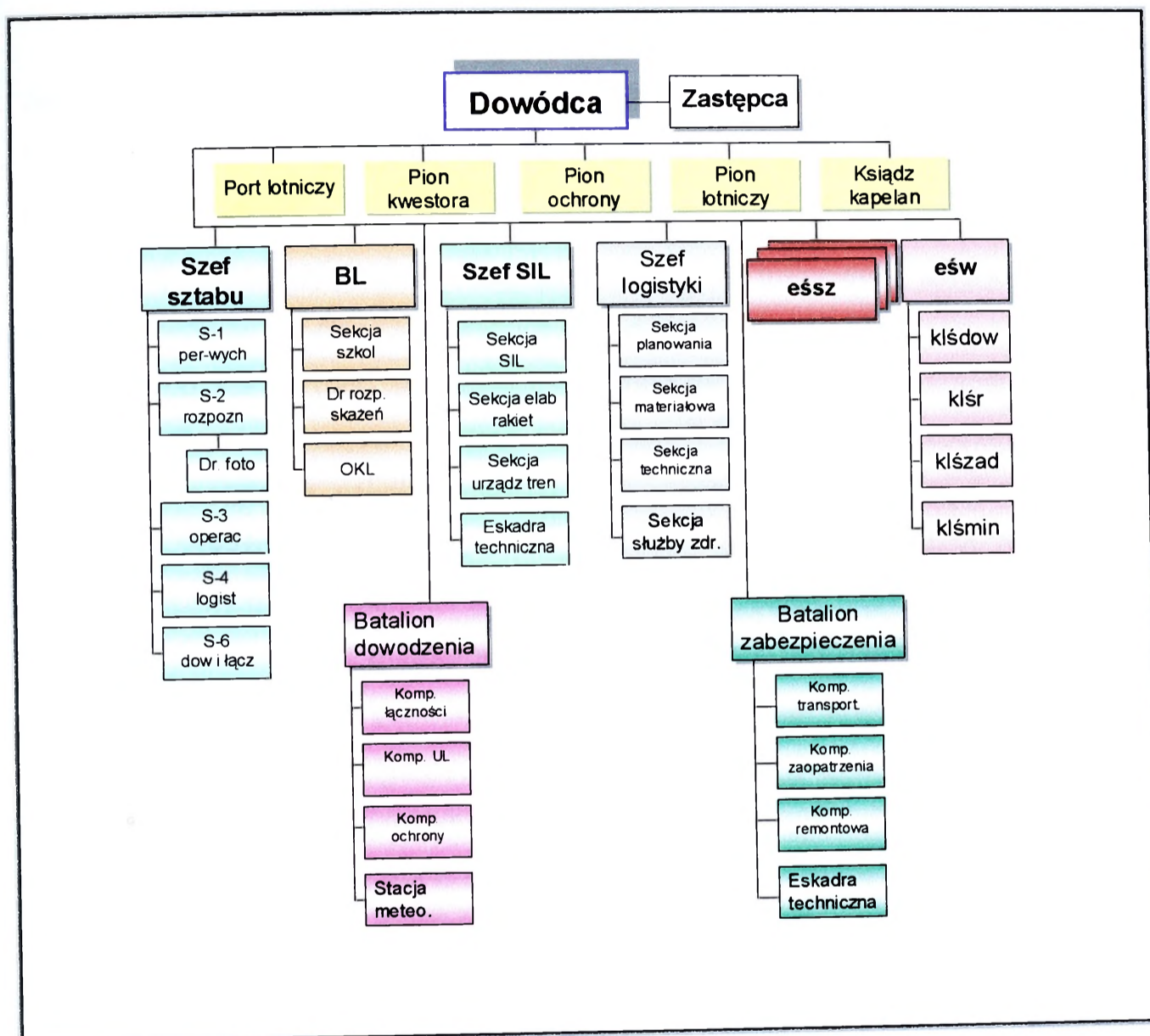
Źródło: na podstawie R. Szustek, *Materiały z wykładu, czerwiec 2002*

Rys. 13. Obecna struktura organizacyjna LWL

Jak wynika z analizy obecnych rozwiązań strukturalno-organizacyjnych, śmigłowce transportowe w dalszym ciągu znajdują się w gestii dowództwa 25 BKP. Brygada ta przyporządkowana jest wrocławskiemu okręgowi wojskowemu, który ma stanowić bazę do rozwinięcia 2 KZ. Jak już wcześniej nadmieniano nie jest to rozwiązanie zbyt korzystne, bowiem w naszych siłach zbrojnych lotnictwo transportowe ma w zasadzie minimalne możliwości przewozowe i skupienie śmigłowców w formacjach kawalerii powietrznej pozbawia praktycznie inne wojska możliwości wykorzystania transportu śmigłowcowego.

Porównując rozwiązania organizacyjne z lat 80-tych i 90-tych można zauważyć, że ZT wojsk lądowych (dywizje) zostały pozbawione sił LWL, którymi dysponowały. Zlikwidowane bowiem zostały grupy eskadr śmigłowców związków tak-

tycznych, a na ich bazie w pułkach śmigłowców bojowych została utworzona czwarta eskadra – śmigłowców wsparcia. Z jednej strony zwiększono w niewielkim stopniu możliwości bojowe pśb, z drugiej zaś pozbawiono dywizje możliwości korzystania z własnych, organicznych śmigłowców, co jest zjawiskiem niekorzystnym.

Źródło: opracowanie własne E. Cieślak.

Rys. 14. Struktura organizacyjna 56 pśb

Jak wskazują przeprowadzone analizy nowe struktury mają jednak i pewne zalety. Niewątpliwie największą z nich jest utrzymanie pułków śmigłowców bojowych jako zwartych organizacyjnie jednostek lotnictwa wojsk lądowych. Nadmienić trzeba, iż w sierpniu 2001 roku dokonano zmian w składzie etatowym tych jednostek. Niestety, jak wskazują przeprowadzone konsultacje w jednostkach zmiany te nie zawsze były korzystne. Zlikwidowano przede wszystkim stanowiska, które mo-

głyby być obsadzone przez oficerów starszych, co spowodowało odejście części najbardziej doświadczonego personelu latającego.

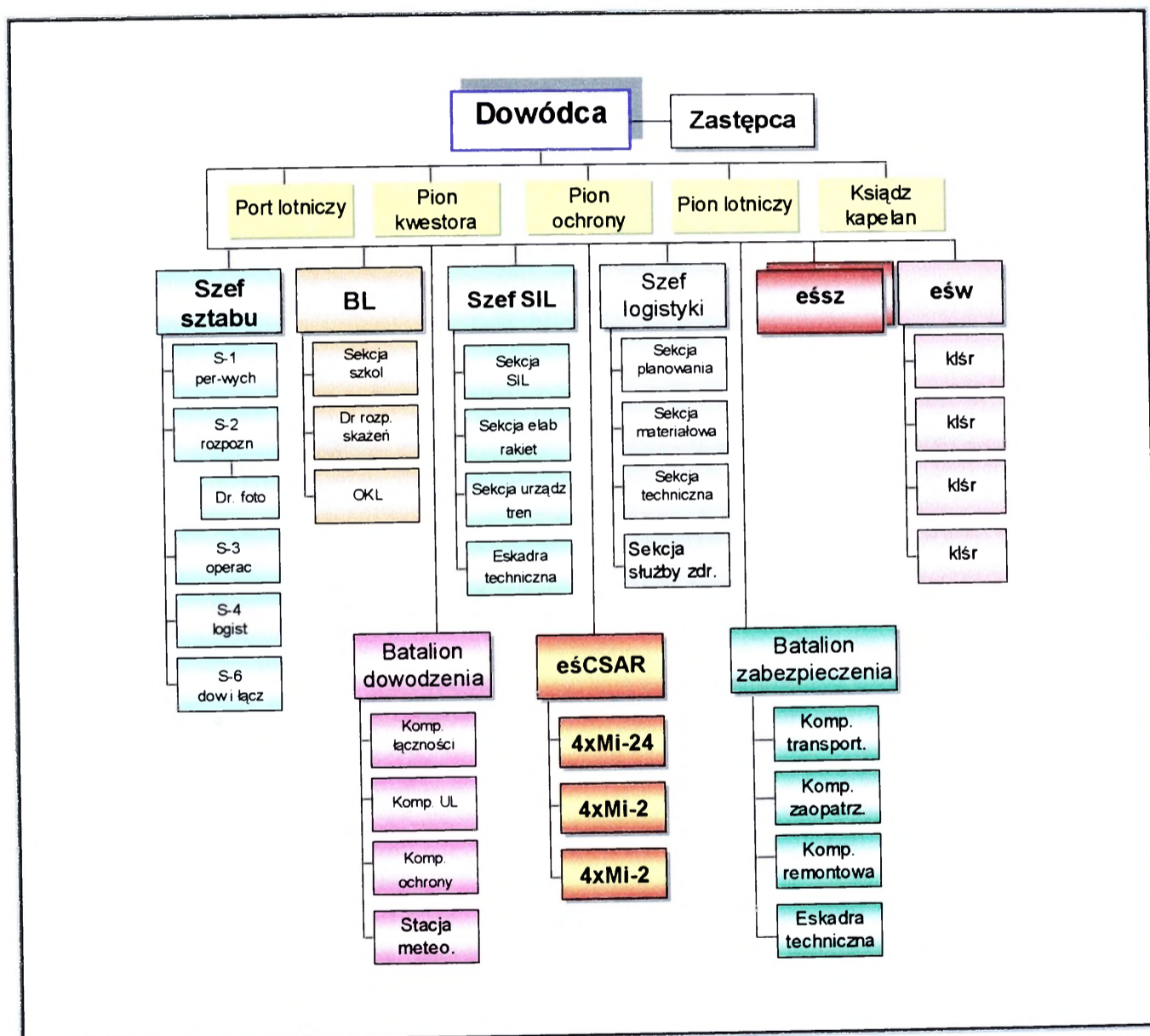
Obecnie w strukturach LWL występują dwa pułki śmigłowców bojowych. Pomimo, iż w zasadzie są to jednostki o identycznym przeznaczeniu i składzie, ich struktura organizacyjna jest nieco inna, co zostało przedstawione na rys. 14 i 15.

Analizując nowe struktury organizacyjne pśb, nasuwają się pewne spostrzeżenia. W nowej strukturze organizacyjnej pułku jest tylko jeden zastępca dowódcy. Stanowiska dotychczasowych zastępców do spraw liniowych i do spraw szkolenia zostały zlikwidowane.

W dotychczasowych strukturach szef sztabu był traktowany jako pierwszy zastępca dowódcy. W obecnej strukturze obowiązki jego zostały nieco zawężone. Podległe mu sekcje (rys. 14 i 15) umożliwiają jednak sprawną pracę sztabu zarówno w okresie pokojowym jak i wojennym. W zakresie dowodzenia została utworzona oddzielna sekcja podległa pod szefa sztabu – sekcja dowodzenia i łączności. Ważnymi elementami w strukturze pułku są batalion dowodzenia (przekształcony dawny batalion łączności i ubezpieczenia lotów) oraz batalion zabezpieczenia – w dużej mierze wypełniający zadania dawnego batalionu zaopatrzenia. Niemniej jednak, jak wskazują na to konsultacje prowadzone w pśb, najwięcej problemów przysparza dość skomplikowana struktura i podległość elementów szeroko rozumianej logistyki pułku. Dlatego też zdaniem autorów studium niezbędne będzie dokładne sprecyzowanie zakresu odpowiedzialności poszczególnych elementów logistyki pułków.

Jak już wcześniej wspomniano każdy z pułków śmigłowców bojowych ma nieco inną strukturę organizacyjną. Dlatego też na kolejnym rysunku (rys. 15) przedstawiono organizację 49 pśb. W strukturze organizacyjnej 49 pśb są dwie istotne różnice w porównaniu do struktury organizacyjnej 56 pśb. Przede wszystkim jest to zorganizowanie wyspecjalizowanej eskadry śmigłowców bojowego poszukiwania i ratownictwa (eś CSAR). Jest to element zupełnie nowy w dotychczasowych strukturach polskiego LWL. Z analizy materiałów źródłowych wynika, iż eskadra CSAR ma poszukiwać i ewakuować ludzi w warunkach przeciwdziałania przez przeciwnika, nad terenem zajęтым przez przeciwnika lub potencjalnie wrogiem. Dlatego też śmigłowce przeznaczone do tego typu zadań muszą spełniać określone

wymagania pod względem zachowania żywotności w przestrzeni powietrznej kontrolowanej przez przeciwnika. Wyraźnie odmienne od dotychczasowych i dużo wyższe są także wymagania w zakresie dowodzenia siłami CSAR. W polskim LWL brakuje doświadczeń w tego typu zadaniach. Obecnie prowadzone są badania oraz gromadzona jest wiedza na temat realizacji tego typu działań. Podkreślić należy, że wpłynie to również na perspektywiczne rozwiązania w zakresie dowodzenia LWL.

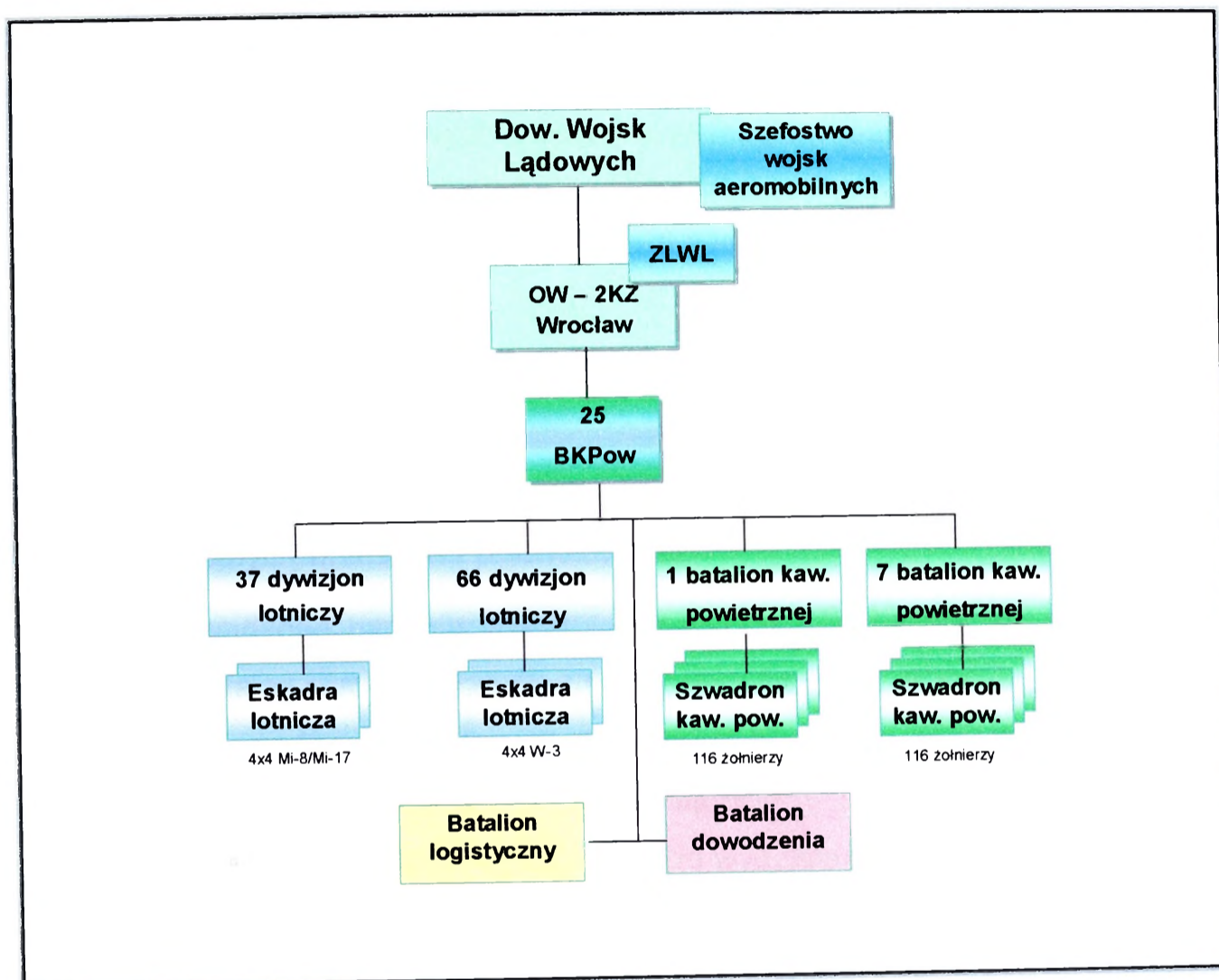
Źródło: opracowanie własne E. Cieślak.

Rys. 15. Struktura organizacyjna 49 pśb

Eskadrę śmigłowców CSAR zorganizowano kosztem funkcjonowania jednej eskadry śmigłowców szturmowych. Zapewne powodem tego typu rozwiązania był brak odpowiedniego sprzętu spełniającego specyficzne wymagania śmigłowców

CSAR a także plany modernizacji śmigłowców Mi-24. Pozostałe elementy struktury organizacyjnej 49 pśb są takie jak w 56 pułku.

Na rys. 16 przedstawiono organizację 25 Brygady Kawalerii Powietrznej (25 BKPow). Brygada jest podporządkowana bezpośrednio Dowództwu Wrocławskiego Okręgu Wojskowego (2 KZ).

Źródło: opracowanie własne E. Cieślak.

Rys. 16. Struktura organizacyjna 25 BKPow

25 BKPow jest związkiem taktycznym, który będzie wykorzystywany w sytuacjach, gdzie wymagana jest szybkość reakcji na zaistniałe zagrożenia. Szybkość działania umożliwiają elementy lotnicze będące bezpośrednio w strukturach brygady. Brygada może działać w sytuacji, gdy większość sił głównych nie będzie jeszcze rozwinięta. Może być użyta w całości lub częścią sił. Wszystkie te uwarunkowania powodują określone problemy z dowodzeniem jej siłami – w tym elementami lotniczymi – w trakcie realizacji zadań. Jak już wcześniej stwierdzono w 25 BKPow zostały zebrane prawie wszystkie śmigłowce transportowe Mi-8 i Mi-

17, co wobec potrzeb sił lądowych w zakresie transportu śmigłowcowego może dodatkowo skomplikować dowodzenia komponentem lotniczym brygady.

Reasumując można stwierdzić, iż oprócz poprawy funkcjonowania zmiana struktur polskiego LWL ma na celu również osiągnięcie w tej dziedzinie interoperacyjności ze strukturami NATO. Jednak – co należy wyraźnie podkreślić – nie przesądza to o przyjęciu ujednoczonych rozwiązań. Z analizy materiałów źródłowych⁴² wynika, iż struktury organizacyjne polskiego LWL są wynikiem tradycji, założeń i możliwości narodowych. Jedynym wymogiem jest, warunkowana przede wszystkim kształtem funkcjonalno-organizacyjnym organów dowodzenia i zabezpieczenia logistycznego oddziałów LWL, zdolność do wspólnego działania z siłami sojuszu.

Analiza zapisów porozumień standaryzacyjnych NATO a także doświadczeń poszczególnych państw członkowskich Sojuszu w zakresie tworzenia struktur organizacyjnych LWL (w tym również polskiego LWL) pozwala na sformułowanie pewnych ogólnych wniosków i prawidłowości.

Przeprowadzone badania wskazują, iż wyraźnie zaznacza się tendencja do centralizowania sił i środków poprzez tworzenie oddziałów, a nawet związków taktycznych LWL podporządkowanych dowódcom korpusów, a w mniejszych państwach bezpośrednio dowódcom wojsk lądowych. Charakterystyczną cechą w czasie pokoju jest zachowanie zdolności do wydzielenia części sił LWL do realizacji zadań poza obszarem kraju, w ramach sił sojuszniczych bądź międzynarodowych. Stąd też pomimo centralizacji struktur organizacyjnych zachowana jest duża autonomiczność poszczególnych oddziałów i pododdziałów przejawiająca się możliwością ich oddzielnego użycia w oderwaniu od sił głównych.

Rozpatrując problematykę struktur organizacyjnych polskiego LWL należy również mieć na uwadze, iż dalszy ich rozwój będzie uzależniony od ograniczeń wynikających z traktatu CFE-1, który określa maksymalną ilość śmigłowców bojowych na 130. Również możliwości finansowe państwa mają wpływ na ich kształtowanie. Szukanie oszczędności nie zawsze idzie w parze z poprawą funkcjonowania. Oszczędności finansowe nie mogą być głównym wyznacznikiem zmiany

---

⁴² S. Zajas, R. Szustek, E. Cieślak, *Użycie polskiego LWL w aspekcie interoperacyjności z siłami zbrojnymi NATO*, AON, Warszawa 1999, s. 86.

struktur organizacyjnych. Klasyczna metoda doskonalenia struktur organizacyjnych polega na przeanalizowaniu stanu obecnego i wyciągnięciu wniosków w zakresie poprawy działania organizacji. W zakresie dowodzenia często ten podstawowy sposób doskonalenia jest pomijany.

Przyjmując ewolucyjny charakter zmian, pożądanym jest utrzymanie jednostek LWL, które dysponowałyby autonomicznymi środkami dowodzenia, umożliwiającymi bezkonfliktowe wejście w system dowodzenia SZ.

W świetle doświadczeń innych państw członkowskich NATO oraz uwarunkowań finansowych rozwoju Sił Zbrojnych RP należy stwierdzić, iż polskie LWL będą wykorzystywane w sposób scentralizowany, głównie na szczeblu korpusów wojsk lądowych, ale również w mniejszych zgrupowaniach, w ramach sił zadaniowych w wymiarze narodowym i sojuszniczym.

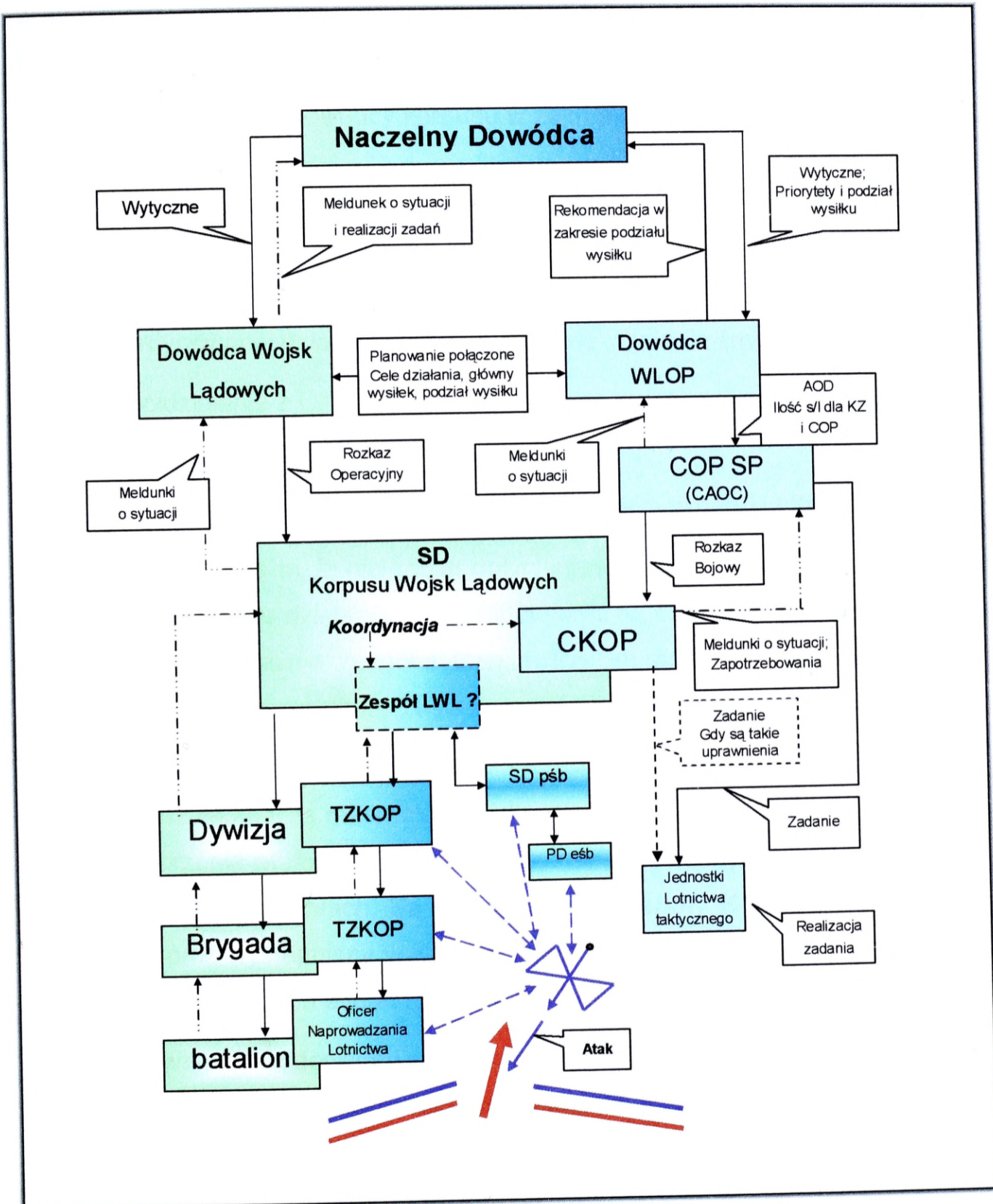
2.2. System dowodzenia

Z dokonanych analiz wynika, iż w zakresie dowodzenia polskim LWL w końcu lat dziewięćdziesiątych zaszły niezbyt korzystne zmiany. Po rozwiązaniu ośrodków dowodzenia lotnictwem oraz zlikwidowaniu szefostw wojsk lotniczych OW wytworzyła się sytuacja, w której dotychczas stosowane rozwiązania nie miały już zastosowania. Jak już wcześniej zaznaczono planowaniem użycia LWL na szczeblu korpusu wojsk lądowych zajmował się ODL.

W Wojskach Lotniczych i OP chcąc wypełnić powstałą lukę w systemie dowodzenia na szczeblu korpusów, przystąpiono do tworzenia tzw. Centrów Koordynacji Operacji Powietrznych (CKOP), które są odpowiednikami natowskich Air Operations Coordination Centre (AOCC). Jednak CKOP nie zajmuje się planowaniem użycia śmigłowców. Również tym problemem nie zajmuje się natowskie AOCC. Są to bowiem organa dowodzenia podległe – w przypadku CKOP – dowódcy Centrum Operacji Powietrznych, a w przypadku AOCC – dowódcy CAOC. Często mylnie tym elementom przypisuje się planowanie użycia LWL.

Z przeprowadzonych badań oraz ćwiczeń prowadzonych w wojskach i AON jednoznacznie wynika konieczność funkcjonowania na szczeblu korpusu wojsk lądowych oddzielnego organu dowodzenia LWL (rys. 17). Element ten często na ćwiczeniach nazywany jest Grupą lub Zespołem LWL. Biorąc pod uwagę, iż pracu-

je on bezpośrednio na SD korpusu, skład osobowy tego zespołu powinien znać bardzo dobrze procedury dowodzenia obowiązujące w wojskach lądowych, oraz relacje informacyjne zachodzące pomiędzy elementami funkcjonalnymi SD korpusu i całości systemu dowodzenia.

Źródło: opracowanie własne J. Nowak.

Rys. 17. System dowodzenia LWL SZ RP (wariant)

Z analizy materiałów źródłowych wynika, iż zespół ten jest elementem składowym sztabu korpusu wojsk lądowych i działa przy Ośrodku Koordynacji Wsparcia Ogniwego. Podporządkowany jest bezpośrednio dowódcy korpusu i przeznaczony do planowania, koordynowania oraz dowodzenia LWL znajdującym się na stałe w strukturach korpusu lub podporządkowanym czasowo na czas trwania operacji. Do głównych zadań ZLWL w ramach ćwiczeń AON zaliczono:

- fachową pomoc dowódcy korpusu w zakresie wykorzystania podległego mu LWL;
- koordynację działań jednostek LWL z innymi rodzajami wojsk;
- stawianie zadań jednostkom LWL (w imieniu dowódcy korpusu);
- koordynowanie działań TZKOP w zakresie działania śmigłowców;
- współdziałanie z CKOP w zakresie bezpieczeństwa i realizacji wsparcia lotniczego wojsk lądowych;
- zbieranie informacji o działalności lotnictwa taktycznego i LWL.

Biorą pod uwagę to, iż nie został dotychczas nigdzie sformułowany formalnie skład etatowy i zakres działania tego zespołu oraz to, czy ma być to organ etatowy czy też tworzony doraźnie, zespół autorski w trzecim rozdziale niniejszego studium proponuje rozwiązanie, które zostało sprawdzone w czasie międzynarodowych ćwiczeń prowadzonych w AON pod kryptonimem „CZERWIEC 2002”

Jak wskazuje analiza materiałów źródłowych⁴³, w wojskach lądowych przystąpiono do tworzenia etatowych elementów systemu dowodzenia LWL funkcjonujących na niższych szczeblach. Są to **Taktyczne Zespoły Kontroli Obszaru Powietrznego** oraz występujący w ich składzie **Wysunięci Nawigatorzy Naprowadzania**. Do zasadniczych zadań tych zespołów zaliczono:

- fachową pomoc dowódcy wspieranego ZT (bądź oddziału) w zakresie koordynacji i integracji wsparcia ogniowego sił lądowych z działaniami LWL i ofensywnym wsparciem lotniczym realizowanym przez lotnictwo taktyczne;
- koordynację zadań wsparcia ZT (oddziału) zgodnie z obowiązującymi ustaleniami rozkazów do kontroli przestrzeni powietrznej (ACO);

⁴³ *Koncepcja szkolenia personelu Taktycznych Zespołów Kontroli Obszaru Powietrznego*, DWLąd, Warszawa 2001, s. 20.

- monitorowanie sieci wzywania lotnictwa taktycznego (Tactical Air Request Net – TARN);
- dostarczanie informacji o pogodzie w rejonie rubieży styczności bojowej wojsk;
- przejmowanie dowodzenia śmigłowcami (ewentualnie samolotami) wykonującymi zadania w ramach wsparcia od określonych rubieży (z wyznaczonych stref wyczekiwania) i naprowadzanie ich, jeśli to konieczne, na obiekty uderzeń zwalczane w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego (CAS).

Etat Taktycznego Zespołu Kontroli Obszaru Powietrznego wynosi⁴⁴:

- dwóch wysuniętych nawigatorów naprowadzania lotnictwa (FAC)
- dwóch wykwalifikowanych specjalistów łączności i oznaczania celów – operatorów laserowego wskaźnika celów;
- kierowca środka transportu.

Wysunięty Nawigator Naprowadzania (FAC) to oficer, który przydzielony do pierwszorzutowych pododdziałów, kieruje działaniami śmigłowców (samolotów) wykonujących uderzenia w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego. Do jego zadań należy:

- udzielanie fachowej pomocy i doradzanie dowódcy lądowemu w sprawach związanych z bezpośrednim wsparciem lotniczym;
- koordynacja działań naprowadzanych śmigłowców (samolotów) z działaniami wspieranego oddziału (pododdziału) sił lądowych;
- współdziałanie w organizacji, identyfikacji (oznaczeniu) położenia przedniego skraju wojsk własnych;
- naprowadzanie śmigłowców (samolotów) na obiekty uderzeń;
- przekazywanie informacji odbieranych z naprowadzanego statku powietrznego (jeśli zachodzi taka potrzeba);
- meldowanie o rezultatach uderzeń wykonywanych przez śmigłowce (samoloty);

---

⁴⁴ Tamże, s. 20.

- meldowanie o pogodzie w rejonie rubieży styczności bojowej wojsk;
- koordynowanie działań podległych specjalistów, np. operatorów podświetlaczy laserowych.

Kolejnym elementem w tym systemie dowodzenia LWL jest stanowisko dowodzenia pułku śmigłowców bojowych. Z konsultacji przeprowadzonych w jednostkach LWL wynika, iż dysponują one jeszcze ruchomymi SD (RSD) opracowanymi na bazie samochodów terenowych i nadwozi specjalnych. Wywodzą się one jeszcze z lat osiemdziesiątych i były opisane w poprzednim rozdziale. Zmieniły się techniczne środki dowodzenia – głównie łączności – natomiast idea funkcjonowania tego SD pozostała taka sama. Jest to miejsce pracy dowództwa i sztabu jednostki LWL.

W przypadku działania eskadr z oddzielnych lądowisk nadal przewiduje się funkcjonowanie PD eskadr – na zasadach wcześniej opisanych.

Syntezyjąc wyniki powyższych analiz można dojść do następujących wniosków ogólnych.

1. Organizowany obecnie system dowodzenia LWL niewiele się różni od tego, który funkcjonował w SZ RP w latach dziewięćdziesiątych. Główne różnice wynikają z obecnie obowiązujących ustaleń doktrynalnych związanych z funkcjonowaniem w Sojuszu. Szereg „nowych” elementów w organizowanym systemie ma takie samo zadania i przeznaczenie jak niedawno zlikwidowane. Można tu porównać zadania i przeznaczenie „starych” GDL jak i nowo wprowadzanych TZKOP.
2. Kompatybilny z sojuszniczym system dowodzenia LWL jest w zasadzie dopiero w stanie organizacji. Stare wzory dokumentów bojowych i metodyka przygotowania do działań bojowych nie pasuje już do procedur dowodzenia, które obecnie obowiązują w wojskach lądowych. Brakuje wydawnictw normatywnych z tego obszaru, które normowałyby pracę i zakres odpowiedzialności poszczególnych organów dowodzenia w zakresie wykorzystania LWL.
3. Obecna organizacja polskiego LWL przysparza dodatkowych problemów w zakresie dowodzenia – szczególnie w zakresie dowodzenia śmigłowcami transportowymi jak też śmigłowcami CSAR. Analizując obecnie wprowadzane rozwiązania w zakresie dowodzenia LWL można stwierdzić, iż nie roz-

wiążują one problemu dowodzenia śmigłowcami transportowymi i śmigłowcami CSAR.

4. Duża zmienność współczesnych działań powietrzno-łądowych powoduje konieczność wydzielania (w zależności od potrzeb) ze składu jednostek LWL zespołów dowodzenia kierowanych na określone szczeble dowodzenia wojsk lądowych. Jest to szczególnie ważne w przypadku gdy nie będą funkcjonowały stałe organa dowodzenia LWL (lub będą one rozwinięte w niewielkim stopniu) przy organach dowodzenia wojsk lądowych. Obecna organizacja LWL umożliwia wydzielanie tego typu zespołów.
5. W dalszym ciągu utrzymuje się tendencja scentralizowanego dowodzenia LWL (co najmniej na szczeblu korpusu wojsk lądowych). Szczebel wykonawczy (jednostka LWL) będzie w dalszym ciągu odpowiedzialny za sposób realizacji zadania bojowego.

Biorąc pod uwagę powyższe uwarunkowania, w trzecim rozdziale niniejszej pracy zespół autorski na bazie dokumentów normatywnych NATO, wniosków z ćwiczeń prowadzonych w AON i wojskach proponuje wariant rozwiązania zaistniałego problemu. Zespół autorski utrzymując robocze kontakty z Szefostwem Wojsk Aeromobilnych miał również na uwadze to, aby proponowane rozwiązanie było zgodne z rozwiązaniami już wdrażanymi w wojskach.

3. PERSPEKTYWY ROZWOJU DOWODZENIA LOTNICTWEM WOJSK LĄDOWYCH SIŁ ZBROJNYCH RP

Analiza porównawcza rozwiązań w zakresie dowodzenia lotnictwem sił lądowych stosowanych w działaniach bojowych Połączonych Sił Zbrojnych Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz stosowanych obecnie w lotnictwie wojsk lądowych sił zbrojnych RP przeprowadzona w oparciu o studia treści zawartych w *ATP-49(C) Use of Helicopters in Land Operations Volume 1 Doctrine*, wskazuje na potrzebę zmian w architekturze systemu dowodzenia, jak również w procedurach dowodzenia na szczeblach operacyjnych i taktycznych.

Brak w chwili obecnej, pomimo zaawansowanych prac studyjnych nad modyfikacjami do Programu Rozwoju Sił Zbrojnych RP na lata 2003–2008, docelowej struktury organizacyjno-funkcjonalnej Sił Zbrojnych RP, w tym Wojsk Lądowych. Stanowi to istotną przeszkodę w sformułowaniu szczegółowych propozycji rozwiązań systemu dowodzenia LWL, zwłaszcza w zakresie jego pożądanej architektury. Tym niemniej na podstawie analizy rozwiązań stosowanych w armiach innych państw Sojuszu Północnoatlantyckiego, a także wymogów interoperacyjności można określić ogólne założenia w tym zakresie, szczególnie w odniesieniu do procedur stosowanych w dowodzeniu oraz dokumentów rozkazodawczych.

3.1. Kształt systemu dowodzenia LWL

Zasadniczą różnicą determinującą rozbieżności w procesie dowodzenia LWL Sił Zbrojnych RP w stosunku do standardów sojuszniczych w tym zakresie jest brak w naszych siłach zbrojnych sformalizowanych ustaleń co do zakresów uprawnień decyzyjnych dla dowódców poszczególnych szczebli dowodzenia. Analiza dotychczasowych rozwiązań w zakresie kompetencji decyzyjnych dowódców poszczególnych szczebli operacyjnych i taktycznych wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP w stosunku do jednostek LWL wskazuje, że nie są one normowane w sposób analogiczny do rozwiązań stosowanych w Siłach Zbrojnych Sojuszu Północnoatlantyckiego. Należy podkreślić, iż obecnie obowiązujący *Regulamin działań wojsk lądowych*⁴⁵ wprowadzony do użytku w wojskach lądowych w lipcu 1999 r.

---

⁴⁵ *Regulamin działań wojsk lądowych*, DWLąd, Warszawa 1999, s. 49–52.

także nie zawiera typologii zakresów uprawnień decyzyjnych, tak jak stosowane są one w NATO (tj. OPCOM, OPCON, TACOM, TACON). Stąd też na podstawie analiz zapisów *ATP-49(C)* oraz potrzeb wynikających z przewidywanych koncepcji użycia LWL w działaniach bojowych można przyjąć, że dla zapewnienia sprawnego dowodzenia lotnictwem wojsk lądowych w działaniach prowadzonych w skali narodowej, ale również w ugrupowaniu sojuszniczym **niezbędne będzie precyzyjne określenie zakresów kompetencji dowódców na poszczególnych szczeblach dowodzenia** (operacyjnych i taktycznych), począwszy od dowódcy wojsk lądowych a na dowódcy wspieranego batalionu skończywszy.

Biorąc pod uwagę możliwe warianty organizacji wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP, w tym struktury organizacyjne i podporządkowanie LWL, pożądane jest, aby analogicznie do zapisów normatywnych *ATP-49(C)* zróżnicować uprawnienia poszczególnych dowódców. **Celowe jest, aby najszersze możliwości decydowania o użyciu LWL posiadał dowódca wojsk lądowych** oraz dowódcy korpusów wojsk lądowych posiadający organiczne siły lotnictwa, natomiast dowódcy dywizji lub brygad decydowali o przedsięwzięciach i działaniach sił LWL, które wywierają bezpośredni wpływ na realizację zadań przez dywizję bądź brygadę. Ogólne założenia proponowanego rozwiązania przedstawione są w tabeli 1.

Według autorów niniejszego studium **implementacja unormowań w zakresie kompetencji decyzyjnych może korzystnie wpłynąć na realizację procesu dowodzenia**, przede wszystkim w przypadku przydzielenia pododdziałów i oddziałów LWL dowódcom ogólnowojskowym, tworzenia zgrupowań zadaniowych oraz w działaniach powietrzno-manewrowych wspólnie z siłami kawalerii powietrznej. Należy podkreślić, że stosowanie zbieżnych ze standardami NATO rozwiązań będzie determinować zdolność do współdziałania z siłami sojuszników w ramach jednego obszaru odpowiedzialności.

Konsultacje prowadzone w Szefostwie Wojsk Aeromobilnych DWLąd oraz analiza materiałów źródłowych⁴⁶ w zakresie dowodzenia LWL, pozwalają określić pożądany kształt systemu dowodzenia LWL w działaniach bojowych.

---

⁴⁶ *Planowanie i organizacja działań powietrzno-lądowych w manewrowej operacji obronnej* [w:] Biuletyn informacyjny nr 2 (162), wyd. cyt., s. 32-37.

Tabela 1

Zakres uprawnień decyzyjnych poszczególnych szczebli dowodzenia wojsk lądowych w stosunku do lotnictwa wojsk lądowych

SZCZEBEL DOWODZENIA	ZAKRES UPRAWNIENI
Dowódca Wojsk Lądowych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zmiana podporządkowania sił LWL ▪ zmiana dyslokacji sił LWL (doraźne użycie na rzecz innego korpusu) ▪ podział wysiłku w operacji ▪ stawianie zadań jednostkom LWL o ile zachodzi taka potrzeba
Dowódca korpusu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zmiana podporządkowania etatowych sił LWL korpusu ▪ stawianie zadań podległym jednostkom LWL ▪ określenie priorytetów użycia i podział wysiłku w stosunku do etatowych sił LWL korpusu ▪ zmiana dyslokacji etatowych sił LWL korpusu
Dowódca dywizji bądź Samodzielnej brygady	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zmiana dyslokacji etatowych sił LWL ▪ stawianie zadań podległym siłom LWL ▪ koordynowanie użycia LWL z wojskami dywizji (samodzielnej brygady)
Dowódca brygady	<ul style="list-style-type: none"> ▪ precyzowanie zadań dla przydzielonych sił lub wysiłku LWL ▪ koordynowanie użycia LWL z wojskami brygady
Dowódca batalionu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ koordynowanie użycia LWL z siłami batalionu ▪ wskazywanie obiektów uderzeń

Źródło: opracowanie własne E. Cieślak.

Ustalenia celowo jest rozpocząć od oceny aktualnie istniejącego systemu. Wyraźnie widoczne jest, co zostało szczegółowo przeanalizowane w poprzednim rozdziale studium, iż obecny system dowodzenia LWL, pomimo przekazania Szefostwom Wojsk Lotniczych Korpusów Zmechanizowanych Ośrodków Dowodzenia Lotnictwem oraz rozpoczęcia realizacji celu interoperacyjności TL 0315, nie jest kompletny.

Analogicznie do struktury innych organów dowodzenia sił lądowych pożądane jest, aby **organa dowodzenia LWL w swojej strukturze posiadały następujące pionory funkcjonalne:**

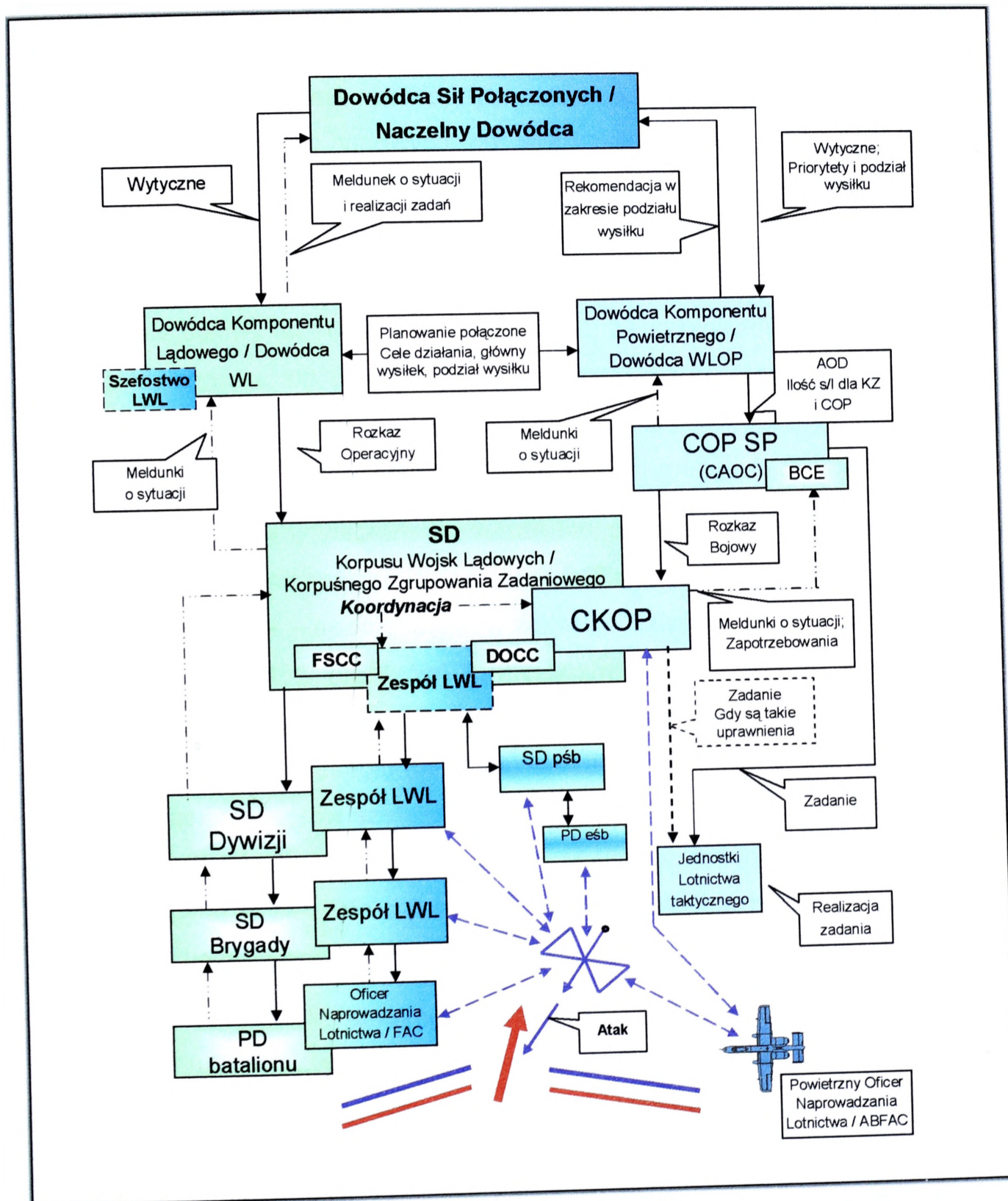
- dowodzenia (działań bieżących);
- planowania;
- rozpoznania;
- łącznikowy;
- zabezpieczenia.

Przy czym zasadne jest, aby wszystkie pionory funkcjonalne występowały etapowo na szczeblach, które posiadają organiczne siły LWL, a zatem w Dowództwie Wojsk Lądowych i w Dowództwach Korpusów Zmechanizowanych (Korpusu Powietrzno – Zmechanizowanego), natomiast na niższych szczeblach dowodzenia organa dowodzenia LWL powinny posiadać w swoich strukturach organizacyjnych tylko te pionory funkcjonalne, które są niezbędne do realizacji zadań przez lotnictwo w działaniach bojowych.

Z doświadczeń zgromadzonych podczas międzynarodowych ćwiczeń dowódczo-sztabowych prowadzonych w latach 1996–2002 w Akademii Obrony Narodowej wynika, że **system dowodzenia LWL w działaniach bojowych powinien obejmować** (rys. 18):

- Szefostwa LWL przy SD Dowódcy Wojsk Lądowych (komponentu lądowego);
- Zespoły LWL przy SD Korpusów Wojsk Lądowych (KZ, KPZ);
- Zespoły LWL w dywizjach i brygadach pancernych i zmechanizowanych;

- Grupy Oficerów Naprowadzania Lotnictwa w batalionach czołgów, zmechanizowanych, powietrzno-szturmowych i kawalerii powietrznej.

Źródło: opracowanie własne E. Cieślak.

Rys. 18. Perspektywny system dowodzenia LWL SZ RP

W związku z powyższym niezbędne jest, aby Szefostwo LWL przy SD dowódcy wojsk lądowych i zespoły lotnictwa wojsk lądowych korpusów posiadały zdol-

ność do planowania działań oddziałów LWL i koordynowania ich z działaniami innych rodzajów sił zbrojnych i wojsk, organizacji i koordynacji zabezpieczenia bojowego i logistycznego działań oraz o ile będą tego wymagać warunki operacyjno-taktyczne, dowodzenia siłami lotnictwa realizującymi zadania bojowe. Elastyczność tworzenia zgrupowań operacyjnych wojsk lądowych oraz coraz szersze odchodzenie w operacjach lądowych od wykorzystywania sztywnych, unitarnych struktur organizacyjnych korpusów podważa sens utrzymywania rozbudowanych etatowych struktur podsystemu dowodzenia LWL w istniejących Dowództwach Korpusów Zmechanizowanych w okresie pokoju. Biorąc za przykład rozwiązania niemieckie z połowy lat 90-tych można założyć, że organiczne i przydzielone jednostki LWL korpusu lub tworzonego korpuśnego zgrupowania zadaniowego powinny delegować w trakcie działań bojowych i szkolenia operacyjno-taktycznego swoich przedstawicieli na stanowiska dowodzenia korpusu lub zgrupowania.

Celowym jest, aby wzorem rozwiązań stosowanych w innych armiach Sojuszu Północnoatlantyckiego, istniejące obecnie **Szefostwa LWL** (DWLąd oraz KZ) **wydzielały oficerów – specjalistów w zakresie działań bojowych LWL do następujących zespołów (centrów) funkcjonalnych SD (DWLąd i KZ):** zespołu (centrum) wsparcia działań, zespołu (centrum) dowodzenia, zespołu (centrum) wsparcia dowodzenia, zespołu (centrum) zabezpieczenia działań⁴⁷. Konieczne też będzie włączenie oficerów szefostw w skład doraźnie tworzonych organów dowodzenia zgrupowań uderzeniowych np. zgrupowań aeromobilnych oraz zespołów koordynacyjnych w zakresie działań w głębi ugrupowania bojowego przeciwnika (Deep Operations Coordination Cell – DOCC).

Na podstawie analiz dokumentów normatywnych NATO oraz doświadczeń z ćwiczeń w AON i wojskach lądowych można przyjąć, że zespół LWL korpusu powinien być przeznaczony do prowadzenia połączonego planowania, zapotrzebowania, koordynowania i dowodzenia organicznymi siłami lotnictwa wojsk lądowych korpusu oraz wysiłku LWL wydzielonego do wsparcia wojsk lądowych na obszarze odpowiedzialności korpusu. Na zasadzie analogii do podsystemu dowo-

---

⁴⁷ A. Tomaszewski i in. *Wojska lądowe w systemie obronnym kraju. Zadania, skład bojowy i kierunki rozwoju wojsk lądowych „Wojska”*, cz. II, AON, Warszawa 1997, s. 179–184.

dzenia lotnictwa taktycznego w wojskach lądowych można przyjąć, że szczególne zadania Zespołu LWL w tym zakresie powinny obejmować:

- pomoc dowódcy korpusu we wszystkich sprawach związanych z działaniami lotnictwa wojsk lądowych;
- ocenianie, koordynowanie i akceptowanie bądź odrzucanie zapotrzebowań na wsparcie przez śmigłowce LWL na obszarze odpowiedzialności korpusu;
- rekomendowanie obiektów uderzeń w ramach zadań ogniowych realizowanych przez Lotnictwo wojsk lądowych w systemie wsparcia ogniowego na obszarze odpowiedzialności korpusu;
- wymiana i przekazywanie informacji rozpoznawczej na temat sytuacji powietrznej i lądowej przeciwnika oraz wojsk własnych z szefostwem Wojsk Aeromobilnych, Zespołami LWL związków taktycznych korpusu, oddziałami LWL oraz organami dowodzenia lotnictwa taktycznego;
- przekazywanie zainteresowanym siłom LWL informacji o warunkach atmosferycznych w rejonie odpowiedzialności korpusu oraz rejonach planowanych działań LWL.

Analogicznie do rozwiązań stosowanych dla lotnictwa taktycznego na stanowiska dowodzenia wojsk lądowych na szczeblach od dywizji do brygady, a w przypadkach formacji kawalerii powietrznej również batalionu, powinny być delegowane w zależności od potrzeb Zespoły LWL. W ich skład, w zależności od koncepcji wykorzystania sił LWL powinni wchodzić przedstawiciele oddziałów i pododdziałów LWL realizujących zadania na korzyść związków taktycznych, oficerowie łącznikowi z pododdziałów podporządkowanych czasowo dowódcom tych związków taktycznych bądź dowódcy sił LWL wydzielonych do zabezpieczenia działań powietrzno-manewrowych prowadzonych przez siły wspomnianych związków taktycznych. Przedstawiciele LWL w dywizjach i brygadach, a w przypadkach kawalerii powietrznej również batalionów, powinni dysponować niezbędnym personelem i sprzętem zabezpieczenia oraz środkami łączności zapewniającymi utrzymanie stałego kontaktu z macierzystymi jednostkami. Do szczególnych zadań Zespołów LWL związków taktycznych powinno należeć:

- doradzanie i fachowa pomoc dowódcy związku taktycznego we wszystkich sprawach związanych z działaniami LWL na korzyść związku taktycznego;

- udział w koordynacji ognia organicznych środków wsparcia ogniowego związku taktycznego z działaniami lotnictwa wojsk lądowych;
- przyjmowanie, koordynowanie i przekazywanie informacji z Zespołu LWL korpusu dotyczących czasu i miejsca przelotów i uderzeń śmigłowców lotnictwa wojsk lądowych wykonujących zadania według planów dowódcy korpusu;
- koordynowanie działań z grupą dowodzenia lotnictwem taktycznym;
- koordynowanie wykorzystania przestrzeni powietrznej z organami kontroli przestrzeni powietrznej związku taktycznego;
- współpraca z dowódcą związku taktycznego w planowaniu, organizowaniu i prowadzeniu walki radioelektronicznej i obezwładnianiu środków przeciwlotniczych.

Dla zapewnienia ciągłości dowodzenia pożądane byłoby dublowanie ilości oficerów LWL w poszczególnych zespołach funkcjonalnych SD i ZSD DWLąd i Korpusów. Rozwiązania stosowane w LWL USA w wyniku doświadczeń wojny w Zatoce Perskiej⁴⁸ wskazują, że w przypadku wprowadzenia do uzbrojenia polskiego LWL śmigłowców posiadających możliwość działania w nocy, a więc w przeciwieństwie do obecnie stosowanych mogących działać przez całą dobę, konieczne będzie zwiększenie obsady etatowej organów dowodzenia LWL szczebla operacyjnego i operacyjno-taktycznego, jak również oddziałów i pododdziałów śmigłowców.

Odrębnym problemem, jak wynika z badań rozwiązań stosowanych w procesie dowodzenia w Siłach Zbrojnych NATO jest kształt i wielkość organów dowodzenia LWL na poszczególnych szczeblach dowodzenia wojsk lądowych.

Analiza powyższej problematyki wskazuje, że przy strukturach stanowisk dowodzenia kompatybilnych z ich NATO-wskimi odpowiednikami występowania głównych, zapasowych i powietrznych stanowisk dowodzenia oraz tworzeniu w nich funkcjonalnych centrów (zespołów) wsparcia działań, wsparcia dowodzenia, zabezpieczenia i dowodzenia (kierowania), wielkość i obsada etatowa organów dowodzenia LWL nie zapewnia trwałości, ciągłości i operatywności dowodze-

---

⁴⁸ FM-100-1..., wyd. cyt., pkt 2-14-17.

nia. Doświadczenia z ćwiczeń prowadzonych w wojskach lądowych⁴⁹ oraz Akademii Obrony Narodowej wskazują, że **w zależności od szczebla dowodzenia celowe jest by, organa dowodzenia LWL powinny posiadać obsadę etatową: Szefostwo Wojsk Aeromobilnych – ok. 40–60 osób, Zespół LWL KZ (KPZ) – ok. 20–35 osób, Zespół LWL ZT – ok. 8–10 osób, Grupa Oficera Naprowadzania Lotnictwa – ok. 4–6 osób⁵⁰**. Dopiero taka obsada etatowa czasu „W” organów dowodzenia LWL może zapewnić ciągłość dowodzenia w trakcie trwania operacji. Należy mieć świadomość, że architektura systemu dowodzenia LWL w zależności od przyjętej koncepcji organizacji, podporządkowania i wielkości sił lotnictwa wojsk lądowych będzie zróżnicowana. Nie można też wykluczyć, że część z organów dowodzenia LWL przy stanowiskach dowodzenia związków taktycznych wojsk lądowych, a zwłaszcza zgrupowań powietrzno-manewrowych byłaby tworzona doraźnie w zależności od potrzeb wynikających z sytuacji operacyjno-taktycznej w przypadku przydzielenia sił poszczególnym dywizjom bądź brygadam lub też tworzenia zgrupowań zadaniowych.

Podstawowym mankamentem obecnie istniejącego systemu dowodzenia jest przede wszystkim brak organów dowodzenia LWL na szczeblu dywizji i brygad⁵¹. Przy założeniu, potwierdzonym we wszystkich prowadzonych wspólnie z siłami sojuszniczymi ćwiczeniach⁵², że dowódcom dywizji będą podporządkowywane siły LWL wyraźnie rysuje się potrzeba posiadania na tym szczeblu organów dowodzenia lotnictwem.

Potrzeba przydzielania sił LWL dowódcom ogólnowojskowych związków taktycznych, w tym eskadr śmigłowców szturmowych oraz kluczy / eskadr śmigłowców łącznikowo-rozpoznawczych potwierdzają potrzebę istnienia organów dowodzenia LWL w dywizjach (bądź samodzielnych brygadach). Na podstawie doświadczeń z przeprowadzonych w AON i wojskach lądowych SZ RP ćwiczeń,

⁴⁹ Omówienie treningu sztabowego pk. „PAŹDZIERNIK-97”, DWLąd, Warszawa 1997, s. 24–27.

⁵⁰ Ilość osób w organizacji dowodzenia można oszacować, zakładając na każdym ze szczebli dowodzenia ilość rozwijanych SD, ilość zespołów funkcjonalnych do których należy delegować specjalistów LWL oraz wymogi zmianowości pracy w ciągu trwania operacji.

⁵¹ Aktualna obsada etatowa TZKOP oraz poziom ich wykształcenia pozwalają wyciągnąć wniosek, iż elementy te praktycznie nie są do wykorzystania. Wniosek ten potwierdzają konsultacje prowadzone w jednostkach LWL.

⁵² Między innymi „TATRY-96”, „KLON-97”, „PAŹDZIERNIK-97”.

można przyjąć, że **typowym rozwiązaniem w działaniach bojowych będzie przydzielenie dowódcy dywizji realizującego zadanie główne korpusu, eskadry śmigłowców szturmowych oraz wspieranie go dodatkowo wysiłkiem śmigłowców szturmowych.** Oznacza to konieczność posiadania zdolności koordynowania przez organ dowodzenia LWL (dywizji bądź samodzielnej brygady) działań przydzielonej eskadry śmigłowców szturmowych, klucza bądź eskadry śmigłowców łącznikowo-rozpoznawczych i wysiłku śmigłowców szturmowych przydzielonego przez przełożonego, a także szczegółowego planowania działań tych dwóch eskadr. Analogicznie do rozwiązań funkcjonalnych stosowanych w SD korpusów, **także w przypadku SD i ZSD związków taktycznych konieczne będzie wydzielenie przedstawicieli LWL do zespołów funkcjonalnych.** Z obserwacji prowadzonych w trakcie ćwiczeń „KLON-95” i „KLON-96” oraz ćwiczeń szkieletowych prowadzonych w AON w latach 1998 i 1999 wynika, że w przypadku SD dywizji (lub samodzielnej brygady) wystarczające jest delegowanie specjalistów LWL do zespołu (centrum) wsparcia działań i zespołu (centrum) dowodzenia, natomiast kontakty z zespołem (centrum) wsparcia dowodzenia i zespołem (centrum) zabezpieczenia działań nie wymagają delegowania tam na stałe oficerów LWL.

Realizacja celu interoperacyjności TL 0315 Tactical Air Control Party przez wojska lądowe Sił Zbrojnych RP, de facto zdeterminowała kształt podsystemu dowodzenia LWL w pododdziałach wojsk lądowych. **Przyjęcie rozwiązań NATO w zakresie organizacji, funkcjonowania i wyposażenia grup i oficerów naprowadzania lotnictwa spowoduje, że po zakończeniu implementacji ustaleń standaryzacyjnych, LWL będzie posiadać w pododdziałach wojsk lądowych podsystem dowodzenia spełniający wszystkie wymagania NATO, a zatem zaspakajający potrzeby wynikające z prowadzenia przez LWL działań bojowych w wymiarze narodowym i koalicyjnym na obszarze kraju, jak również poza jego granicami.**

Skuteczna realizacja zadań przez Zespoły LWL delegowane do związków taktycznych wojsk lądowych będzie determinowana przez ich pełną integrację w ramach zespołów funkcjonalnych stanowisk dowodzenia tych związków taktycznych. Można przyjąć, że dla skutecznego dowodzenia LWL w działaniach związku taktycznego wojsk lądowych niezbędne będzie istnienie niezawodnych więzi informacyjnych pomiędzy siłami wspierającymi i wspieranymi. Z analizy ATP-49(C)

można wnioskować, że pożądane powiązania informacyjne Zespołów LWL w dywizjach i brygadach wojsk lądowych będą miały dwojaki charakter, a mianowicie powiązań wewnątrz stanowiska dowodzenia wspieranego związku taktycznego oraz z elementami systemu dowodzenia szczebla nadrzędnego, podwładnymi i sąsiadami.

Powiązania informacyjne Zespołu LWL w ramach Centrum Wsparcia Działań SD związku taktycznego z elementami funkcjonalnymi organów systemu dowodzenia wojsk lądowych muszą zapewniać efektywne wykorzystanie LWL w działaniach związku taktycznego i obejmować więzi informacyjne zarówno ze szczeblem nadrzędnym (Zespołem LWL dywizji, a w przypadku działań samodzielnych brygad z Zespołem LWL korpusu) oraz sąsiadami i innymi siłami LWL współdziałającymi z brygadą.

Uszczegóławiając powyższe założenia można przyjąć, że ramach więzi informacyjnych z przełożonym niezbędne jest dysponowanie przez Zespół LWL powiązaniem z:

- Zespołem LWL dywizji, dla brygady;
- Zespołem LWL korpusu, dla dywizji i brygady samodzielnie realizującej zadania.

Powiązania informacyjne z sąsiadami i siłami współdziałającymi powinny zapewnić wymianę informacji z:

- Zespołami LWL sąsiednich dywizji lub brygad;
- stanowiskami dowodzenia oddziałów (pododdziałów) LWL nie podległych dowódcy związku taktycznego, ale realizujących zadania na jego korzyść
- stanowiskami dowodzenia oddziałów (pododdziałów) LWL nie podległych dowódcy związku taktycznego, realizującymi zadania lub wykorzystującymi przestrzeń powietrzną w rejonie działania związku taktycznego.

Powiązania informacyjne Zespołu LWL Centrum Zabezpieczenia Działań stanowisk dowodzenia związku taktycznego z podległymi siłami (podwładnymi) muszą obejmować więzi informacyjne z:

- stanowiskami dowodzenia oddziałów (pododdziałów) LWL, z których wydzielono siły podporządkowane dowódcy związku taktycznego.

Powiązania informacyjne wewnątrz stanowiska dowodzenia można określić biorąc pod uwagę wymogi wynikające z przeznaczenia elementów systemu dowodzenia LWL wydzielanych do związków taktycznych wojsk lądowych oraz zasadniczych zadań realizowanych przez śmigłowce na korzyść tych związków taktycznych. Można założyć, że Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia związku taktycznego (dywizji bądź brygady) będzie elementem funkcjonalnym SD, który ma zapewnić efektywne wykorzystanie LWL w działaniach wspieranego związku taktycznego. Podstawą sprawnego działania Zespołu będzie zatem ciągłe posiadanie stałych i niezawodnych powiązań informacyjnych z innymi zespołami funkcjonalnymi wewnątrz SD związku taktycznego, a także z przełożonymi, podwładnymi i sąsiadami. W ramach (wewnątrz) stanowisk dowodzenia, Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań powinien posiadać powiązania informacyjne:

- a. Wewnątrz Centrum Wsparcia Działań stanowiska dowodzenia związku taktycznego z:
  - zespołem Wojsk Rakietowych i Artylerii;
  - zespołem OPL;
  - elementem zarządzania przestrzenią powietrzną;
  - zespołem WInż;
  - zespołem OPChem;
  - grupą dowodzenia lotnictwa taktycznego;
- b. Centrum Dowodzenia stanowiska dowodzenia związku taktycznego, w tym z:
  - zespołem rozpoznania;
  - zespołem planowania;
  - zespołem dowodzenia.
- c. z Centrum Zabezpieczenia Działań

Powiązania informacyjne będą pożądane przede wszystkim w przypadku realizacji zadań transportowych i powietrznej ewakuacji medycznej w działaniach wspieranego związku taktycznego wojsk lądowych.

d. z Centrum Wsparcia Dowodzenia

Powiązania informacyjne będą pożądaną przede wszystkim w przypadku realizacji zadań zabezpieczenia dowodzenia i naprowadzania przez wyspecjalizowane śmigłowce PED i ABFAC w działaniach wspieranego związku taktycznego wojsk lądowych.

Powiązania informacyjne Zespołu LWL Centrum Wsparcia Działań Stanowisk Dowodzenia wspieranych związków taktycznych wojsk lądowych powinny być co najmniej zdublowane i umożliwiać przy ich przerwaniu przynajmniej częściową realizację zaplanowanych zadań na podstawie uzgodnień proceduralnych.

Propozycję metodyki pracy Zespołu LWL przy SD ZT wojsk lądowych na przykładzie brygady przedstawia załącznik 1.

Istotnym problemem w aspekcie koncepcji wykorzystania LWL w działaniach bojowych jest kształt organizacyjno-funkcjonalny organów dowodzenia pododdziałów i oddziałów oraz związków taktycznych LWL (jeśli zostaną one utworzone). Analiza obecnie istniejących rozwiązań wskazuje, że struktura systemu dowodzenia w pułkach śmigłowców bojowych zoptymalizowana jest dla wykorzystania go w całości, nie zaś jak wynika z potrzeb operacyjno-taktycznych częściami (poprzez podporządkowanie eskadr dowódcom związków taktycznych wojsk lądowych czy też włączenie ich w skład doraźnie tworzonych zgrupowań powietrzno-manewrowych). Analizowany problem wyraźnie uwidocznił się w ćwiczeniach „KLON-96” oraz ćwiczeniach szkieletowych w AON w latach 1996–1997.

W ćwiczeniu „KLON-96”⁵³, w związku z podporządkowaniem dowódcy DZ eskadry śmigłowców szturmowych z 49 pśb, konieczne okazało się wzmocnienie obsady punktu dowodzenia eskadry oficerami z dowództwa pułku oraz wykorzystanie etatowych środków łączności eskadry śmigłowców łącznikowo-rozpoznawczych ze składu grupy eskadr śmigłowców ZT, pozostającej w czasie pokoju w strukturach organizacyjnych pułku. Rozwiązanie takie, możliwe w zasadzie jedynie podczas ćwiczeń, wyraźnie wskazało na niedobory w zakresie autonomiczności pododdziałów śmigłowców szturmowych. Biorąc pod uwagę powyższe problemy oraz rozwiązania stosowane w siłach zbrojnych innych państw NA-

⁵³ W ćwiczeniu uczestniczył mjr Szustek odbywający w tym czasie praktykę dowódczo-sztabową w Szefostwie Wojsk Lotniczych Warszawskiego Okręgu Wojskowego.

TO należy zauważyć istnienie oczywistej potrzeby zmian w organizacji organów dowodzenia pododdziałów LWL. **Większość argumentów przemawia za zwiększeniem ich obsady etatowej oraz szerszym niż dotychczas wyposażeniem w etatowe środki łączności radiowej**, co powinno umożliwić autonomiczne wykorzystanie pododdziałów, a nie oddziałów LWL jak dotychczas było to praktykowane.

Obserwacje prowadzone w trakcie ćwiczeń w AON oraz konsultacje prowadzone w Szefostwie Wojsk Aeromobilnych DWLąd. i Ośrodku Szkolenia Bojowego LWL USA w Fort Rucker wskazują na rosnące znaczenie powietrznych elementów (punktów i stanowisk) dowodzenia w działaniach bojowych LWL. W przeciwieństwie do zachowawczych rozwiązań stosowanych dotychczas w Siłach Zbrojnych RP normą staje się wykorzystanie powietrznych (śmigłowcowych) elementów dowodzenia do naprowadzania samolotów lotnictwa taktycznego wykonujących zadania w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego, koordynowania ich działań ze śmigłowcami szturmowymi oraz wojskami raketowymi i artylerią. Szeroko stosowane są również śmigłowce dowodzenia w działaniach powietrzno-manewrowych oraz bojowym poszukiwaniu i ratownictwie.

Stąd też pożądane jest, aby w systemie dowodzenia LWL wykorzystywać powietrzne punkty dowodzenia. Przy czym z punktu widzenia wykonywanych przez nie zadań wskazane jest, aby wykorzystywano jako platformy dla nich nie tylko lekkie śmigłowce transportowe i wielozadaniowe (Mi-2, W-3 Sokół), ale również śmigłowce transportowo-desantowe (Mi-8, Mi-17) a nawet śmigłowce szturmowe (Mi-24).

3.2. Procedury planowania działań LWL

Obok implementacji podstawowych założeń doktrynalnych w zakresie bojowego użycia lotnictwa wojsk lądowych coraz wyraźniejsza staje się potrzeba normatywnego uregulowania zakresu obowiązków dowódców i sztabów poszczególnych szczebli dowodzenia wojsk lądowych w przypadku wykorzystania LWL w działaniach bojowych. Konsultacje w Szefostwie Wojsk Aeromobilnych oraz doświadczenia zebrane w ćwiczeniach komputerowych i szkieletowych prowadzonych w latach 1997–2002 w AON, gdy stosowano zapisy normatywne ATP-49(C) określające zakres uzgodnień koordynacyjnych, odpowiedzialności poszczególnych

pionów i zespołów funkcjonalnych organów dowodzenia, a także szczegółowe procedury postępowania w procesie planowania, organizowania i prowadzenia działań bojowych przez LWL pozwalają na określenie potrzeb w zakresie implementacji szczegółowych procedur dowodzenia dla polskiego LWL.

Na podstawie obserwacji zgromadzonych w trakcie ćwiczeń i konsultacji należy przyjąć, że szczególnie istotne znaczenie dla dowodzenia LWL w działaniach bojowych będzie miało przyjęcie zbieżnych z procedurami NATO zakresów uzgodnień (koordynacji) w działaniach przeciwpancernych, powietrzno-manewrowych i transportowych lotnictwa wojsk lądowych. Nie mniej istotne będą również procedury dla wykorzystania śmigłowców do zabezpieczenia dowodzenia z powietrza. Stąd też niniejszy podrozdział studium zawierał będzie propozycje uregulowań proceduralnych w zakresie dowodzenia w czasie realizacji podstawowych zadań lotnictwa wojsk lądowych, zwłaszcza zadań ogniowych z uwzględnieniem użycia połączonych lotniczych zespołów uderzeniowych, a także działań powietrzno-manewrowych, transportowych oraz zabezpieczenia dowodzenia.

3.2.1 Planowanie działań ogniowych

Działania ogniowe stanowią zasadniczą grupę zadań lotnictwa wojsk lądowych. Wielonarodowy charakter obecnie prowadzonych przez wojska lądowe operacji, zwłaszcza zaś wymagania formułowane w stosunku do operacji reagowania kryzysowego i operacji wsparcia pokoju determinują wymogi co do organizacji i realizacji wsparcia ogniowego. Obok klasycznych zadań przeciwpancernych coraz częściej wykorzystywane są połączone lotnicze zespoły uderzeniowe pozwalające na zwalczanie szerszego spektrum obiektów na obszarze prowadzonej operacji. Niemal regułą staje się integracja prowadzenia działań przez wielonarodowe zgrupowania zadaniowe już na najniższych szczeblach taktycznych. Wymaga to stosowania zunifikowanych procedur planowania i dowodzenia w odniesieniu do wszystkich zaangażowanych w operację sił. Stąd też w opinii autorów studium celowa jest implementacja sojuszniczych procedur w zakresie realizacji zadań ogniowych przez jednostki LWL, przede wszystkim w odniesieniu do zadań przeciwpancernych oraz działań lotniczych połączonych zespołów uderzeniowych.

Z analiz procedur zawartych w *ATP-49(C)* wynika, że narodowe procedury dla działań przeciwpancernych, aby być kompatybilne z sojuszniczymi powinny umożli-

liwiać sformalizowane ujmowanie pełnego zakresu informacji wymaganego przez zapisy wzmiankowanego ATP podlegającej koordynowaniu na etapie planowania działań przeciwpancernych i przekazywanych jednostkom LWL. Informacje powyższe powinny obejmować następujące dane:

1. Sytuację przeciwnika

- b. położenie sił przeciwnika (stan, rozmieszenie, kierunek przemieszczania)
- c. prawdopodobne działania przeciwnika
- d. stan sił i środków OP i OPL, zagrożenia uderzeniami z powietrza, w tym zagrożenia ze strony śmigłowców przeciwnika
- e. główne kierunki działań przeciwnika

2. Sytuację wojsk własnych

- b. aktualne położenie wszystkich jednostek wojsk własnych w rejonie działań LWL
- c. planowane manewry własnych jednostek
- d. częstotliwości i kryptonimy wywoławcze stanowisk oraz punktów dowodzenia i kierowania.
- e. plan rażenia ogniowego wraz ze środkami kontroli ognia
- f. wykorzystanie bezpośredniego wsparcia lotniczego (CAS)
- g. plan zapór i pól minowych
- h. rozmieszczenie sił i środków OPL oraz obowiązujące zasady użycia uzbrojenia
- i. środki kontroli przestrzeni powietrznej

3. Wykorzystanie śmigłowców

- b. zadanie (misja) jednostki LWL
- c. koordynacja działań LWL z siłami lądowymi

4. Załączniki

- b. mapy i szkice sytuacyjne

- c. kryptonimy wywoławcze i częstotliwości radiowe SD podległych jednostek
- d. środki zapewniające bezpieczeństwo jednostkom sił lądowych
- e. zabezpieczenie logistyczne (o ile te informacje są wymagane)
- f. aktualne warunki meteorologiczne i prognoza na okres działań, w tym informacje o warunkach oświetleniowych w przypadku planowania działań nocnych.

Procedury narodowe powinny ponadto wymuszać, aby do jednostek sił lądowych były doprowadzone informacje o położeniu jednostek LWL i wszelkie niezbędne dane koordynacyjne. Wstępne współdziałanie pomiędzy jednostką LWL, a wspieraną jednostką sił lądowych powinno być zainicjowane przez dowódcę jednostki LWL lub wyznaczonego przez niego oficera łącznikowego.

Informacje wymieniane na etapie koordynacji działań w ramach wstępnego planowania działań przeciwpancernych powinny podobnie jak w procedurach sojusznicznych być wykorzystywane do stawiania zadań siłom mającym realizować zadania bojowe. Z analizy zapisów *ATP-49(C)* wynika, że informacje przekazywane jednostkom LWL wyznaczonym do działań przeciwpancernych (Mission Briefing) powinny obejmować uaktualnione dane na temat:

1. Sytuacji

- a. przeciwnik
  - 1. sytuacja ogólna przeciwnika
  - 2. OP i OPL przeciwnika, w tym zagrożenia uderzeniami z powietrza i ze strony śmigłowców przeciwnika
  - 3. ostatnie znane rozmieszczenie sił przeciwnika i kierunek jego przemieszania
  - 4. prawdopodobne sposoby działania przeciwnika
- b. wojska własne
  - rozmieszczenie wojsk własnych
  - położenie rubieży styczności bojowej (FLOT)

- planowane bezpośrednie wsparcie lotnicze
- środki kontroli przestrzeni powietrznej i OPL

2. Zadania bojowego (misji)

(Charakter planowanego zadania np. osłona sił, siły reagowania, działania głębokie itp.)

3. Sposobu wykonania zadania

a. koncepcja prowadzenia działań

- schemat manewrów
- wsparcie ogniowe
- środki kontroli

b. zadania dla jednostek LWL (osobno dla każdej jednostki / pododdziału)

c. ....

d. ....

e. instrukcje koordynacyjne

4. Zabezpieczenia logistycznego

5. Dowodzenia i łączności

- a. częstotliwości i kryptonimy wywoławcze
- b. kody i hasła
- c. punkty spotkań nadrzędnych i podległych jednostek
- d. ograniczenia w zakresie wykorzystania łączności radiowej

6. Informacji dodatkowych

- a. godzina wschodu i zachodu słońca, wschodu księżyca, warunki oświetleniowe
- b. aktualne warunki atmosferyczne oraz prognoza na okres działań, w tym kierunek i prędkość wiatru
- c. kody identyfikacyjne systemu rozpoznania swój – obcy (IFF).

3.2.2 Planowanie działań śmigłowców uderzeniowych w lotniczych połączonych zespołach uderzeniowych

Planowanie działań śmigłowców uderzeniowych w ramach Lotniczych Połączonych Zespołów Uderzeniowych będzie w bardzo dużym stopniu rzutowało na praktyczne wykonanie zadań. Kompleksowość zadań taktycznych poszczególnych elementów zespołów, w tym samolotów szturmowych lub uderzeniowych oraz artylerii współdziałających ze śmigłowcami szturmowymi powoduje, że do tego etapu działań przywiązuje się bardzo dużą wagę. Specyfika działań Lotniczych Połączonych Zespołów Uderzeniowych wymaga sformalizowanego przeprowadzenia procesu planowania w oparciu o ujednoczone w skali sił zbrojnych sojuszu procedury, które nie tylko zakładają planowanie samych działań, ale również zaplanowanie i przeprowadzenie treningu wykonania zadania i zgrzywanie zespołu.

Na czasookres planowania i organizowania użycia śmigłowców w ramach lotniczych połączonych zespołów uderzeniowych będą miały wpływ formy działań JAAT. Jak wynika z zapisów dokumentów normatywnych⁵⁴ NATO, w ramach **wsparcia działań wojsk lądowych**, zadania bojowe wykonywane przez lotnicze połączone zespoły uderzeniowe mogą być realizowane w trzech formach:

- zawczasu planowane uderzenia na obiekty (Preplanned Missions);
- natychmiastowe (na wezwanie z pola walki) uderzenia na obiekty (Immediate missions);
- samorzutne uderzenia na obiekty (Spontaneous Missions).

Podstawową formą, według której będą działały siły Lotniczych Połączonych Zespołów Uderzeniowych, jest **zawczasu planowane uderzenie na obiekty pola walki**. Czynnikiem ograniczającym zastosowanie tej formy jest czas, jaki posiada dowódca planujący wykorzystanie Lotniczych Połączonych Zespołów Uderzeniowych, niezbędny do złożenia zapotrzebowania na lotnicze środki wsparcia (samoloty realizujące zadania CAS) oraz przygotowanie sił. Planowanie i składanie zapotrzebowań przebiega w cyklu 36 godzinny, według stałych procedur.

---

⁵⁴ ATP-49(C)..., wyd. cyt., rozdz. 11.

Druga forma działania wymaga od sił uczestniczących w działaniach Lotniczych Połączonych Zespołów Uderzeniowych znacznie większego doświadczenia i zgrania bojowego. Stosowana jest w przypadku nie posiadania wystarczającej ilości czasu na przeprowadzenie planowania w normalnym cyklu. Kolejne, wyższe szczeble dowodzenia lotnictwem taktycznym (AOCC) oraz LWL (Zespół LWL Korpusu) mogą zaakceptować zapotrzebowanie na samoloty wsparcia bezpośredniego (milczenie przez około 15 minut) lub zgłosić swoje zastrzeżenia, a w konsekwencji je odrzucić. W takich przypadkach dowódcy pododdziałów śmigłowców szturmowych wykonujących zadania bojowe lub pozostający w gotowości do ich realizacji przejmują odpowiedzialność za doraźne planowanie i koordynowanie zadań w ramach JAAT.

Działania samorzutne mają miejsce w przypadku dostępności wszystkich, przewidzianych do działań Lotniczych Połączonych Zespołów Uderzeniowych środków walki, zgrupowanych zazwyczaj w jednym miejscu. Nie zachodzi wówczas potrzeba składania zapotrzebowań. Jednak z drugiej strony nie ma wystarczająco dużo czasu na dokładne planowanie misji i jej koordynację. Działania opierają się wówczas o stałe procedury działania (Standing Operating Procedures – SOPs), wcześniejszy trening, doświadczenie załóg oraz ścisłą łączność pomiędzy członkami Lotniczych Połączonych Zespołów Uderzeniowych.

Studia procedur zawartych w *ATP-49(C)* wykazują, iż działania Lotniczych Połączonych Zespołów Uderzeniowych są jedynie jednym z rodzajów zadań ogniowych realizowanych przez lotnictwo wojsk lądowych. Ze względu na wykorzystanie wysiłku lotnictwa w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego (CAS) szczeblem podejmującym decyzję o zaplanowanym użyciu Lotniczych Połączonych Zespołów Uderzeniowych oraz planującym ich działania jest szczebel korpusu wojsk lądowych. W przypadku działania Lotniczych Połączonych Zespołów Uderzeniowych na korzyść niższego szczebla (dywizji, brygady), planowanie będzie realizowane na szczeblu, któremu przydzielono ten wysiłek (w przypadku nie posiadania organicznej jednostki LWL).

W przypadku podjęcia przez dowódcę korpusu decyzji o wykorzystaniu LPZU, planowanie działań zespołu powinno być realizowane w dwóch etapach.

Pierwszy etap – planowanie ogólne – obejmuje czynności, podejmowane przez dowódcę korpusu i jego sztab, z zakresu określenia ogólnego wysiłku, składu zespołu, celów działania, zadań do wykonania oraz wyznaczenia dowódcy LPZU (dowódcy misji). Realizowane jest w ramach planowania działań związku operacyjnego na stanowisku dowodzenia korpusu, z udziałem etatowych specjalistów rodzajów wojsk.

Drugi etap – planowanie szczegółowe – realizowane jest przez dowództwo i sztab Lotniczego Połączonego Zespołu Uderzeniowego. Dowódcą zespołu (misji) jest wyznaczony przez dowódcę korpusu dowódca jednostki lotnictwa wojsk lądowych. Natomiast sztab stanowi zespół oficerów-specjalistów reprezentujących każdego z uczestników działań LPZU. Do sztabu tego wchodzi: oficerowie jednostki lotnictwa wojsk lądowych, oficerowie Centrum Koordynacji Działań Powietrznych (AOCC), lub Grupy Dowodzenia Lotnictwa Taktycznego (TACP) dywizji lub brygady, oficer naprowadzania lotnictwa (FAC), oficer wsparcia artyleryjskiego (FSO) i wreszcie dowódca jednostki lotniczej wydzielonej do LPZU (lub jego przedstawiciel). Szczegółowe plany dotyczyć będą użycia poszczególnych środków walki podczas wspólnego wykonywania zadań bojowych, koordynacji zewnętrznej i wewnętrznej działań, określenia sposobów wykonania misji, relacji łączności i zasad dowodzenia.

W oparciu o ustalenia proceduralne zawarte w *ATP-49(C)* oraz doświadczenia z ćwiczeń LWL realizowanych w wymiarze sojuszniczym można zaproponować zbieżne ze standardowymi rozwiązaniami NATO procedury określające tok postępowania zespołu w trakcie planowania działań JAAT.

Pożądany układ i zakres rozpatrywanych problemów w planowaniu realizacji zadań przez śmigłowce szturmowe w ramach JAAT powinien obejmować następujące elementy:

1. Wskazówki dowódcy JAAT

- a. sytuacja przeciwnika
- b. sytuacja wojsk własnych
- c. kryteria wykonania zadania

2. Uaktualnione informacje dotyczące rozpoznania / warunków atmosferycznych

- a. zebranie planów / zapotrzebowań
- b. plan uaktualnień informacji przed wylotem i na trasie
- c. aktualna wrażliwość sił przeciwnika na uderzenia JAAT oraz przewidywane dalsze jego działania
- d. charakterystyka lotniczych środków walki przeciwnika (typ i lokalizacja)
- e. rodzaj zwalczanych sił przeciwnika i ich położenie
- f. obiekty priorytetowe w ramach zwalczanych sił
- g. działania zwalczanych sił
- h. proponowane środki rażenia do zwalczania atakowanych sił
- i. przewidywane warunki atmosferyczne w planowanym rejonie działania JAAT (zagrożenia i ograniczenia)
- j. plan wykorzystania środków rozpoznania
- k. zapasowe obiekty uderzeń/ plan alternatywnego działania
- l. wykorzystanie elektrooptycznych środków wskazywania obiektów uderzeń, w tym podświetlaczy laserowych
- m. kryteria przerwania wykonania zadania przez JAAT / procedury wzajemnej identyfikacji sił JAAT oraz wspieranych wojsk

3. Rejon wykonania zadania:

- a. kryteria wykonania zadania
- b. taktyka oraz sposób atakowania obiektów uderzeń
  - wysokości prowadzenia ognia (minimalne i maksymalne)
  - ograniczenia czasu (dnia i nocy)
- c. okresy prowadzenia ognia przez poszczególne elementy JAAT
- d. środki koordynacji wsparcia artyleryjskiego:
  - pozycje wejścia /wyjścia/ do ataku lotnictwa i śmigłowców

- schemat rejonu działań
  - trajektoria lotu pocisków
  - strefy rozrzutu odłamków oraz ich oznaczenie
  - punkty kontrolne oraz punkty ataku / pozycje bojowe
- e. trasy lotu
- f. położenie własnych środków wsparcia ogniowego oraz możliwości
- g. zabezpieczenie pokonania OPL
- h. koordynacja działań z własnymi środkami OPL
- i. położenie innych jednostek wojsk własnych
- j. sposoby ataku
- k. czas nad obiektem (TOT) lub czas do obiektu (TTT)
- l. metody ataku
- m. wymiary rejonu rozmieszczenia zwalczanych sił (obiektów uderzeń):
- punkt odniesienia dla wskazywania obiektów i celowania (Target Reference Point – TRP)
  - rodzaje obiektów uderzeń
  - plan podświetlania laserowego obiektów uderzeń
  - oznaczenie obiektów uderzeń
- n. warunki przerwania wykonywania zadania:
- w odniesieniu do wzajemnego wsparcia
  - w odniesieniu do prowadzenia ognia
  - w odniesieniu do przekazywania łączności
  - w przypadku podjęcia akcji w ramach bojowego poszukiwania i ratownictwa (CSAR)

4. Dowodzenie i kierowanie:

- a. łączność (częstotliwości, procedury prowadzenia łączności radiowej, procedury potwierdzania autentyczności korespondencji radiowej)

- b. wsparcie środków walki elektronicznej
- c. procedury w przypadku utraty łączności radiowej
- d. procedury powrotu
- e. zasady zastosowania bojowego (Rules of Engagement – ROE)
- f. ryzyko prowadzenia działań
- g. ustalenia w zakresie obiegu informacji.

Mimo że w dokumentach normatywnych NATO nie ma jednoznacznych zapisów mówiących o konieczności ścisłego przestrzegania proceduralnych ustaleń w zakresie kolejnych kroków planowania zadań JAAT, to proponowany układ proceduralny pozwala na precyzyjne planowanie zwłaszcza w odniesieniu do zadań wcześniej zaplanowanych (Preplanned Missions). W dostępnej literaturze przedmiotu brak jest również informacji pozwalających na stwierdzenie, że lista rozpatrywanych problemów w ramach planowania JAAT jest zamknięta. Oznacza to, że bardzo dużą rolę w procesie planowania działań JAAT będzie odgrywała sytuacja operacyjno-taktyczna oraz wyszkolenie bojowe zaangażowanych sił, a także doświadczenie dowódcy i członków zespołu planującego działania.

Procedury organizowania działań śmigłowców w ramach JAAT powinny obejmować trening, zawsze gdy czas na to pozwala. Stąd też pożądane jest, aby w kolejnym etapie organizowania działań, zebrane w procesie planowania informacje, pozwalały na przeprowadzenie treningu elementów Lotniczego Połączonego Zespołu Uderzeniowego w zakresie wykonania zadania bojowego oraz przeprowadzenie odprawy (postawienia zadań). Trening wykonania zadania i zgrania zespołu powinny zostać poprzedzone odprawą koordynacyjną, na której przedstawiciele uczestników JAAT dokonają uzgodnień związanych ze sposobem jego prowadzenia, zasad bezpieczeństwa i współdziałania. Dowódca JAAT może przeprowadzić trening sił biorących udział w zadaniu według trzech opcji:

1. **Opcja pierwsza** – polega na przećwiczeniu elementów koordynacji działań i wykonania zadań przez poszczególne elementy Lotniczego Połączonego Zespołu Uderzeniowego (lotnictwa, śmigłowców i artylerii). Każdy z elementów składowych JAAT trenuje ustalone wcześniej elementy wykonania zadania w wyznaczonych sektorach. Wykonanie zadań treningowych poprzedzo-

ne jest odprawą koordynacyjną i postawieniem zadań dla wszystkich członków zespołu.

2. **Opcja druga** – polega na przećwiczeniu całego procesu planowania, koordynacji i wykonania zadania Lotniczego Połączonego Zespołu Uderzeniowego. Przedstawiciele lotnictwa (TACP i oficerowie jednostki lotniczej), jednostki lotnictwa wojsk lądowych, jednostki lądowej oraz jednostki wsparcia artyleryjского, stanowiący wspólny zespół planistyczny JAAT, ustalają standardowe procedury operacyjne dla zaangażowanych sił, obejmujące problematykę integracji ognia, dowodzenia i kierowania działaniami, łączności, identyfikacji celu oraz procedur wykonania zadania. Ustalone procedury wykonania misji są sprawdzane podczas treningu wszystkich elementów. Ewentualnie stwierdzone niedociągnięcia pozwalają na weryfikację ustaleń tych procedur (Standing Operating Procedures – SOPs) i ich korektę.
3. **Opcja trzecia** – polega na treningu członków JAAT według procedur czasu „W”. Ustalony wcześniej scenariusz treningu powinien jak najwierniej odzwierciedlać możliwe realne warunki wykonania zadania.

Implementacja procedur NATO w zakresie wykorzystania sił LWL w działaniach JAAT powinna objąć również wprowadzenie narodowych ustaleń proceduralnych w zakresie stawiania zadań siłom wykorzystywanym w JAAT. Postawienie zadań powinno być prowadzone przez dowódcę JAAT według ustalonego układu i obejmować przekazanie przez niego następujących informacji:

1. Czas operacyjny
2. Przedstawienie składu JAAT
3. Informacje ogólne, w tym:
  - a. informacja rozpoznawcza
  - b. warunki atmosferyczne
  - c. znaki i sygnały rozpoznawcze
  - d. częstotliwości i sieci łączności radiowej
  - e. czas graniczny wykonania zadania bojowego

- f. trasy lotu, wysokości, okres ważności środków kontroli przestrzeni powietrznej;
  - g. punkty nawiązania łączności
  - h. procedury wzajemnego rozpoznania
  - i. godła map
4. Informacje przekazywane przez dowódcę misji do TACP (FAC):
- a. opis zwalczanych obiektów
  - b. położenie zwalczanych obiektów
  - c. ogień pośredni artylerii:
    - posiadane środki
    - pozycja bojowa
    - amunicja
    - planowany ogień
    - sieci łączności oraz organy kierujące
    - środki koordynacji wsparcia ogniowego
    - ograniczenia
  - d. sposób oznaczenia
  - e. położenie wojsk własnych
  - f. czasy uderzeń
  - g. możliwe zagrożenia
  - h. ograniczenia ataku
5. Informacje o uzbrojeniu:
- a. dla samolotów
  - b. dla śmigłowców
6. Warunki użycia uzbrojenia dla śmigłowców
7. Warunki użycia uzbrojenia dla samolotów

8. Wykonanie zadania:

- a. ugrupowanie
- b. metody i sposoby ataku
- c. procedury koordynacyjne:
  - TACP (FAC)
  - dowódca grupy lotniczej

9. Procedury łączności radiowej dla lotnictwa:

- a. korespondencja w punkcie początku drogi bojowej (Initial Point – IP)
- b. łączność koordynacji działań
- c. korespondencja podczas atakowania sposobem równoległym oraz podczas uaktualniania ataków

10. Procedury łączności radiowej dla lotnictwa wojsk lądowych

11. Powtórny atak / przegrupowanie:

- a. koordynacja wewnątrz ugrupowania
- b. kolejność atakowania
- c. koordynacja z TACP (FAC) oraz dowódcą misji
- d. koordynacja ze śmigłowcami
- e. rejony przegrupowania
- f. kody

12. Trasa do punktu wyjścia do ataku:

- a. czas nad punktem
- b. ugrupowanie
- c. warunki lotu po trasie
- d. nowe informacje o obiekcie

13. Zasady zastosowania bojowego (ROE):

- a. przedziały wysokości dla poszczególnych elementów JAAT (lotnictwo, śmigłowce)

- b. postępowanie w sytuacjach niebezpiecznych
- c. postępowanie w przypadku przerwania misji, bądź stwierdzenia wystąpienia sytuacji niemożliwości wykonania zadania
- d. kryteria przerwania wykonania zadania
- e. atakowanie obiektu
- f. zagrożenia
- g. wzajemne wsparcie
- h. postępowanie w przypadku zestrzelenia w rejonie obiektu.

3.2.3 Procedury dowodzenia dla użycia LWL w działaniach powietrzno-manewrowych

Proces dowodzenia lotnictwem sił lądowych wykorzystywanym w działaniach powietrzno-manewrowych jest skomplikowany przede wszystkim ze względu na różnorodny skład sił, różnorodność podejmowanych w ich trakcie przedsięwzięć, obszar działań oraz ich dynamikę. Stąd też jednym z podstawowych czynników warunkujących sukces w takich działaniach jest – wspomniana wcześniej – pełna integracja na każdym etapie działań. Badania literatury wskazują, że w przeciwieństwie do polskich rozwiązań został sformułowany i obowiązuje w Siłach Zbrojnych NATO zakres obowiązków poszczególnych dowódców w zgrupowaniu powietrzno-manewrowym. Doskonalenie dowodzenia LWL w Siłach Zbrojnych RP wymagało będzie implementacji powyższych ustaleń w formie zapisów regulaminów taktycznych oraz procedur operacyjnych jednostek śmigłowców i kawalerii powietrznej przewidzianych do użycia w działaniach powietrzno-manewrowych. Pożądane jest aby w polskim LWL analogicznie do rozwiązań stosowanych w innych państwach NATO zakres obowiązków poszczególnych dowódców w procesie dowodzenia siłami realizującymi zadania powietrzno-manewrowe był zróżnicowany⁵⁵. Zgodnie z zapisami normatywnymi *ATP-49(C)* oraz *ATP-41* uprawnienia i odpowiedzialność poszczególnych dowódców powinny obejmować następujące zakresy uprawnień decyzyjnych:

---

⁵⁵ *ATP-41A...*, wyd. cyt., pkt 306 i 307.

Dowódca sił powietrzno-manewrowych (Airmobile Force Commander – AFC), którym jest z zasady dowódca jednostki sił lądowych wydzielającej komponent lądowy sił zgrupowania, ponosi odpowiedzialność za przygotowanie i realizację działań. W zakres jego podstawowych obowiązków wchodzi:

- przygotowanie planów i wydawanie niezbędnych rozkazów;
- kierowanie elementami naziemnymi i powietrznymi podległego mu zgrupowania sił powietrzno-manewrowych;
- podejmowanie w czasie prowadzenia działań decyzji dotyczących użycia podległych mu sił;
- określanie priorytetów dotyczących wsparcia walczących sił (wprowadzenie odwodów, manewr sił, wsparcie lotnicze itp.);
- zapewnienie ochrony jednostkom lotnictwa sił lądowych (śmigłowców), bazującym w strefie działań bojowych;
- zapewnienie koordynacji i współdziałania podległych sił z elementami obrony powietrznej, systemu kontroli przestrzeni powietrznej oraz taktycznego wsparcia lotniczego.

Dowódca komponentu lotnictwa sił lądowych (Aviation Mission Controller – AMC) podlega bezpośrednio dowódcy zgrupowania sił powietrzno-manewrowych i jest jego doradcą w zakresie użycia lotnictwa sił lądowych w trakcie działań. Do jego podstawowych obowiązków należy:

- bezpośrednie dowodzenie powietrznymi elementami zgrupowania;
- zapewnienie współdziałania pomiędzy jednostkami lotnictwa sił lądowych i transportowanymi jednostkami sił lądowych ;
- współdziałanie w procesie planowania działań i sporządzaniu rozkazów;
- dostarczanie kalkulacji taktyczno-technicznych (zasięgi, możliwości transportowe, ogniowe, itp.) dotyczących śmigłowców lotnictwa sił lądowych dla potrzeb planowania działań powietrzno-manewrowych;
- koordynowanie przedsięwzięć wykrywania i wskazywania celów (obiektów) dla rażenia ogniowego;

- koordynowanie (wspólnie z dowódcą zgrupowania sił powietrzno-manewrowych) przedsięwzięć zabezpieczenia logistycznego jednostek lotnictwa sił lądowych.

Dowódcy transportowanych jednostek sił lądowych (Lifted Unit Commander – LUC) podlegają bezpośrednio dowódcy zgrupowania sił powietrzno-manewrowych. Zwykle nie posiadają oni uprawnień do dowodzenia wspierającymi ich elementami lotnictwa sił lądowych. Jednakże na podstawie decyzji dowódcy zgrupowania sił powietrzno-manewrowych mogą mieć tymczasowo przydzielone kompetencje do zarządzania taktycznego (TACON) określonymi grupami śmigłowców.

Dowódcy jednostek lotnictwa sił lądowych (Aviation Unit Commanders – AUC) są podporządkowani dowódcy (komponentu) lotnictwa sił lądowych i dowodzą podległymi sobie jednostkami według ustalonych i obowiązujących zasad oraz standardowych procedur operacyjnych.

Konsultacje prowadzone w Ośrodku Szkolenia Bojowego LWL USA, a także analiza zapisów normatywnych *ATP-41* potwierdzają, że planowanie działań powietrzno-manewrowych jest procesem skomplikowanym, bowiem musi być w nim rozważony i uwzględniony szereg czynników wpływających na ich przebieg. Dlatego też, w Siłach Zbrojnych Sojuszu ustalony został jednolity sposób planowania działań i jest on obowiązujący dla wszystkich szczebli dowodzenia, odpowiedzialnych za przygotowanie i prowadzenie działań powietrzno-manewrowych, bez względu na ich skalę i rozmach⁵⁶.

W związku z powyższym w procesie dowodzenia LWL SZ RP w działaniach powietrzno-manewrowych powinny znaleźć zastosowanie ustalenia NATO w zakresie etapów planowania analizowanych działań. Ujednolicone w formie odpowiednich zapisów regulaminów taktycznych oraz standardowych procedur operacyjnych jednostek LWL i kawalerii powietrznej ustalenia planowania działań powietrzno-manewrowych powinny jednoznacznie rozstrzygać, że jest ono pięcio-etapowe i z tyłu właśnie części powinien składać się sporządzony w jego trakcie plan. Plan ten analogicznie do procedur zawartych w *ATP-49(C)* powinien obejmować następujące plany szczegółowe:

---

⁵⁶ *ATP-41A...*, wyd. cyt., pkt 402.

Część I: Plan działań bojowych sił lądowych (The Ground Tactical Phase).

Jest to plan dotyczący działań sił uderzeniowych i wsparcia (w tym lotniczego) od chwili ich lądowania w rejonie działań do wykonania postawionego zadania.

Część II: Plan lądowania lub desantowania (The Landing Phase).

Obejmuje fazę wprowadzania sił powietrzno-manewrowych do rejonu działań i wysadzania elementów naziemnych we właściwym miejscu oraz czasie, umożliwiającym prowadzenie przyszłych – zgodnych z planem – działań bojowych. Na podstawie rozwiązań przyjmowanych w ćwiczeniach można stwierdzić, że najważniejszymi elementami tego planu są: wybór stref lądowania (miejsc desantowania) sił lądowych oraz rozmieszczenie i możliwości przeciwnika w tym rejonie.

Część III: Plan przewozów powietrznych (The Air Movement Phase).

Planowanie przewozów powietrznych odbywa się pod kątem potrzeb planu lądowania i taktycznych działań sił lądowych. Zawiera on rozliczenia czasowe przewozu poszczególnych grup, wyposażenia i zaopatrzenia do stref lądowania oraz dane koordynacyjne dotyczące tras dolotu i procedur kontroli przestrzeni powietrznej. Ponadto, plan przewozów powietrznych zawiera dane dotyczące warunków atmosferycznych, warunków oświetleniowych (w działaniach nocnych), możliwości załadunkowych, koordynacji działań lotnictwa sił lądowych z obroną powietrzną i lotnictwem taktycznym udzielającym wsparcia. Informacje zawarte w planie są zazwyczaj zebrane i przekazywane do wykonawców w formie tabelarycznej.

Część IV: Plan załadunku (The Loading Phase).

W planie tym określone są strefy załadunku, wytyczne dotyczące zasad jego przeprowadzenia oraz priorytety i kolejność przebazowania żołnierzy, sprzętu i zaopatrzenia do stref załadunku. Konieczne jest zaplanowanie załadunku w taki sposób aby umożliwić poszczególnym elementom ugrupowania bojowego jak najszerszą autonomię w rejonie działań bojowych. Z przeprowadzonych w Szefostwie Wojsk Aeromobilnych DWLąd. konsultacji wynika, że plan załadunku musi być komplementarny w stosunku do planu przewozów powietrznych. Stanowi on także podstawę planowania przemieszczania do stref załadunku.

Część V: Plan przemieszczenia do stref załadunku (The Staging Phase).

Zawiera on ustaloną kolejność przebazowania elementów naziemnych i śmigłowców do stref załadunku oraz harmonogram czasowy załadunku śmigłowców. Zawiera on także ustalenia dotyczące organizacji stref załadunku, trasy dolutu śmigłowców lotnictwa sił lądowych z ich lądowisk oraz procedury i zasady dowodzenia śmigłowcami w strefach.

Analiza literatury potwierdza, iż charakterystyczną cechą planowania działań powietrzno-manewrowych jest to, iż są one przygotowywane niejako w odwrotnej kolejności. Ten sposób ujmowania problemu jest korzystny ze względu na podporządkowanie kolejnych etapów działań ich głównym celom, stąd też umożliwia on skuteczne zaplanowanie i wykorzystanie sił i środków wyznaczonych do prowadzenia działań powietrzno-manewrowych, w tym sił i środków lotnictwa sił lądowych.

Powszechnie uważa się, że **użycie lotnictwa sił lądowych w działaniach powietrzno-manewrowych jest jednym z najbardziej skomplikowanych i kompleksowych problemów**, gdyż zazwyczaj obejmuje wykorzystanie sił kilku państw i większości rodzajów sił zbrojnych oraz jest prowadzone w strefie działań bojowych (niekiedy w głębi ugrupowania bojowego przeciwnika). Powoduje to konieczność stosowania jednakowych procedur przez wszystkie siły biorące udział w działaniach powietrzno-manewrowych, a także przez siły je wspierające i zabezpieczające.

W trakcie prowadzenia działań powietrzno-manewrowych występuje cały szereg problemów wynikających z konieczności koordynowania działań pomiędzy naziemnymi i powietrznymi elementami sił (tak ze składu zgrupowania, jak i sąsiadujących), rozmieszczonych na dużym obszarze i działających w dynamicznie zmieniającej się sytuacji operacyjno-taktycznej. Stąd też, problematyce tej poświęcona jest stosowna uwaga, co znajduje swoje odzwierciedlenie w zapisach standaryzujących i stałych procedurach operacyjnych stosowanych w Siłach Zbrojnych Sojuszu.

Skupiając uwagę w badaniach na problematyce koordynacji działań można zauważyć, że jeżeli strefa działań powietrzno-manewrowych znajduje się na własnym terytorium lub w bezpośredniej bliskości własnych wojsk, dla zapewnienia wzajemnego bezpieczeństwa, w planowaniu działań muszą być uwzględnione po-

trzeby oraz specyfika zadań wykonywanych tak przez własne siły powietrzno-manewrowe, jak i sąsiadujące jednostki wojsk własnych. Stąd też, koniecznością jest ustalenie sposobów współdziałania pomiędzy nimi.

Zakres przedsięwzięć koordynacyjnych pomiędzy jednostkami sił powietrzno-manewrowych, a sąsiadującymi jednostkami sił lądowych obejmuje zazwyczaj:

- wzajemną wymianę informacji, w tym danych rozpoznawczych;
- sporządzanie wspólnego planu wsparcia ogniowego;
- określenie przejrzystych linii rozgraniczenia ognia i sygnałów kierowania ogniem;
- ustalenie wspólnych procedur dotyczących prowadzenia rozpoznania.

Analiza rozwiązań praktycznych stosowanych w LWL państw członkowskich Sojuszu wskazuje, że w praktyce współdziałanie jest realizowane przez oficerów łącznikowych sił powietrzno-manewrowych, oddelegowanych do sąsiednich, wspierających i wspieranych jednostek sił lądowych. Podobnie, jak ma to miejsce w innych armiach NATO, również w polskim LWL podstawowym sposobem realizacji współdziałania powinna być wymiana oficerów i grup łącznikowych pomiędzy stanowiskami dowodzenia zaangażowanych w działania powietrzno-manewrowe jednostek. Kolejnym, ważnym problemem jest współdziałanie wewnętrzne, pomiędzy poszczególnymi elementami ugrupowania sił powietrzno-manewrowych desantowanych i działających w różnych miejscach rejonu działań bojowych.

Problem ten powinien być uwzględniany w procesie przygotowania do działań i rozwiązywany poprzez tworzenie i utrzymywanie w czasie działań odpowiedniej struktury dowodzenia, rozpoznania i łączności w celu utrzymania ciągłości dowodzenia i zapewnienia odpowiedniego poziomu koordynacji pomiędzy poszczególnymi elementami ugrupowania powietrzno-manewrowego w rejonie działań bojowych.

Konsultacje przeprowadzone w 1999 roku w Centrum Szkolenia Bojowego LWL USA w Fort Rucker potwierdzają, że w czasie prowadzenia działań powietrzno-manewrowych jednym z najistotniejszych problemów dla lotnictwa sił lądowych jest zarządzanie przestrzenią powietrzną. Zapewnienie współdziałania z odpowiednimi elementami systemu zarządzania przestrzenią powietrzną jest uznawane

za jeden z priorytetów, czego dowodem może być fakt, iż odpowiedzialność za realizację tej funkcji ponosi dowódca zgrupowania powietrzno-manewrowego.

Niezwykle istotnym, uznawanym za jeden z podstawowych czynników warunkujących powodzenie działań powietrzno-manewrowych jest ich wsparcie przez lotnictwo taktyczne. Doświadczenia konfliktów zbrojnych potwierdzają, że szczególne znaczenie ma wsparcie lotnicze działań prowadzonych w głębi terytorium przeciwnika. Lotnictwo taktyczne udziela wsparcia w ramach działań ofensywnych, w tym wymiatania i eskorty, obezwładniania systemu obrony powietrznej i przeciwlotniczej przeciwnika oraz izolacji lotniczej i bezpośredniego wsparcia lotniczego. Ponadto lotnictwo transportowe sił powietrznych może realizować zadania wsparcia logistycznego sił powietrzno-manewrowych poprzez dowóz zaopatrzenia materiałowego.

Dowodzenie LWL w działaniach powietrzno-manewrowych uwzględniać będzie musiało także istotną rolę, jaką w koordynacji wykorzystania lotnictwa wojsk lądowych w działaniach powietrzno-manewrowych, wsparcia logistycznego sił powietrzno-manewrowych i wsparcia lotniczego przez siły powietrzne będą odgrywać ośrodki kierowania wsparciem ogniowym wojsk lądowych. Ich rola w procesie przygotowania i prowadzenia działań powietrzno-manewrowych jest bardzo ważna, podobnie jak rola oficerów naprowadzania lotnictwa, od których zależą bezpośrednio efekty działań lotnictwa taktycznego udzielającego wsparcia siłom lądowym. Stąd też problematyka koordynacji wsparcia ogniowego w działaniach lotnictwa wojsk lądowych powinna zostać szczegółowo uregulowana w opracowywanych regulaminach i procedurach operacyjnych.

3.2.4 Procedury dowodzenia LWL dla działań transportu powietrznego

Analiza rozwiązań praktycznych stosowanych w Siłach Zbrojnych Sojuszu wskazuje, że potrzeby w zakresie transportu powietrznego realizowanego przez lotnictwo sił lądowych, niejednokrotnie przekraczają możliwości narodowych jednostek śmigłowcowych i dlatego są realizowane również przez śmigłowce transportowe innych państw. Stąd też, co potwierdza analiza dokumentów normatywnych NATO, w Siłach Zbrojnych Sojuszu stosowane są powszechnie jednolite zasady i procedury wykorzystywania transportu śmigłowcowego w działaniach bojowych.

Z analizy procedur NATO dotyczących transportu powietrznego przez śmigłowce w operacjach lądowych wynika, że implementacja rozwiązań sojuszniczych wpłynie na zakres, formę i procedury uzgodnień dokonywanych pomiędzy poszczególnymi komórkami planistycznymi wojsk lądowych oraz jednostek LWL dla potrzeb przewozów powietrznych wojsk z wyposażeniem lub przewozów ładunków. Dla przewozów wojsk z wyposażeniem niezbędne informacje powinny obejmować co najmniej następujące dane potrzebne do planowania realizacji zadań przewozowych:

1. Czas załadunku.
2. Ogólna liczba przewożonych żołnierzy.
3. Miejsce (punkt) załadunku.
4. Miejsce przeznaczenia (wyładunku).
5. Wymagania dotyczące przewozu w drodze powrotnej.
6. Dane operacyjne, jak punkty odniesienia na mapach, organizacja i oznaczenie miejsc załadunku i wyładunku, zasady nawiązania łączności, harmonogram czasowy (wraz z planem alternatywnym), wyposażenie ratownicze, tankowanie i zabezpieczenie logistyczne śmigłowców.
7. Dane rozpoznawcze, położenie przeciwnika itp.
8. Wymagania jednostki transportowej LWL w zakresie personelu pomocniczego w miejscu załadunku i wyładunku.
9. Zapotrzebowanie na wsparcie lotnicze, eskortę śmigłowców, wsparcie ogniowe, powietrzne środki dowodzenia itp.
10. Działania na wypadek lądowania awaryjnego.
11. Liczba i typy możliwych do wykorzystania śmigłowców oraz ich możliwości załadunkowe.
12. Sposób wykonania przewozu.
13. Środki kontroli przestrzeni powietrznej.
14. Wymagania w zakresie oświetlenia w działaniach nocnych.
15. Diagramy lub szkice rozmieszczenia pasażerów w śmigłowcach.

16. Warunki na lądowiskach w miejscu wyładunku (zapylenie, grząskość, pokrycie itp.).

W odróżnieniu od przewozów wojsk zakres uzgodnień pomiędzy poszczególnymi komórkami planistycznymi dla potrzeb przewozów ładunków przez śmigłowce transportowe będzie nieco odbiegał od omówionych wcześniej procedur. Dla potrzeb przewozów towarowych, oprócz uzgodnień wymienionych wcześniej (za wyjątkiem punktu 2) potrzebne będzie także ustalenie i doprowadzenie do zainteresowanych następujących danych.

1. Możliwa do wykorzystania liczba śmigłowców.
2. Możliwości załadowcze śmigłowców.
3. Specjalne instrukcje dotyczące podziału ładunków na przewożone na pokładzie i podwieszane.
4. Wybór i przygotowanie punktów załadunku i wyładowania.
5. Instrukcje bezpieczeństwa i ochrony.
6. Procedury zapewniające właściwe zabezpieczenie ładunków podczas transportu powietrznego.
7. Zapewnienie dostarczenia przez jednostki LWL odpowiedniego wyposażenia nie pozostającego na wyposażeniu wspieranych jednostek (taśmy i sznury do mocowania ładunków na pokładzie śmigłowców, urządzenia do podwieszania ładunków pod śmigłowcami oraz inne wyposażenie wymagane w przewozach towarowych, pozostające na wyposażeniu jednostek LWL).
8. Zapewnienie odpowiedniego nadzoru technicznego we wspieranych jednostkach w czasie załadunku i wyładunku przewożonych towarów.

3.2.5 Procedury użycia śmigłowców LWL dla zabezpieczenia dowodzenia

Zabezpieczenie dowodzenia jest jednym z najważniejszych zadań realizowanych przez śmigłowce LWL. Oprócz zadań związanych z retranslacją łączności oraz pełnieniem funkcji Powietrznego Elementu Dowodzenia dla dowódców związków taktycznych wojsk lądowych śmigłowce mogą być wykorzystywane do realizacji zadań w dowodzeniu samolotami, wykonującymi zadania bezpośrednio-

go wsparcia lotniczego. Powietrzni oficerowie naprowadzania lotnictwa (Airborne Forward Air Controller – ABFAC). mogą znajdować się zarówno na pokładzie śmigłowców obserwacyjnych i rozpoznawczych, jak również zadania te mogą realizować załogi śmigłowców szturmowych. Ujednolicone standardowe procedury NATO w zakresie bezpośredniego wsparcia lotniczego wymuszają stosowanie ujednoliconych komend, formatów przekazywania informacji oraz technik identyfikacyjnych. Stąd też mając na uwadze osiągnięcie przez nasze siły zbrojne celów interoperacyjności TA 0315 pożądane wydaje się uwzględnienie w założeniach dowodzenia LWL zapisów regulaminowych oraz procedur pełnienia przez śmigłowce roli powietrznego oficera naprowadzania lotnictwa.

W celu uaktualnienia, bądź sprecyzowania informacji niezbędnych do wykonania uderzeń w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego przyjęto w siłach zbrojnych państw Sojuszu standardowe układy przekazywania załogom w powietrzu, drogą radiową, informacji dotyczących wykonywania zadania bojowego przez organa dowodzenia sił powietrznych, rozmieszczonych przy stanowiskach dowodzenia wojsk lądowych, a także powietrzne elementy systemu dowodzenia wojsk lądowych, bądź powietrzne elementy systemu dowodzenia sił powietrznych.

W procedurach użycia śmigłowców LWL jako powietrzne punkty dowodzenia lub powietrznych oficerów naprowadzania stosowane powinny być dwa zasadnicze rodzaje formatów / układów informacji dowodzenia:

- **standardową informację organów dowodzenia lotnictwem położonych w tyłowej strefie sił lądowych (Standard Rear Briefing);**
- **standardową informację oficera naprowadzania lotnictwa (Standard FAC Briefing).**

W trakcie realizacji przez lotnictwo zadań w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego śmigłowce LWL wykorzystywane będą dla powietrznych oficerów naprowadzania lotnictwa (Airborne FAC – ABFAC) bądź też działając jako specjalnie wydzielone w celu informowania innych statków powietrznych o sytuacji w rejonie działań (Airborne Rear Briefer – ARB). Procedury NATO zakładają, że śmigłowce dowodzenia powinny przekazywać większość informacji niezbędnych do wykonania zadań bojowych przez załogi lotnicze przed dolotem do rejonu działań w for-

mie standardowej informacji organów dowodzenia lotnictwem w tylowej strefie działań wojsk lądowych, w której powinny znajdować się następujące dane:

a. informacje obowiązkowe:

1. położenie obiektu uderzenia (współrzędne geograficzne lub według siatki współrzędnych, wysokość nad poziomem morza)
2. opis obiektu uderzenia (z zalecanym bądź nakazanym kierunkiem ataku)
3. odległości i położeniu najbliższych znajdujących się wojsk własnych

b. informacje dodatkowe:

1. przeciwdziałanie przeciwnika w rejonie obiektu uderzenia
2. szczegóły dotyczące nawigacji
3. przeszkody
4. inne istotne dla wykonania zadania bojowego.

Opisany układ informacji wykorzystywany powinien być przez śmigłowce LWL wydzielone do wykonywania zadań zabezpieczenia dowodzenia w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego przede wszystkim w sytuacji, gdy samolotom w powietrzu zmieniono zadanie z uderzenia w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego na wykonywanie zadania w ramach izolacji lotniczej lub gdy uderzenia w ramach izolacji są planowane przed linią koordynacji wsparcia ogniowego (FSCL).

W stosunku do samolotów, wykonujących uderzenia w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego, tak organa dowodzenia lotnictwem, rozmieszczone w tylowej strefie wojsk lądowych, jak i oficerowie naprowadzania lotnictwa przy batalionach wojsk lądowych, na śmigłowcach LWL, a także powietrzne elementy systemu dowodzenia sił powietrznych powinny wykorzystywać układ **standardowej informacji oficera naprowadzania lotnictwa** (Standard FAC Briefing Format), który zawiera:

A. W części obowiązującej (MANDATORY):

- a. punkt drogi bojowej (Initial Point)
- b. namiar (peleng) (w stopniach)

W zależności od sytuacji taktycznej samoloty wykonujące zadania bezpośredniego wsparcia lotniczego mogą być naprowadzane przez oficerów naprowadzania znajdujących się na ziemi (Ground Forward Controller – GFAC) lub w powietrzu, na pokładzie samolotu lub śmigłowca (Airborne FAC).

Pożądane jest, aby śmigłowiec pełniący funkcję powietrznego oficera naprowadzania mógł stosować do wskazywania obiektów uderzeń identyczne metody, jak naziemne elementy naprowadzania lotnictwem, a ponadto był przystosowany do wykorzystywania:

- metody pojedynczego dymu (Single Smoke Method);
- metody dwóch dymów (Two – Smoke Method);
- metody wykorzystania statku powietrznego oficera naprowadzania lotnictwa, jako punktu odniesienia (ABFAC Aircraft as Reference Point).

W **metodzie pojedynczego dymu** oficer naprowadzania, wykorzystując uzbrojenie własnego statku powietrznego lub innych statków powietrznych, bądź też ogień środków artyleryjskich wojsk własnych, oznacza obiekt uderzenia pociskami dymnymi określonego koloru. Jeśli oznaczenie obiektu jest niemożliwe, dym może być wykorzystywany jako punkt odniesienia i posłużyć do naprowadzania samolotów (śmigłowców) wykonujących zadania w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego.

Metoda dwóch dymów będzie wykorzystywana wówczas, gdy statek powietrzny oficera naprowadzania znajduje się w pewnej odległości od obiektu uderzenia, zazwyczaj, gdy wykonuje lot na małej wysokości nad ugrupowaniem wojsk własnych. Dwa dymy, mogące mieć różne kolory, powinny być położone od siebie nie bliżej niż 180 m, tak aby wskazywały kierunek na obiekt uderzenia. Odległość między dymami wykorzystywana jest jako odległość odniesienia (Reference Distance) i przy jej użyciu podaje się załogom odległość do obiektu uderzenia. Powyższa metoda oprócz zastosowania do wskazywania celów może służyć również do określania ograniczeń w kierunkach wykonywania ataków oraz odległości bezpieczeństwa od wojsk własnych.

Wykorzystywanie statku powietrznego oficera naprowadzania lotnictwa jako punktu odniesienia stosowane będzie przy braku charakterystycznych

obiektów terenowych. Dla poprawy widoczności statku powietrznego oficer naprowadzania może wykorzystać światła lądowania bądź kolizyjne.

Procedury bojowego wykorzystania śmigłowców LWL do zabezpieczenia dowodzenia w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego powinny określać, że podczas wykonywania uderzeń, w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego z małych i bardzo małych wysokości, statek powietrzny (samolot, śmigłowiec) oficera naprowadzania lotnictwa powinien znajdować się około 2000 m od przedniego skraju wojsk własnych (FLOT) i w odległości 500 m i większej od osi kursu ataku. Jeżeli wykonywanie lotów w takiej strefie jest niemożliwe, akceptowane jest utrzymywanie powietrznych punktów naprowadzania lotnictwa w odległościach przekraczających 2000 m od przedniego skraju i 1000 m z boku osi kursu ataku.

3.2.6 Dokumenty dowodzenia LWL

Analiza porównawcza normatywnych założeń NATO w zakresie dowodzenia LWL⁵⁷ w działaniach bojowych i rozwiązań polskich z okresu samodzielności obronnej⁵⁸ wskazuje, że dla osiągnięcia przez LWL interoperacyjności w zakresie dowodzenia niezbędne będzie unormowanie formy i treści dokumentów bojowych lotnictwa, a także standaryzacja procedur wykorzystywanych w planowaniu i koordynacji działań.

Według autorów optymalnym rozwiązaniem będzie przyjęcie zasad, treści i sposobów opracowania dokumentów zgodnie z zapisami normatywnymi zawartymi w *ATP-49(C)*. Pozwoli to na ujednoczenie w skali sił zbrojnych **procedur zapotrzebowania śmigłowców, stawiania zadań jednostkom LWL i informowania o działaniach lotnictwa wojsk na korzyść których realizowane są zadania.** Wprowadzenia procedur NATO-wskich nie można traktować jako eliminowania rozwiązań narodowych. Z punktu widzenia możliwości prowadzenia działań w ugrupowaniu sojuszniczym rozwiązanie takie pozwala na niemal jednoczesne przygotowanie wszystkich jednostek wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP do współdziałania z siłami NATO, w tym z ich lotnictwem sił lądowych. Ponadto

⁵⁷ *ATP-49 (C)*..., wyd. cyt., pkt 4-1 do 4-26.

⁵⁸ Patrz: *Planowanie i realizacja zadań wsparcia ogniowego w strategicznej operacji obronnej. System rażenia ogniowego zgrupowań uderzeniowych przeciwnika* [w:] „Biuletyn Informacyjny” nr 1 (159), wyd. cyt., s. 159–216.

zauważyć należy, iż proponowane rozwiązanie zastąpi rozkazodawstwo z epoki Wojsk Lotniczych Armii, które z braku nowych rozwiązań nadal było (pomimo braku umocowania prawnego) stosowane w szkoleniu taktycznym LWL.

Analiza ustaleń doktrynalnych i proceduralnych w zakresie wymaganych w działaniach sojuszniczych dokumentów dowodzenia LWL wskazuje na istnienie trzech, a w zasadzie dwóch sformalizowanych dokumentów stosowanych w dowodzeniu śmigłowcami wykorzystywanymi w operacjach wojsk lądowych. Są to następujące dokumenty:

- zapotrzebowanie na działania śmigłowców (Helicopter Request – HELQUEST);
- rozkaz do użycia śmigłowców (Helicopter Tasking – HELTASK);
- informacje o podziale wsparcia (Helicopter Request Acknowledgment lub Helicopter Message Acknowledgment – HELACK).

Pierwsze z tych dwóch dokumentów wykorzystują ten sam sformalizowany układ przesyłania informacji i w zależności od tego dla jakiej roli są przesyłane różnią się jedynie nazwą stosowaną w nagłówku.

Przykład sformalizowanego wzoru zapotrzebowania na przydzielenie wysiłku LWL HELICOPTER REQUEST / TASKING MESSAGE (HELQUEST/ HELTASK)

W informacji poprzedzającej HELQUEST / HELTASK:

1. Stopień pilności //
2. Nadawca //
3. Kod treści //
4. Adresat //
5. Adresat / Szczebel informowany //
6. Klauzula tajności //

W sformalizowanym arkuszu dokumentu:

A. Nazwa dokumentu HELQUEST bądź HELTASK //

1. Identyfikator nadawcy (kryptonim lub grupa cyfr) //
2. Opis zadania:

- A. ilość i typ śmigłowców
- B. rodzaj zadania bojowego
- C. punkty załadunku, w tym współrzędne, kryptonimy i kody
- D. strefy wyładunku lub obiekty rozpoznania, w tym współrzędne, kryptonimy i kody

3. Czasy związane z wykonaniem zadania:

- E. czas na lądowisku załadunku lub początku wykonania zadania
- F. graniczny czas wykonania zadania /nie później niż/
- G. przewidywana długotrwałość wykonywania zadania bojowego
- H. przewożeni pasażerowie – ogólna ilość osób do przewiezienia, z określeniem ich charakteru /np. ranni, z określeniem ilości siedzących czy na noszach/

4. Szczegółowe informacje o przewożonym ładunku:

- I. ładunek – waga w kilogramach i opis, z określeniem czy przewożony wewnątrz czy na podwieszeniu zewnętrznym oraz przybliżone wymiary ładunku

5. Ustalenia w zakresie planu łączności:

- J. kryptonimy i częstotliwości łączności radiowej na lądowiskach załadunku
- K. kryptonimy i częstotliwości łączności radiowej na lądowiskach przeznaczenia
- L. stawianie zadań w powietrzu, z podaniem kryptonimu stawiającego zadanie, częstotliwości łączności radiowej i strefy, w której nawiązana będzie łączność
- M. meldowanie z powietrza o rezultatach zadań, z podaniem kryptonimu odbiorcy meldunku oraz częstotliwości łączności radiowej i strefy; w której nawiązana będzie łączność

6. Informacje operacyjno-taktyczne:

W sformalizowanym arkuszu dokumentu:

1. Nazwa dokumentu HELQUEST bądź HELTASK //
2. Identyfikator zapotrzebowania (numer zapotrzebowania do którego odnosi się HELACK) //
3. Podjęta decyzja:
  - A. zaakceptowano / odmówiono / opóźniono wykonanie
  - B. ilość i typ śmigłowców, które przydzielono do realizacji zadania
  - C. kryptonimy śmigłowców lub grupy taktycznego przeznaczenia
  - D. przewidywany czas przylotu na lądowisko załadunku, z czasem Zulu
4. Przyczyny odmowy lub opóźnienia:
  - E. wyjaśnienie przyczyn odmowy lub opóźnienia, dla decyzji z punktu A
5. Inne informacje:
  - F. inne informacje koordynacyjne, które nie zostały ujęte w punktach od A do D.

Formułowanie propozycji w zakresie doskonalenia procedur dowodzenia LWL SZ RP wyraźnie wskazuje na pilną potrzebę opracowania i wprowadzenia w wojskach ujednoczonych, kompatybilnych z rozwiązaniami sojuszniczymi stosowanymi w NATO procedur mogących mieć zastosowanie w realizacji podstawowych zadań LWL, zarówno w trakcie działań w wymiarze narodowym, ale również sojuszniczym.

W świetle dostępności materiałów doktrynalnych i proceduralnych sił zbrojnych NATO problemem nie jest sformułowanie narodowych ustaleń w zakresie dowodzenia LWL. Podstawowym wyzwaniem, w opinii zespołu autorskiego niniejszego studium jest jak najszybsze przyjęcie w formie: zapisów regulaminów ogólnych założeń dowodzenia, procedur dowodzenia w formie regulaminów szczegółowych i standardowych procedur operacyjnych oraz wydzielenie i przygotowanie wystarczającej ilości osób do pracy w wydzielanych na okres działań bojowych organach dowodzenia LWL.

ZAKOŃCZENIE

Dowodzenie lotnictwem wojsk lądowych (LWL) jest ciągle problemem ważnym. Lotnictwo to może w krótkim czasie skupić wysiłek na najważniejszym kierunku lub na obiektach o szczególnym znaczeniu dla wojsk prowadzących operację obronną lub zaczepną. Jednak bez możliwości ścisłej koordynacji działań śmigłowców i wojsk lądowych możliwości bojowe LWL nie będą w pełni wykorzystane. Może nawet dojść do wzajemnego rażenia się wojsk prowadzących wspólne działania. Na sytuację problemową ma również wpływ konieczność dostosowania perspektywnego systemu dowodzenia do wymagań Sojuszu. Każdy proces dostosowawczy może przebiegać wg różnych, często odmiennych scenariuszy. Możliwa jest bezpośrednia implementacja do systemu dowodzenia LWL SZ RP rozwiązań NATO, lub też uwzględnienie wymagań Sojuszu ale z zachowaniem uwarunkowań narodowych.

Mając na uwadze powyższe czynniki, zespół autorski za cel prowadzonych badań przyjął opracowanie koncepcji dowodzenia lotnictwem wojsk lądowych sił zbrojnych RP.

Zdaniem zespołu założony cel badań został osiągnięty, albowiem w trzecim rozdziale prezentowanego studium przedstawiono koncepcję rozwiązania zaistniałego problemu. Propozycje zespołu są rezultatem badań rozwiązań stosowanych w różnych okresach czasu. W opracowaniu wniosków dotyczących perspektyw dowodzenia polskim LWL uwzględniono również wnioski i opinie z konsultacji, sympozjów, seminariów i spotkań z ekspertami.

Niemniej jednak zespół autorski zdaje sobie sprawę, iż przeprowadzony proces badawczy nie wyczerpuje całej złożoności zagadnień dowodzenia, ujmuje natomiast najistotniejsze problemy z punktu widzenia przyszłych rozwiązań dowodzeniem LWL SZ RP.

Przeprowadzone badania utwierdziły zespół autorski w przekonaniu o ich aktualności i potrzebie dalszej kontynuacji. Dotychczasowy dorobek w zakresie podjętego tematu, wymagał uporządkowania i syntetycznego przedstawienia najważniejszych zagadnień, wynikających z potrzeby diagnozy obecnego i perspekty-

wicznego systemu dowodzenia LWL SZ RP. Prowadząc badania, zespół autorski starał się przestrzegać metodologii ich prowadzenia.

Trudności napotkane w procesie badawczym wynikały przede wszystkim ze zmian jakie zachodzą w SZ RP. Również literatura przedmiotu nie traktuje bezpośrednio o problematyce związanej z tematem studium.

Zespół autorski jest w pełni świadomy faktu, że prezentowana praca, ze względu na złożoność problemów w niej zawartych oraz przyjęte założenia i ograniczenia nie rozwiązuje ich w sposób ostateczny.

Studium ma charakter użytkowy i wydaje się, iż może być wykorzystane w całości lub w pewnej części w procesie dydaktycznym AON. Jednocześnie wydaje się możliwym wykorzystanie wniosków w nim zawartych także w pracach nad dostosowywaniem podsystemów dowodzenia siłami zbrojnymi RP – w tym lotnictwa wojsk lądowych – do wymagań NATO.

LITERATURA

1. ATP-35(B) NATO Tactical Land Doctrine
2. ATP-40(C) Airspace Control During Crisis and War
3. ATP-41 Airmobile Operations
4. ATP-49(C) Use of Helicopters in Land Operations
5. FM 100-103 Army Airspace Command and Control in a Combat Zone
6. Instrukcja organizacji współdziałania wojsk lądowych z lotnictwem frontowym w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych Państw Uczestników Układu Warszawskiego, MON-DWLot, Poznań 1978
7. Janicki A., Cieślak E., Nowak J., Dowodzenie LSL NATO, AON, Warszawa 1998
8. Koncepcja szkolenia personelu Taktycznych Zespołów Kontroli Obszaru Powietrznego, DWLąd, Warszawa 2001
9. Konopka L., Dudzic K., System dowodzenia lotnictwem Korpusu Lotniczego i Wojsk Lądowych w świetle doświadczeń z ćwiczenia „KLON-95”, [w:] „Zeszyty Naukowe WLOP” 1995
10. Konopka L., Lotnictwo III Rzeczypospolitej, [w:] „Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej” 2000, nr 3
11. Michalak W., Działania bojowe Korpusu Lotniczego, cz. I, AON, Warszawa 1993
12. Nowak J., Dowodzenie lotnictwem SP w działaniach ofensywnych, AON, Warszawa 2001
13. Planowanie i organizacja działań powietrzno-lądowych w manewrowej operacji obronnej [w:] „Biuletyn informacyjny” nr 2 (162)
14. Podstawy taktyki lotnictwa, DWLot, Poznań 1989
15. Praca dowódcy i sztabu wojsk lotniczych frontu podczas przygotowania działań bojowych, DWLot, Poznań 1984
16. Praca dowódcy i sztabu Wojsk Lotniczych Frontu podczas przygotowania i organizacji działań bojowych, DWLot, Poznań 1978

17. Praca zbiorowa, Dowodzenie lotnictwem SP w działaniach wojsk lądowych, AON, Warszawa 2001
18. Praca zbiorowa, Dowodzenie lotnictwem, cz. V, VI, IX, ASG, Warszawa 1986
19. Praca zbiorowa, Dowodzenie lotnictwem. Główne przedsięwzięcia i dokumenty pśb, cz. V, ASG WP, Warszawa 1986
20. Praca zbiorowa, Dzieło II. Rozwój Ludowego Wojska Polskiego, 1956-1980
21. Praca zbiorowa, Dzieło. tom XI, Warszawa 1984
22. Regulamin działań wojsk lądowych, DWLąd, Warszawa 1999
23. Sajak J., Organizacja i wykorzystanie plwl, ASG WP, Warszawa, 1973
24. Seregiet R., Praca dowódcy i sztabu związku taktycznego lotnictwa wykonującego zadania wsparcia oraz struktura niektórych jego komórek w świetle rozwoju historycznego, charakteru współczesnych działań bojowych i zagadnień dowodzenia, ASG WP, Warszawa 1966
25. Seregiet R., Praca sztabu pułku lotniczego wykonującego zadania wsparcia, ASG WP, Warszawa 1972
26. Szustek R., Cieślak E., Lotnictwo wojsk lądowych w działaniach bojowych, AON, Warszawa 2000
27. Teczka nr 6, Dokumenty zespołu planowania i współdziałania oraz dowodzenia bojowego. Meldunek o realizacji zadań szkoleniowo-wychowawczych w 1993 r. 2 CDBL 07/93
28. Tomaszewski A. i in., Wojska lądowe w systemie obronnym kraju. Zadania, skład bojowy i kierunki rozwoju wojsk lądowych „Wojska”, cz. II, AON, Warszawa 1997
29. Zajas S., Szustek R., Cieślak E., Użycie polskiego LWL w aspekcie interoperacyjności z siłami zbrojnymi NATO, AON, Warszawa 1999

ZAŁĄCZNIK

Zakres działalności Zespołu LWL Centrum Wsparcia Działań SD ZT

Potrzeba wydzielenia zespołów LWL na stanowiska dowodzenia wspieranych związków taktycznych wojsk lądowych – co było jednym z wniosków z analiz zawartych w trzecim rozdziale studium – skłoniły autorów do podjęcia próby sformułowania ogólnych założeń w zakresie metodyki pracy takiego zespołu. Uogólnione obserwacje z przeprowadzonych w AON i wojskach lądowych ćwiczeń pozwoliły na wstępne określenie prawidłowości w zakresie metodyki i technologii pracy Zespołu LWL i jego zasadniczych zadań w poszczególnych fazach cyklu decyzyjnego procesu dowodzenia. Określono niezbędne powiązania informacyjne Zespołu wewnątrz SD wspieranego ZT Wład oraz zaproponowano standardy w zakresie ilości, rodzaju i postaci informacji pozyskiwanych, przetwarzanych i przekazywanych przez Zespół LWL w cyklu decyzyjnym.

Treści zawarte w załączniku mogą służyć – po przeprowadzeniu dodatkowych prac studyjnych – do opracowania Standardowych Procedur Operacyjnych Zespołów LWL wydzielonych do związków taktycznych wojsk lądowych oraz być wykorzystane w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych w AON.

Dla zrozumienia istoty, metodyki i technologii pracy Zespołu LWL, Centrum Wsparcia Działań SD brygady (BZ, BKPanc) bądź dywizji (DZ, DKPanc) realizuje równoległe przedsięwzięcia związane z planowaniem i organizowaniem działań (od ustalenia położenia do postawienia zadań), a także monitorowaniem realizacji zadań przez LWL w działaniach bojowych brygady lub dywizji (kontrola).

Metodyka i technologia pracy Zespołu LWL Centrum Wsparcia Działań SD brygady (BZ, BKPanc) lub SD dywizji (DZ, DKPanc) musi być rozpatrywana przez pryzmat potrzeb informacyjnych zarówno elementów funkcjonalnych SD dywizji i brygady, jak też wykonawców zadań, tj. SD oddziałów i pododdziałów LWL realizujących zadania na korzyść dywizji lub brygady bądź wydzielających w ich podporządkowanie siły, a także realizujących działania w ich rejonie lub pasie działania.

Istotą przedsięwzięć realizowanych w trakcie oceny położenia jest z jednej strony dostarczenie niezbędnych informacji dla Zespołu Planowania SD brygady (dywizji) o bazowaniu i możliwościach bojowych LWL planowanego do użycia w działaniach brygady (dywizji), z drugiej zaś informowanie o położeniu wspieranych sił, przeciwniku oraz warunkach terenowych i atmosferycznych SD oddziałów i pododdziałów LWL

Informacje te, wykorzystywane w trakcie analizy zadania, mogą stanowić podstawę do sformułowania wniosków dotyczących wystąpienia o zwiększenie wysiłku LWL (przydzielonych sił) przez dowódcę brygady (dywizji) oraz określenie przez SD oddziału (pododdziału) LWL zakresu pożądanego wsparcia i zabezpieczenia realizacji przez nie zadań.

W ocenie czynników wpływających na wykonanie zadania i opracowaniu wariantów działania Zespół LWL udziela fachowej pomocy dostarczając innym elementom funkcjonalnym SD brygady lub dywizji potrzebnych im kalkulacji i ocen. W tym samym czasie Zespół przesyła wstępne, wynikające z opracowanych wariantów działań informacje koordynacyjne do SD oddziałów (pododdziałów) LWL

W trakcie rozważania i porównania wariantów działań Zespół LWL nadal spełnia funkcje doradcze wobec innych elementów funkcjonalnych SD zapewniając wybór rozwiązań umożliwiających efektywne wykorzystanie LWL w działaniach bojowych brygady (dywizji).

W trakcie opracowania planu operacji i rozkazu operacyjnego Zespół LWL dostarcza niezbędnych informacji umożliwiających realizację zadań przez LWL oraz koordynację działań z siłami brygady (dywizji) oraz sprawdza, czy zostały one zawarte w rozkazach.

W trakcie stawiania zadań Zespół LWL jest odpowiedzialny za przekazanie zadań, w tym ustaleń koordynacyjnych do wykonawców tj. oddziałów (pododdziałów) LWL

Zespół LWL może, w zależności od decyzji dowódcy, przedstawiać wybrane informacje dotyczące położenia, możliwości bojowych i działań LWL w trakcie informowania operacyjnego, odprawy koordynacyjnej i decyzyjnej oraz stawiania zadań.

Równoległe z planowaniem i organizowaniem działań LWL Zespół LWL monitoruje realizację zadań wypracowanych w trakcie poprzedniego cyklu decyzyjnego procesu dowodzenia. Zespół LWL monitoruje implementację przedsięwzięć koordynacyjnych, a także zapewnia elastyczne, adekwatne do zmieniającej się sytuacji operacyjno – taktycznej wykorzystanie LWL. Zespół LWL dostarcza informacji o rezultatach działań elementom funkcjonalnym SD brygady (dywizji) i SD oddziałów (pododdziałów) LWL dostarczając w ten sposób niezbędnych informacji do ustalenia położenia w następnym cyklu decyzyjnym procesu dowodzenia.

Pomimo w zasadzie jednakowej metodyki pracy Zespołu LWL Centrum Wsparcia Działań SD brygady (dywizji) w niezautomatyzowanym i zautomatyzowanym trybie pracy istnieją zasadnicze różnice w jej technologii. W niezautomatyzowanym trybie pracy:

- ilość, szybkość i zakres pozyskiwanej, przetwarzanej i przesyłanej informacji zmniejsza się ograniczając swobodę i elastyczność użycia LWL ze względu na konieczność stosowania proceduralnych środków koordynacyjnych;
- wzrasta zapotrzebowanie na fizyczną obecność przedstawicieli Zespołu LWL w innych zespołach funkcjonalnych SD brygady (dywizji);
- maleją możliwości w zakresie ilości możliwych do utrzymania powiązań informacyjnych, co może ograniczać ilość sił (wysiłku) LWL realizujących zadania w działaniach brygady (dywizji);
- istnieje konieczność zwiększenia ilości oficerów monitorujących realizację zadań kosztem zaangażowanych w planowanie.

A. Zasadnicze zadania Zespołu Lotnictwa Wojsk Lądowych Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc) w poszczególnych fazach cyklu decyzyjnego procesu dowodzenia

a. w trakcie ustalania położenia

Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc):

- ocenia położenie przeciwnika i prawdopodobne jego działania i możliwości bojowe, ze szczególnym uwzględnieniem LWL i OPL przeciwnika;
- uaktualnia informacje o położeniu jednostek LWL działających na korzyść brygady;
- zbiera dane dotyczące możliwych do wykorzystania lądowisk oraz środkach zabezpieczenia logistycznego na nich;
- uaktualnia i precyzuje informacje na temat warunków atmosferycznych oraz ukształtowania i pokrycia terenu w rejonie działań.

b. w trakcie analizy zadania

Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc):

- analizuje miejsce i rolę przydzielonych mu sił (wysiłku) w realizacji zadania przełożonego;
- szczegółowo analizuje wpływ działań przełożonego (LWL) i sąsiadów (LWL) na realizację zadań na korzyść brygady.

c. w trakcie informowania operacyjnego

Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc):

- przedstawiciel Zespołu LWL może przedstawiać informacje dotyczące aktualnego położenia sił LWL mogących realizować zadania na korzyść brygady oraz ich możliwości bojowe;
- przyjmuje wytyczne do dalszej pracy.

d. w trakcie oceny czynników mających wpływ na wykonanie zadania i określenia wariantów działania

Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc):

- ocenia charakter zwalczanych przez LWL sił i środków lub obiektów oraz ich możliwe działania;

- ocenia możliwość wsparcia i zabezpieczenia działań LWL przez inne rodzaje wojsk w pasie działania brygady;
- ocenia wpływ warunków atmosferycznych i terenu na wykonanie zadania przez LWL;
- określa możliwe warianty użycia LWL komplementarne w stosunku do wariantów działania brygady.

e. w trakcie rozważania wariantów działania

Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc):

- ocenia wpływ analizowanych wcześniej czynników na realizację wypracowanych wariantów działania.

f. w trakcie porównania wariantów działania

Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc):

- na podstawie określonych wcześniej kryteriów spójnych z tymi przyjętymi w brygadzie porównuje wypracowane warianty użycia LWL;
- analizuje możliwe skutki realizacji poszczególnych wariantów działania.

g. w trakcie odprawy decyzyjnej

Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc):

- prezentuje przygotowane warianty użycia LWL;
- otrzymuje wytyczne dotyczące dalszej pracy.

h. w trakcie sporządzania planu operacji

Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc):

- wypracowuje elementy decyzyjne użycia LWL na korzyść brygady;

- ustala zakres i sposoby koordynacji działań LWL z WRiA, OPL i lotnictwem taktycznym w trakcie realizacji zadań;
- określa potrzeby w zakresie zmian w wykorzystywanych środkach proceduralnej kontroli przestrzeni powietrznej i przekazuje zapotrzebowanie do brygadowego elementu zarządzania przestrzenią powietrzną – Zespołu OPL.

i. W trakcie sporządzania rozkazu operacyjnego

Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc):

- przygotowuje do rozkazu dane dotyczące użycia LWL;
- sprawdza poprawność zapisu danych dotyczących użycia LWL.

j. w trakcie stawiania zadań

Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc):

- wyjaśnia wątpliwości dotyczące użycia LWL, udziela odpowiedzi na ewentualne pytania.

k. w czasie kontroli realizacji zadań

Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc):

- monitoruje realizację zadań przez wydzielony wysiłek (lub przydziela siły) Lotnictwa Wojsk Lądowych na korzyść brygady;
- monitoruje realizację ustaleń koordynacyjnych z pododdziałami WRiA, OPL, WInż. brygady i lotnictwem taktycznym;
- informuje dowódcę brygady, organa dowodzenia LWL i szczebla nadzornego o rezultatach działań LWL na korzyść brygady.

B. Powiązania informacyjne Zespołu LWL Centrum Wsparcia Działań wewnątrz stanowisk dowodzenia brygady

Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc) jest elementem funkcjonalnym SD, który ma zapewnić efektywne wykorzystanie LWL w działaniach brygady. Podstawą sprawnego działania Zespołu jest ciągłe posiadanie stałych i niezawodnych powiązań informacyjnych z innymi zespołami funkcjonalnymi wewnątrz SD brygady, a także z przełożonymi, podwładnymi i sąsiadami. W ramach (wewnątrz) stanowisk dowodzenia, Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań powinien posiadać powiązania informacyjne:

a. wewnątrz Centrum Wsparcia Działań z:

- zespołem WRiA;
- zespołem WOPL (pełniącym funkcję elementu zarządzania przestrzenią powietrzną brygady);
- zespołem WInż;
- zespołem OPChem;
- grupą dowodzenia lotnictwa taktycznego.

b. z Centrum Dowodzenia Lotnictwa taktycznego, w tym z:

- zespołem rozpoznania;
- zespołem planowania;
- zespołem dowodzenia.

c. z Centrum Zabezpieczenia Działań w przypadku realizacji zadań transportowych i powietrznej ewakuacji medycznej w działaniach brygady

d. z Centrum Wsparcia Dowodzenia

Powiązania informacyjne Zespołu LWL Centrum Wsparcia Działań Stanowisk Dowodzenia brygady powinny być co najmniej zdublowane i umożliwiać przy ich przerwaniu przynajmniej częściową realizację zaplanowanych zadań na podstawie uzgodnień proceduralnych.

C. Ilość, rodzaj i postać informacji pozyskiwanej, przetwarzanej i przekazywanej przez Zespół LWL w trakcie cyklu decyzyjnego

Tabela 1

Ilość, rodzaj i postać informacji pozyskiwanych przez Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc) podczas rozważenia wariantów działań

Lp.	Informacje				Uwagi
	Źródło	Rodzaj	Postać	Ilość	
1.	Zespół rozpoznania	Aktualizacja informacji o przeciwniku	Dokument tekstowy niesformatowany + graficzny (oleata)		Jeżeli nastąpiły istotne zmiany w położeniu i działaniach przeciwnika
2.	Zespół planowania	Aktualizacja informacji o wojskach własnych	Dokument tekstowy niesformatowany + graficzny (oleata)		Jeżeli nastąpiły istotne zmiany w położeniu i działaniach wojsk własnych
3.	Zespół dowodzenia	Aktualizacja informacji o wojskach własnych	Dokument tekstowy		Jeżeli nastąpiły istotne zmiany w stosunku do wcześniej opracowanego Planu Działania

Tabela 1

Ilość, rodzaj i postać informacji przekazywanych przez Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc) podczas rozważenia wariantów działań

Lp.	Informacje				Uwagi
	Rodzaj	Postać	Ilość	Adresat	
1.	Aktualizacja informacji o sytuacji LWL	Dokument tekstowy niesformatowany + graficzny (oleata)		Zespół planowania i inne zespoły funkcjonalne SD brygady	

Tabela 2

Ilość, rodzaj i postać informacji przetwarzanych w Zespole LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc) w trakcie rozważania wariantów działań

Lp.	Informacje			Uwagi
	Rodzaj	Postać	Ilość	
1.	Zaktualizowane informacje o zadaniu, przeciwniku, wojskach własnych i warunkach działań	Dokumenty tekstowe, tabelaryczne i graficzne		

Tabela 3

Ilość, rodzaj i postać informacji wychodzących z Zespołu LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc) w trakcie informowania operacyjnego

Lp.	Informacje				Uwagi
	Rodzaj	Postać	Ilość	Adresat	
1.	Informacje dotyczące składu, bazowania i możliwościach bojowych LWL realizującego zadanie w działaniach brygady	Tabelaryczna, pisemna i graficzna (oleata)		Kierownicy lub przedstawiciele innych zespołów funkcjonalnych SD biorący udział w informowaniu operacyjnym	

Tabela 4

Ilość, rodzaj i postać informacji wchodzących do Zespołu LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc) w trakcie informowania operacyjnego

Lp.	Informacje				Uwagi
	Źródło	Rodzaj	Postać	Ilość	
1.	Szef Sztabu brygady	Wytyczne do pracy	Zapisane wytyczne ustne	Ok. 1,5 strony A4	
2.	Zespół planowania	Zarządzeni przygotowawcze	Pisemne	1-2 strony	Po jego sporządzeniu przez zespół planowania

Tabela 5

Ilość, rodzaj i postać informacji przetwarzanych w Zespole LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc) w trakcie analizy zadania

Lp.	Informacje			Uwagi
	Rodzaj	Postać	Ilość	
1.	Informacje zawarte w rozkazie operacyjnym dotyczącym LWL (aneks)	Pisemna sformalizowana		Analiza zadania ma pozwolić na określenie, czy wysiłek lub siły LWL do użycia w działaniach brygady są wystarczające, czy też potrzebne jest wystąpienie do przełożonego o zwiększenie wysiłku (przydzielonych sił)
2.	Informacje o wojskach własnych	Pisemna niesformalizowana + oleata z położeniem		

Tabela 6

Ilość, rodzaj i postać informacji wchodzących do Zespołu LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc) w trakcie porównania wariantów działań

Lp.	Informacje				Uwagi
	Źródło	Rodzaj	Postać	Ilość	
1.	Inne zespoły funkcjonalne SD	Informacje aktualizujące dotyczące wariantów użycia rodzajów wojsk brygady i lotnictwa taktycznego	Dokumenty tekstowe i graficzne (oleaty)		

Tabela 7

Ilość, rodzaj i postać informacji przetwarzanych w Zespole LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc) w trakcie porównania wariantów działań

Lp.	Informacje			Uwagi
	Rodzaj	Postać	Ilość	
1.	Informacje o wariantach działania sił brygady (WRiA, WOPL, Wlnż) oraz lotnictwa taktycznego	Dokumenty tekstowe niesformalizowane + graficzne (oleaty z położeniem i wariantami działań)		Baza do kalkulacji dotyczących wyboru wariantu użycia LWL, zakresu zabezpieczenia i wsparcia działań

Tabela 8

Ilość, rodzaj i postać informacji przekazywanych przez Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc) w trakcie porównania wariantów działań

Lp.	Informacje				Uwagi
	Rodzaj	Postać	Ilość	Adresat	
1.	Rekomendacje wariantu użycia LWL	Dokument tekstowy + graficzne (oleata)		Zespół planowania i inne zespoły funkcjonalne SD	

Tabela 9

Ilość, rodzaj i postać informacji pozyskiwanych do Zespołu LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc) w trakcie odprawy decyzyjnej

Lp.	Informacje				Uwagi
	Źródło	Rodzaj	Postać	Ilość	
1.	Dowódca lub szef sztabu	Wytyczne do dalszej pracy	Zapisane ustne wytyczne	0,5 strony	
2.	Zespoły funkcjonalne SD brygady	Aktualizacja informacji o sytuacji wojsk własnych, przeciwnika i warunkach działań	Dokument tekstowy niesformalizowany i oleaty		Jeżeli w ustalonym porządku odprawy przewiduje się wystąpienia przedstawicieli tych zespołów

Tabela 10

Ilość, rodzaj i postać informacji pozyskiwanych do Zespołu LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc) w trakcie sporządzania planu działań (operacji)

Lp.	Informacje				Uwagi
	Źródło	Rodzaj	Postać	Ilość	
1.	Przełożony Zespół LWL dywizji (lub korpusu)	Aktualizacja danych o wielkości, bazowaniu i możliwościach LWL w działaniach brygady	Dokument tekstowy sformalizowany		
2.	Sąsiedzi Zespołu LWL sąsiadów	Aktualizacja danych o sytuacji LWL	Dokument tekstowy sformalizowany		
3.	Podwładni oddziały / pododdziały LWL wydzielające wysiłek lub siły do działań brygady	Aktualizacja danych o sytuacji	Dokument tekstowy sformalizowany		
4.	Zespół Rozpoznania	Aktualizacja informacji o przeciwniku	Dokument tekstowy sformalizowany + oleaty		
	Zespół Dowodzenia	Aktualizacja informacji o działaniach i położeniu brygady	Dokument tekstowy sformalizowany + oleaty		
	Inne Zespoły funkcjonowania SD brygady Zespół Planowania	Wstępne zarządzanie operacyjne	Dokument tekstowy sformalizowany + oleaty		Jeżeli WZO jest sporządzane
	Zespół WRiA	Aktualizacja danych o położeniu planowanych działaniach WRiA i środkach koordynacji wsparcia ogniowego	Dokument tekstowy niesformalizowany + oleaty		

Tabela 11 c.d.

Lp.	Informacje				Uwagi
	Źródło	Rodzaj	Postać	Ilość	
	Zespół WOPL	Aktualizacja danych o położeniu i planowanych działaniach WOPL oraz środkach kontroli przestrzeni powietrznej	Dokument tekstowy sformalizowany + oleaty		
	Grupa Dowodzenia Lotnictwa	Aktualizacja informacji o planowanym bezpośrednim wsparciu lotniczym na korzyść brygady	Dokument tekstowy sformalizowany + oleaty		
	Zespół Wojsk Inżynieryjnych	Aktualizacja danych o planowanych działaniach Wojsk Inżynieryjnych, głównie w zakresie minowania	Dokument tekstowy sformalizowany + oleaty		Gdy planowane jest użycie śmigłowców minowania narzutowego
	Zespół Zabezpieczenia działań	Aktualizacja danych o planowanych przewozach powietrznych w ramach zabezpieczenia logistycznego i powietrznej ewakuacji rannych	Dokument tekstowy sformalizowany + oleaty		Gdy planowane jest realizowanie zadań transportowych

Tabela 12

Ilość, rodzaj i postać informacji przetwarzanych w Zespole LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc) w trakcie sporządzania planów działań

Lp.	Informacje			Uwagi
	Rodzaj	Postać	Ilość	
1.	Informacje o sytuacji i planowanych działaniach brygady, w tym: <ul style="list-style-type: none"> ▪ WRiA ▪ WOPL ▪ W Inż. ▪ Lotnictwa Taktycznego 	Dokument tekstowy niesformalizowany + oleaty		Wykorzystywane do określania sektorów działań LWL, tras do lotu, a także ustalania procedur wzajemnego wsparcia i zabezpieczenia
2.	Informacje o przeciwniku	Dokument tekstowy niesformalizowany + oleaty		Wykorzystywane do określania i wyboru sposobu działań LWL
3.	Informacje o oddziałach / pododdziałach LWL realizujących zadania w działaniach brygady	Dokumenty tekstowe + oleaty		Do sporządzania szczegółowych kalkulacji taktycznych (przestrzenno-czasowych) użycia LWL
4.	Informacje o warunkach działań (warunki atmosferyczne i teren)	Dokumenty tekstowe + oleaty		Do sporządzania szczegółowych kalkulacji taktycznych (przestrzenno-czasowych) użycia LWL

Tabela 13

Ilość, rodzaj i postać informacji przekazywanych przez Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc) w trakcie sporządzania planów działań

Lp	Informacje				Uwagi	
	Rodzaj	Postać	Ilość	Adresat		
1.	Aktualizacja informacji o składzie, położeniu, możliwościach bojowych i planowanych działaniach LWL	Dokumenty tekstowe sformalizowane i niesformalizowane + oleaty		Inne zespoły funkcjonalne SD brygady	Wielkość sił, sposób wykorzystania, podporządkowanie	
				Zespół Planowania		
				Zespół WRiA		Sektory działań rubieży prowadzenia ognia, wykorzystywane środki rażenia trasy dolotu sygnały współdziałania
				Zespół WOPL		Trasy przelotów, strefy działań, sygnały wzajemnego rozpoznania i współdziałania
				Zespół Wojsk Inżynieryjnych		Położenie stref minowania narzutowego, sygnały współdziałania, lądowiska uzupełniania środków bojowych
				Grupa Dowodzenia Lotnictwem		Trasy i profile dolotu, sektory działań, rubieże prowadzenia ognia
				Centrum Zabezpieczenia Działań	Możliwości przewozowe LWL, wymagania w zakresie lądowisk	

Tabela 14 c.d.

Lp.	Informacje				Uwagi
	Rodzaj	Postać	Ilość	Adresat	
				Sąsiedzi Zespoły LWL sąsiednich brygad	
2.	Uaktualnienie informacji o położeniu, możliwościach bojowych i planowanych działaniach brygady, zmianach w działaniach przeciwnika oraz warunkach atmosferycznych	Dokumenty tekstowe sformalizowane		Przełożony Zespół LWL dywizji (lub korpusu) Podwładni oddziały / pododdziały LWL realizujące zadania na korzyść brygady, wydzielające wysiłek lub podporządkowujące siły	

Tabela 15

Ilość, rodzaj i postać informacji przekazywanych przez Zespół LWL Centrum Wsparcia Działania stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc) w trakcie odprawy decyzyjnej

Lp.	Informacje				Uwagi
	Rodzaj	Postać	Ilość	Adresat	
1.	Aktualizacja informacji o położeniu i możliwościach bojowych LWL	Dokument tekstowy niesformalizowany + oleaty z położeniem LWL		Dowódca, inne zespoły funkcjonalne SD brygady	Jeżeli w ustalonym porządku odprawy przewiduje się wystąpienie przedstawiciela Zespołu LWL

Tabela 16

Ilość, rodzaj i postać informacji pozyskiwanych do Zespołu LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc) w czasie sporządzania rozkazu operacyjnego

Lp.	Informacje				Uwagi
	Źródło	Rodzaj	Postać	Ilość	
1.	Inne zespoły funkcjonalne SD brygady Zespół Dowodzenia Zespół Rozpoznania Zespół WRiA Zespół WOPL Zespół Wojsk Inżynieryjnych Centrum Zabezpieczenia Działań GDL	Aktualizacja i uszczegółowienie informacji o położeniu i planach działaniach brygady łącznie z ustaleniami koordynacyjnymi	Dokumenty tekstowe niesformalizowane i graficzne + oleaty		Potwierdzenie bądź uzupełnienie informacji uzyskanych w trakcie sporządzania planu operacji.
2.	Przełożony Zespół LWL dywizji (lub korpusu)	Aktualizacja i uszczegółowienie informacji o położeniu i planach działaniach LWL łącznie z ustaleniami koordynacyjnymi	Dokument tekstowy niesformalizowany		Potwierdzenie bądź uzupełnienie informacji uzyskanych w trakcie sporządzania planu operacji.
3.	Podwładni	Aktualizacja i uszczegółowienie informacji o bazowaniu i gotowości do działań oddziałów / pododdziałów LWL realizujących zadania w działaniach brygady	Dokument tekstowy niesformalizowany		Potwierdzenie bądź uzupełnienie informacji uzyskanych w trakcie sporządzania planu operacji

Tabela 17

Ilość, rodzaj i postać informacji przekazywanych przez Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc) w trakcie odprawy decyzyjnej

Lp.	Informacje			Uwagi	
	Rodzaj	Postać	Ilość		
1.	Aktualizacja, uszczegółowienie i potwierdzenie wcześniej przekazywanych informacji	Dokumenty tekstowe niesformalizowane i sformalizowane + graficzne i oleaty		Wewnątrz SD brygady Zespół Planowania Zespół WRiA Zespół WOPL Zespół Wojsk Inżynieryjnych Grupa dowodzenia Lotnictwem	Elementy LWL do rozkazu operacyjnego Elementy do planu koordynowania wsparcia ogniowego
2.	Aktualizacja, uszczegółowienie i potwierdzenie wcześniej przekazywanych informacji	Dokumenty tekstowe niesformalizowane i sformalizowane + graficzne		Przełożony dywizji (korpusu)	Jeśli zmiany w sytuacji lub specyfikacji wykonywanych zadań tego wymagają
3.	Aktualizacja, uszczegółowienie i potwierdzenie wcześniej przekazywanych informacji	Dokumenty tekstowe niesformalizowane i sformalizowane + graficzne		Podwładni oddziałów / pododdziałów LWL realizacji zadań w działaniach bojowych brygady	Jeśli zmiany w sytuacji lub specyfikacji wykonywanych zadań tego wymagają
4.	Aktualizacja, uszczegółowienie i potwierdzenie wcześniej przekazywanych informacji	Dokumenty tekstowe niesformalizowane i sformalizowane + graficzne		Sąsiedzi Zespoły LWLąd Sąsiednich brygad	Jeśli przewidywane jest wykonywanie zadań LWLąd w tym samym rejonie i czasie na korzyść brygady i sąsiadów

Tabela 18

Ilość, rodzaj i postać informacji pozyskiwanych do Zespołu LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc) w trakcie stawiania zadań

Lp.	Informacje				Uwagi
	Źródło	Rodzaj	Postać	Ilość	
1.	Inne elementy funkcjonalne SD Zespół Planowania	Rozkaz operacyjny	Dokument tekstowy sformalizowany + graficzny (oleaty)		

Tabela 19

Ilość, rodzaj i postać informacji przekazywanych przez Zespół LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc) w trakcie stawiania zadań

Lp.	Informacje				Uwagi
	Rodzaj	Postać	Ilość	Adresat	
1.	Rozkaz lub zarządzenie	Dokument tekstowy	1 – 2 strony	SD oddziałów / pododdziałów LWL realizujących zadania w działaniach bojowych brygady	
2.	Informacje o planie działań LWL	Dokument tekstowy	1 – 2 strony	Przedstawiciele innych zespołów funkcjonalnych biorący udział w stawianiu zadań	Jeśli w postawieniu zadań przewiduje się wystąpienie przedstawiciela Zespołu LWL
3.	Informacje o planie działań LWL	Dokument tekstowy	1 – 2 strony	Zespoły LWL sąsiadów (sąsiednich brygad)	Gdy istnieje taka potrzeba

Tabela 20

Ilość, rodzaj i postać informacji pozyskiwanych do Zespołu LWL Centrum Wsparcia Działań stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BK Panc) w trakcie kontroli Zespołów LWL

Lp.	Informacje				Uwagi
	Źródło	Rodzaj	Postać	Ilość	
1.	Przełożony Dowódca brygady Zespół LWL dywizji (korpusu)	Zarządzanie operacyjne	Dokument tekstowy sformalizowany + oleaty		
		Zarządzanie wstępne	Dokument tekstowy sformalizowany		
2.	Podwładni Siły LWL realizujące zadania w działaniach bojowych brygady	Meldunki o sytuacji	Dokument tekstowy sformalizowany		
		Meldunki o wykonywaniu zadań	Dokument tekstowy sformalizowany		
3.	Sąsiedzi Zespoły LWL sąsiednich brygad	Informacje o sytuacji	Dokument tekstowy sformalizowany		
4.	Wewnątrz SD brygady Zespół Dowodzenia Zespół Rozpoznania Zespół WRiA Zespół WOPL Zespół Wojsk Inżynierskich Zespół WO-PChem GDL Centrum Zabezpieczenia Działań	Informacje o sytuacji mające wpływ na realizację zadań przez LWLąd	Dokument tekstowy sformalizowany	Ok. 0,5 strony	Gdy sytuacja tego wymaga

Tabela 21

Ilość, rodzaj i postać informacji przekazywanych przez Zespół LWL Centrum Wsparcia Działania stanowisk dowodzenia brygady (BZ, BKPanc) w trakcie kontroli

Lp.	Informacje				Uwagi
	Rodzaj	Postać	Ilość	Adresat	
1.	Informacje o realizacji zadań przez LWL i sytuacji brygady	Dokument tekstowy sformalizowany		Przełożony zespołów LWL dywizji (lub korpusu)	
2.	Informacje o sytuacji brygady i warunkach działań + korekta bądź udokładnienie zadań	Dokument tekstowy sformalizowany		Oddziały / pododdziały LWL realizacji zadań w działaniach bojowych brygady	
3.	Informacje o realizacji zadań przez LWL i sytuacji brygady	Dokument tekstowy sformalizowany		Sąsiednie Zespoły LWL	Gdy ma to wpływ na ich działania
4.	Informacje o realizacji działań	Dokument tekstowy niesformalizowany		Wewnątrz SD brygady Zespół Dowodzenia Zespół Planowania Zespół WRiA Zespół WOPL Zespół Wojsk Inżynieryjnych Zespół OPChem. GDL Centrum Zabezpieczenia Działania	Informacje zawierające uzgodnienia koordynacyjne mające wpływ na realizację zadań przez brygadę

POJĘCIA I TERMINY NATO UŻYWANE W PRACY

ABFAC	– Airborne Forward Air Controller	– Powietrzny nawigator naprowadzania
ACO	– Airspace Control Order	– Rozkaz do kontroli przestrzeni powietrznej
AFC	– Airmobile Force Commander	– Dowódca sił powietrzno-manewrowych
AMC	– Aviation Mission Controller	– Dowódca komponentu lotnictwa sił lądowych
AOCC	– Air Operations Coordination Centre	– Centrum koordynacji działań powietrznych
ARB	– Airborne Rear Briefer	– Powietrzny punkt informacyjny w strefie tylowej
ATP	– Allied Tactical Publication	– Sojusznicza publikacja taktyczna
AUC	– Aviation Unit Commanders	– Dowódca jednostki lotnictwa sił lądowych
CAOC	– Combined Air Operation Centre	– Połączony Ośrodek Działań Powietrznych
CAS	– Close Air Support	– Bezpośrednie wsparcie lotnicze
CSAR	– Combat Search And Rescue	– Bojowe poszukiwanie i ratownictwo
DOCC	– Deep Operations Coordination Cell	– Zespół koordynacji działań w głębi ugrupowania przeciwnika
FAC	– Forward Air Controller	– Wysunięty nawigator naprowadzania
FLOT	– Forward Line of Our Troops	– Przedni skraj wojsk własnych
FM	– Field Manual	– Regulamin polowy
FSCL	– Fire Support Coordination Line	– Linia koordynacji wsparcia ogniowego
GFAC	– Ground Forward Air Controller	– Naziemny wysunięty nawigator naprowadzania
IFF	– Identification Friend-or-Foe	– Identyfikacja swój-obcy
JAAT	– Join Air Attack Team	– Lotniczy połączony zespół uderzeniowy
LUC	– Lifted Unit Commander	– Dowódca transportowanych jednostek sił lądowych
NIL	– Nothing In Line	– Wartość pusta
OPCOM	– Operational Command	– Dowodzenie operacyjne

OPCON	– Operational Control	– Kontrola operacyjna
ROE	– Rules of Engagement	– Reguły użycia siły
SOP	– Standing Operating Procedures	– Stałe procedury działania
TACOM	– Tactical Command	– Dowodzenie taktyczne
TACON	– Tactical Control	– Kontrola taktyczna
TACP	– Tactical Air Control Party	– Grupa dowodzenia lotnictwem taktycznym
TARN	– Tactical Air Request Net	– Sieć powiadamiania lotnictwa taktycznego
TOT	– Time On Target	– Czas nad obiektem uderzenia
TRP	– Target Reference Point	– Punkt odniesienia dla wskazywania obiektów i celowania
TTT	– Time To Target	– Czas do obiektu uderzenia
UTM	– Universal Transverse Mercator (grid / map)	– Uniwersalna poprzeczna (mapa / siatka) Mercatora

SKRÓTY NARODOWE STOSOWANE W PRACY

ABAA	– Armijna brygada artylerii armat
ABROT	– Armijna brygada rakiet operacyjno-taktycznych
AL	– Armia lotnicza
BDSz	– Brygada desantowo-szturmowa
bkp	– Batalion kawalerii powietrznej
BKPow	– Brygada kawalerii powietrznej
bliUL	– Batalion łączności i ubezpieczenia lotów
BR	– Brygada rakietowa
BRPlot	– Brygada rakiet przeciwlotniczych
bz	– Batalion zmechanizowany
CDB	– Centrum dowodzenia bojowego
CDB AL	– Centrum dowodzenia bojowego armii lotniczej
CKOP	– Centrum koordynacji operacji powietrznych
CSD	– Centralne stanowisko dowodzenia
DLB	– Dywizja lotnictwa bombowego
DLM	– Dywizja lotnictwa myśliwskiego
DLMB	– Dywizja lotnictwa myśliwsko-bombowego
dlot	– Dywizjon lotniczy
DLSz	– Dywizja lotnictwa szturmowego
DLSzR	– Dywizja lotnictwa szturmowo-rozpoznawczego
DPanc	– Dywizja pancerna
DZ	– Dywizja zmechanizowana
el	– Eskadra lotnicza
eśCSAR	– Eskadra śmigłowców bojowego poszukiwania i ratownictwa
eśrł	– Eskadra śmigłowców rozpoznawczo-łącznikowych
eśsz	– Eskadra śmigłowców szturmowych
eśw	– Eskadra śmigłowców wielozadaniowych
eśZT	– Eskadra śmigłowców związku taktycznego
GDB	– Grupa dowodzenia bojowego
GDBL	– Grupa dowodzenia bojowego lotnictwem
GDL	– Grupa dowodzenia lotnictwem
GK	– Grupa kierowania
GO	– Grupa operacyjna
GW	– Grupa współdziałania

KL	– Korpus lotniczy
klśdow	– Klucz śmigłowców dowodzenia
klśt	– Klucz śmigłowców łącznikowych
klśmin	– Klucz śmigłowców minowania
klśr	– Klucz śmigłowców rozpoznawczych
klśzad	– Klucz śmigłowców zadymiania
KPZ	– Korpus powietrzno-zmechanizowany
KSD	– Kwatermistrzowskie stanowisko dowodzenia
KZ	– Korpus zmechanizowany
LM	– Lotnictwo myśliwskie
LMB	– Lotnictwo myśliwsko-bombowe
LMSz	– Lotnictwo myśliwsko-szturmowe
lpszb	– Lotniczy pułk szkolno-bojowy
LPZU	– Lotnicze połączone zespoły uderzeniowe
LRT	– Lotnictwo rozpoznania taktycznego
LSzR	– Lotnictwo szturmowo-rozpoznawcze
LWL	– Lotnictwo wojsk lądowych
OK	– Ośrodek kierowania
OKL	– Obiektywna kontrola lotów
OŁL	– Oficer łącznikowy lotnictwa
ONL	– Oficer naprowadzania lotnictwa
OW	– Okręg wojskowy
PD	– Punkt dowodzenia
PDL	– Punkt dowodzenia lotnictwem
plb	– Pułk lotnictwa bombowego
plbr	– Pułk lotnictwa bombowo-rozpoznawczego
plm	– Pułk lotnictwa myśliwskiego
plr	– Pułk lotnictwa rozpoznawczego
plsz	– Pułk lotnictwa szturmowego
plszb	– Pułk lotnictwa szturmowo-bombowego
plt	– Pułk lotnictwa transportowego
pLWL	– Pułk lotnictwa wojsk lądowych
PłSD L i OPL A	– Połączone stanowisko dowodzenia lotnictwem i obroną przeciwlotniczą armii
PłSD WL i OPL A	– Połączone stanowisko dowodzenia wojsk lotniczych i obrony przeciwlotniczej armii
PłSD WL i OPL F	– Połączone stanowisko dowodzenia wojsk lotniczych i obrony przeciwlotniczej frontu

PWPD	– Połączony wysunięty punkt dowodzenia
PN	– Punkt naprowadzania
PNN	– Punkt naprowadzania naziemnego
PNWC	– Punkt naprowadzania i wskazywania celów
PPDL i OPL A	– Powietrzny punkt dowodzenia lotnictwem i obroną przeciwlotniczą armii
PRN	– Punkt radionawigacyjny
prplot	– Pułk rakiet przeciwlotniczych
PRT	– Posterunek radiotechniczny
pśb	– Pułk śmigłowców bojowych
pśt	– Pułk śmigłowców transportowych
pz	– Pułk zmechanizowany
RSBW	– Rubież styczności bojowej wojsk
RWŁ	– Ruchomy węzeł łączności
SD	– Stanowisko dowodzenia
SD OPL A	– Stanowisko dowodzenia obroną przeciwlotniczą armii
SD OPL F	– Stanowisko dowodzenia obroną przeciwlotniczą frontu
SSD	– Startowe stanowisko dowodzenia
SzLWL	– Szefostwo lotnictwa wojsk lądowych
SzWL	– Szefostwo wojsk lotniczych
TZKOP	– Taktyczny zespół kontroli obszaru powietrznego
WLF	– Wojska lotnicze frontu
WOPK	– Wojska obrony powietrznej kraju
WSD	– Wysunięte stanowisko dowodzenia
ZD	– Zespół dowodzenia
ZLWL	– Zespół lotnictwa wojsk lądowych
ZO	– Związek operacyjny
ZPiW	– Zespół planowania i współdziałania
ZPiSD WL i OPL A	– Zapasowe połączone stanowisko dowodzenia wojsk lotniczych i obrony przeciwlotniczej armii
ZPiSD WL i OPL F	– Zapasowe połączone stanowisko dowodzenia wojsk lotniczych i obrony przeciwlotniczej frontu
ZSD	– Zapasowe stanowisko dowodzenia
ZSD	– Zapasowa stanowisko dowodzenia
ZT	– Związek taktyczny

